

A SICCKI-BANDA

A BARÁTKERESÉS REGÉNYE

IRTA
KARÁCSONY SÁNDOR

EXODUS KIADÁS BUDAPEST, 1938.

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest: Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2024
ISBN 978-963-417-601-5 (online)
MEK-25020

TARTALOM

**A SICCKI-BANDA.
HOGY LETT A SÁNTA EMBER OLYAN, AMILYEN.
A SÁNTA EMBER ROVOTT MULTJÁBÓL.**

A SICCKI-BANDA.

ELSŐ RÉSZ.

I.

A folyosó-őr vigyorogva dugta be az arcát a félignyitott ajtón.

- A koca jön - ujságolta gúnyosan s megvetésének jeléül irtózatoss grimászokat vágott.

A második á osztályt felvillanyozta ez a hír, a Siccki bandát meg egyenesen harcias hangulatra paprikázta.

- Hát csak jöjjön, ha mer - jelentette ki Mike Miska sötéten.

A koca szegény jött is engedelmesen, parancs értelmében. Vadalma képpel jött, nem nagyon szerette, ha helyettesíteni küldték. Nem tudott tekintélyt tartani, a gyerekek szemébe kacagtak, ha megfenyegette őket. Ha meg elővette a noteszét és „jegyzett”, olyankor egyenesen hempergtek a nevetéstől, különösen a felsőbb osztályosok. Nagyon jól tudták, hogy úgy se számít, házsámokat ír szegény feje, mit erőlködik.

Nem szeretett a koca, mondom, helyettesíteni sehol, de a második ától meg egyenesen irtózott, mert ez az osztály volt az egész kassai reálban a kikiáltottan legrakoncátlanabb. Öreg hatvannyolc esztendősbácsi volt az osztályfőnökük, akinek már régesrégen nyugdíjba kellett volna mennie, csak a háború miatt maradt a helyén és tanított tovább rendületlenül. Már a lépcsőn fel-feljövet hallani lehetett a zsinatolásuk falrengető lármáját. Legokosabb volna megszökni a multság elől, de hát hogy legyen az ember okos, ha Igazgató úr emígy rendelkezett?!... Istennek ajánlotta lelkét és belépett.

- Vigyázz - kiáltotta el magát Kertscher Feri, aki tavaly Kőszegen kezdte mint katonaiskolás paszuj s azt állította, hogy ott náluk mindig elkiáltotta magát az, aki a belépő tanárt legelőször észrevette. De persze itt csak haszontalankodásból kiabált és kizárólag csupán olyankor, ha a koca helyettesített. Tudta jól, hogy pokoli bruhaházás jutalmazza a kiabálását.

Azt nevelték a fiúk, hogy a koca szentül meg van győződve Kertscher Feri önkényes eljárásának törvényes voltáról. Ő rendes körülmények között egész délelőtt aktákat gépelt vagy Igazgató urat kísérgette az óráira, önállóan nem tanított sehol, nem ismerte a dörgést s azt hitte, Osztályfőnök úr szoktatta a fiúkat ilyen katonás rendhez.

Folytatásképpen tudniillik komikusan komoly arccal elébe járult Kertscher Feri s feszes haptákban harsány hangon darálni kezdett:

- Irnok úrnak tisztelettel jelentek ötvenhat növendéket. Négyen hiányoznak, egy süükségre kéredzett, egy a szivacsot nedvesíti.

A koca önkéntelenül maga is vigyázz-állást vett fel, mire némelyik fiú az öklét volt kénytelen harapni nevetetnékjében. Sokan nyerítve, üvöltve röhögtek, ismét mások a pad alá bújtak s ott rázta őket a viharos jókedv.

- Köszönöm, - intett a koca Kertscher Ferinek - helyremehetsz. Az osztálynak meg azt mondta fenyegető hangsúllyal:

- Majd mindjárt nem lesz ennyi kedvetek hahotázni. Német dolgozatírást tartunk. Karacs Laci, oszd szét hamar a dolgozati füzeteket.

Karacs Laci volt a legjobb tanuló a második ában. Azok a tanár urak is ismerték, akik nem tanították. Ismerte Igazgató úr is név szerint, sőt még - amint íme kiderült - a koca is ismerte.

Szelíd, udvarias, jólnevelt kisfiú volt Karacs Laci, aki még a koca felszólítására is elpirult s ugyanolyan tiszteletteljesen fogadott szót neki, mintha maga az Igazgató úr volna. Elannyira, hogy az osztály már nem is hitte, hogy nem tréfából olyan szörnyűséges komoly. Ahogy tehát ott babrált-szöszmötölt a padok között a füzetekkel, a fiúk jókedvét újabb meg újabb kitörésekre ingerelte.

Annyival is inkább félremagyarázhatták a fiúk ezt a szinte már természetellenes, mondhatnám emberfeletti komolyságot, mert hiszen Karacs Laci épúgy tagja volt a Siccki bandának, akárcsak Kertscher Feri vagy Mike Miska. Már pedig a legtöbb borsot mindig a Siccki-banda szokta szegény koca orra alá törni.

Nem azért, mintha a Siccki-banda tagjai elvetemült gazemberek lettek volna, ó, világért sem, hanem csak azért, mert egymás társasága sugalmazta, bátorította és lelkesítette őket. Nem is volt más „banda” az osztályban rajtuk kívül. Hogy verődtek így össze, maguk sem tudták megmondani ma már. Talán arra sem emlékeznek, hogy keresztelődtek erre a furcsa névre.

Nehogy az összehasonlító nyelvtudomány sokáig vagy hiába törje rajta a fejét, elárulom mind a két titkot. Egyfelé laktak a banda tagjai, egycsomóban kerekedtek haza minden délben, így szoktak össze apródonként elválaszthatatlanokká. Idén szeptember óta már délutáni csavargásaikat is egymás társaságában bonyolítgatják le. Mivelhogy pedig a Klobusicky-körút felé csapva váltak el a többitől, elébb Klobusicky-bandának nevezhették őket osztálytársaik, később Siccki-bandára rövidültek ők magunk olyan alaposan, hogy eredeti nevükre immáron senki sem emlékszik.

Karacs Laci mostanában csöppent közibük, mert hát az idén neki is a Klobusicky-körúton fogadott szállást az édesapja. Július végén meghalt a nagynénje, akinél tavaly lakott s sürgősen keresni kellett valami megfelelő másikat, lehetőleg rokont, az elköltözött helyett. Egyelőre inkább csak tiszteletbeli tagként viselkedett Laci a bandában s olyanul is kezelték. De azért, mi tagadás, módfelett hízelgett neki most, hogy - ha tévedésből is - tizenhárompróbás Sicckinek tekinti az osztály s színjeles létre feltételezi róla, hogy kibabrált a kocával.

A végén már csakugyan komédiázott füzetosztás közben. Ez viszont a Siccki-bandának hízelgett, akik szörnyű megtiszteltetésnek vették, hogy az úrifíú-tanárok kedvence, ha csak a koca óráján is egyelőre, de mégis egészen biztató kezdetként leereszkedik hozzájuk és saját magos személyében rakoncátlankodni méltóztatik. Összevillant a szemük s valóságos véd- és dacszövetség perzselt ki belőle a szerencsétlen koca ellen.

- Kezdjük - mondta az mitsem sejtve s egy kis darab cédulát kerített elő valahonnan, amelyről gondosan, szavankint diktálni kezdte a dolgozat szövegét.

- Kezdjük - mondta Mike Miska is, mesterileg utánozva a koca különös hanghordozását. A Siccki-banda jeladásnak tekintette ezt az általános támadás megindítására.

- Nem igazi tanár, csak gramofon - jelentette ki hátrafordulva ajkbiggyesztés közt Szováta Marci. Tehette, akkora láрма volt, hogy fel sem tűnt benne egy-egy hangosabb kijelentés.

- Csend ma, kunér iz, ne ugu! - ordította Szilágyi Dani, látszat szerint azért, hogy elhallgattassa a lármázókat, igazándiban maga sem akarva egyebet még nagyobb lármánál.

- Tanár úr kérem, egy légy akadt a tollamra, vastagot fog, mit csináljak - siránkozott farizeus pofával Jaszencsák, de megjárta, mert valaki nagyot döfött belé hátulról.

- Nem tanár úr, te jószág, hanem koca úr - mondta neki a döfölgő. A hangjáról ismerte meg, hogy Balogh Pista volt. Hirtelen hátradöfött a fejével ő is s szerencsésen állon érte vele - persze nem Balogot, hanem a szomszédját, Szalay Jóskát.

- Jajajaj, ütnek, Irnok úr kérem, - ordított fel Szalay Jóska háromszor olyan hangosan, mintha a fájdalom parancsolta volna.

A koca tehetetlenül tekintgetett arrafelé.

- Rendesen viselkedjete ott - mondta, hogy mondjon valamit, de maga lett volna legjobban meglepve, ha csudaképen hajlanak a szavára a fiúk.

- Tessék diktálni, mert nem lesz idő a fordításra - sürgette Reichmann Matyi rendreutasító hangon, mire a koca ijedten diktált tovább, bocsánatkérő zavart mosolygással az arcán. - Azért, - mondta Matyi eléggülten és visszanezgett, nevetnek-e elegenden rajta a nagy szigorúságért.

Kertscher Feri nevetett, még elismerően bólogatott is.

- Hangosabban! - kiáltott oda a maga részéről a kocának. - Nem lehet hallani semmit!

- Csend legyen - próbálkozott a koca gyáván, közben felemelte a hangját, hogy panasz ne lehessen a diktálása ellen.

Kertscher Feri vérszemet kapott.

- Irnok úr, kérem - mondta felállva, tettetett tisztelettel, - én nem vállalom a felelősséget a fordításomért, mert azt se tudom, mit írtam le ebben a pokoli lármában.

- Olvasd fel, mit írtál - rendelkezett a koca szorongva.

A lármát azonban - úgy látszott - már nem lehet többé lecsendesíteni.

Három erőyes koppanás hallatszott most az ajtón.

- Bújj be - rikkantotta el valaki magát - vékony hangjáról ítélve, alighanem bé Varga Pista - de torkán akadt a szó, mikor az illető szót fogadott és „bebújt”. Igazgató úr volt.

- A szomszéd teremben van órák - jelentette ki vérfagyasztó nyugodt hangon. - Ha ennél hangosabban merészkednek az óra hátralévő részében viselkedni, vasárnap templom után déli harangszóig csöndtréninget tartatok az osztállyal.

Ennél hangosabban? - Igazgató úr belépése óta mindenkibe beléfagyott még a szusz is, olyan komor csend ülte meg a termet.

- Karacs László - intette ki Igazgató úr egyetlen kézmozdulattal az eminenszt. Magát fölmentem a dolgozatírás kötelezettsége alól, mert írnok úr nem ismeri a fiúkat személy szerint. Aki feltátja a száját, írja fel, fiacskám, azonnal a nagytáblára. - Azzal kiment Igazgató úr halk léptekkel, mint valami nappali kísértet.

Karacs Laci haragosan fikszirozta a kocát a nagytábla mellől. Mindig kétségbeesett, valahányszor az osztálya ellen állították s úgy érezte, hogy jelenlegi gyűlöletes szerepét a koca élnélhetlenségének köszönheti.

- No megállj koca! - dühöngött rá eleinte csupán testetlen bosszúvággal. De aztán ragyogó ötlete támadt.

- K-é-r-d-e-z-é-t-e-k - csucsorította a száját néma kiáltásra a Siccki-banda tagjai felé. Egy darabig senki sem tudta leolvasni a szájáról, mit akar, végre az eleveneszű Mike Miska elérte.

- Irnok úr kérem, - állott fel tiszteletteljesen - nem jut eszembe, habennel jár-e a gehen vagy werdennel? - kérdezte kajánul.

A koca földrajzszakos volt s hirtelen elpirult. Egy darabig törte a fejét, aztán táncolni kezdett a kényelmetlen két tojás között. Kényszeredetten. - Ül le - mondta a tőle telhető legelszántabb energiával. Ne zavard a többi! Különben is azt már tudni kell!

- Ahán! - villant fel a diadalmas öröm Karacs Laci arcán - nem tud a koca németül! T-o-v-á-b-b, r-a-j-t-a! - kommandírozta izgatottan. - Irnok úr, kérem - állott fel most meg Reichmann Matyi sunyi alázatossággal, csak azt az egyet tessék szíves lenni megmondani, der Ankunft-e helyesen, vagy das Ankunft.

- Der - segített a koca szemrebbenés nélkül abban a naív hiszemben, hogy hiszen ezek még kisgyerekek.

- Die Ankunft - javította ki Kertscher Feri kihívóan, farkasszemet nézve a lassankint dühbe-guruló kocával mereven.

- Hogy mersz te engem kijavítani? - kiáltott rá a koca elvörösödve, az osztály pedig kórusban adta meg a szükséges felvilágosítást - persze csak diszkrét zsongás formájában, hogy Igazgató úr a szomszéd teremben meg ne hallja:

- Cipszer... cipszer...

- N-e-h-e-z-e-b-b-e-t - görbült a Laci szája újabb rendelkezésre.

- Irnok úr kérem - hazudta Kertscher ismételten felemelkedve helyéről álnokul - nálunk Szepes megyében a géhen gyenge ige. Szabad az irodalmi nyelvben is úgy használni?

- Látod? - kapta be a boldogtalan koca a horgot - így jár a legtöbb ember, aki elbízta magát, mert úgyahogy beszél valami dialektust. - No, Karacs Laci, mondd meg neki hamar, szabad-e vagy sem.

- Szabad - mondta Karacs Laci és kacsintott Kertscherre, hogy nyugodjon bele.

Egész belepirult Karacs Laci életének első orcátlankodásába. Különösen, hogy látta a jobb németek orrahegyén a leplezetlen kárörömet, amely persze csak növekedett a koca újabb megszólalásakor:

- Ugy-e, bikfic, - ütött ugyanis a fejével Kertscher Feri felé a koca - hogy szabad? Cipszer létedre annyit sem tudsz. Ül le és szégyeld magad.

Karacs Laci maga sem értette, mi ütött hozzá. Mintha pajkos manó költözött volna belé és csiklandozná, hogy folytassa tovább a bolondozást.

- Irnok úr kérem - jelentkezett nyomban ártatlan képet vágva - ne tessék haragudni, az imént nem jól mondtam. Nem szeretném, ha Kertscher rossz dolgot írna miattam.

- Mi az, mi az? - hebegett a koca riadtan.

- A gehen sohasem lehet gyenge ige - folytatta Laci rendületlenül. Az imént tévedésből elcsúszott szám.

A második á osztály mintegy vezényszóra kuncogni kezdett. A koca arca olyan veres lett, mint a huszárok ünneplő nadrágja.

- Nem tudsz vigyázni? - dohogta kedvetlenül, mert azt meg sem álmodta, hogy Karacs Laci is ingerkedik vele.

A Siccki-banda hálás büszkeséggel ujjongott a legfrissebb „jó pofa” felé. És mikor végre valahára megberrent az ajtó fölött a csengő s megkínzott áldozatuk német irkákkal a hóna alatt faképnél hagyta őket, teljes számmal kitódultak valamennyien a nagytáblához gratulálni Lacinak, vagy legalább a ruháját megsimogatni szeretettel.

- Nem mertünk eddig magunkkal hívni délutánonként, - mondta neki Marci sugárzó arccal - de ha ilyen remek blatt vagy, akkor ezután viszünk, még ha nem akarod is.

Lacinak melegedni kezdett a szíve tája.

- Naccerű - nevetett boldogan. - Ma is megyünk?
 - Naná, nem - csattant fel valahol hátul a Reishman Matyi hangja.
 - Hová? - kíváncsiskodott Laci tovább, hajtva márcsak az ujság ingerétől is, nagyon.
 - Legyen pontosan félháromkor a katonai reál bejárójával szemben a villamosmegállónál - majd meg tudja a többit - mondta neki Szilágyi Dani titokzatosan.
- Már jól a közepetáján jártak a Klobusicky-körútnak, mikor Szilágyi Dani megegyeszer odasodródott Laci közelébe. Láta a kisfiú komoly arcán a kielégítetlen, gyötrő kíváncsiságot. Megsajnálta.
- A Csermelybe megyünk - súgta a fülébe jólelkűen. - Szokott fára mászni?
 - Ajaj - legyintett Laci felsőbbbségesen. - Tanyasi fiú vagyok én.
 - Jaszensák tud egy nagyon nehéz fészket - pletykált Dani tovább nagylelkűen. - Megpróbáljuk leszedni ma délután. Szovátai Marciék azt határozták, hogy a mai heccért jutalmul maga is benevezhet rá, hogyha kedve tartja. Akarja?
- Laci úgy érezte, mintha csak ma délelőtt avatták volna a többiek igazán diákká.
- Hát persze, hogy akarom, - kiáltotta tele torkából és beszaladt széles jókedvvel a kapujukon.

II.

Kertscher Ferkó jöszert félíg sem jutott. Felnézett, lenézett, elirtózott a feladattól, hát visszamászott inkább; szédülő fejjel, kóválygó gyomorral és zölden huppant a földre. Egyéb-ként, egypár horzsolást nem tekintve, minden komoly baleset nélkül. Kinevették persze, mit ugrál, ha olyan hamar beleszalad a madzag nála.

Másodiknak Reichmann Matyi próbálkozott és kicsi hijján el is érte a zsákmányt. Túlságosan vékony volt azonban a fészekig nyúló gally. A felfelé bámulók közül szinte hallani vélték egynéhányan, hogy beléreccsent, mikor Matyi végighasalt rajta. Reccsent, nem reccsent, én azt nem tudom, de himbálózni igenis veszedelmesen himbálózott az olyan igazán nem nagy lendületű megmoccanásra is, ahogy egy második reálista reszketve kinyújtja hol az egyik, hol a másik kezét a semmibe. Denikve Matyi is abbaagyta az erőlködést, igaz, hogy rajta már nem nevettek annyian.

Matyi után Lacira került a sor. Nyomban induláskor valami érthetetlen kellemetlenség fogta el. Van így az ember néha. Okát se tudná adni, mi bántja, csak éppen hogy sikertelen a dolga. Nem akarózik egész egyszerűen. Hiába erőlködik, hiába hajtogatja, hogy amit vállal az ember, török-szakad, csinálja meg. Még az előre elképzelt kinevetés fájdalmas szégyene is hiába. Bizony dolgavégezetlen szégyenkezett le László, de halljatok csudát, még csak meg se mosolyogta senki. Megéreztek a fiúk, hogy komoly ellenfelük a fa.

Balog Pista nagy lendülettel indult, annál furcsábban hatott, hogy a lombok között egyszer-csak elvesztette a fejét és se fel, se le nem mert mozdulni tovább. Először azt gondolták, tréfál. Kómikus kétségbeeséssel lovagolta meg az egyik vastag ágat, behúnyta a szemét, görcsösen markolászta, ami éppen a kezeügyébe került. A gyerekeket kitűnően elmulatatta ez a színészkedés. Csak egy kicsit túlsokáig tartott és kevés változatosság mutatkozott benne.

Mike Miska példának okáért már únta is.

- Elég, Balog, - bömbölte haragosan. - Vagy fel, vagy le, mert telik az idő.

Artikulálatlan nyöszörgés felelt neki onnét felülről. Még az aludttejvérű Danit is megdühítette ez az érthetetlen makacskodás.

- Le onnét, hej - morogta basszusnak is beillő alt hangon - mert osztán bajok lesznek ideleln.

De bizony Pista még erre se mozdult. Illetőleg mozdult ő, szegény feje, de olyan megdöbbenő gesztussal, hogy a pusztá láttára megállott az ütő mindenikben. Le is rúgott magáról Dani egyszeriben cipőt, harisnyát, minden felesleges cókókat és lódult felfelé, mint akit a bika kerget. Úgy hozta le magával szegény Pistát félájultan, a hóna alatt meg a hátán, hogy jórészt nem is lehetett tudni a végén, hogy melyik sodorta le a másikat, ugrották-e, vagy esték az újak utolsó fertályát.

Dani később egyedül is megrohamozta a nagy fát, de hát azt előre meg lehetett volna mondani, hogy hiába. Az a gally, amely Matyi alatt is hajladozik, nem bírhatja meg Danit. Kár, hogy ezt Dani csak a helyszínen hitte el, mikor óvatosságból nagyot rázott rajta.

Kár először is azért, mert erre a légsúlyú bé Varga Pista elbátortalanodott s visszalépett. És kár azért is, mert a fészek Szalay Jóska szerint meglódult, ki tudja miféle új bonyodalom látható jeleképen.

Jaszencsák, aki Buzitáról került Kassára és madárügyekben feltétlenül szaktekintélyszámba ment, egész megfelfőzött Szalay kijelentésére.

- Ha már így esett, góráljuk le inkább azt a fészket, de itt ne hagyjuk - jelentette ki csöndes-fázós hangon.

A fiúk visszahőköltek.

- Hiszen akkor eltörnek a tojások.

- Vagy megdöglük a sok pocos fiók.

- Vagy... igazán, Jaszencsák, mit izgatod a többieket?...

Jaszencsák nem jött ki a flegmájából, de nem is tárgított.

- Én nem izgatok senkit, ti izgatjátok a fészek gazdáját. Akarom mondani Dani. Mit rázza azt a fát, nincs azon cseresznye.

Ez olyan rossz viccnek hatott most, a zsivajgó Sicckik kellős közepén, hogy Dani nem hagyhatta megjegyzés nélkül.

- Csend, kunér iz, mert rögtön megruházlak.

Tudta jól Jaszencsák, hogy „megruházni” a Dani saját külön szóhasználatában verést jelent, de nem sokat adott rá.

- Az én malacom is öt centi, akar a tied, - felelte nagyon szelíden és rögvest be is görbítette a karját, amelyen természetesen csak úgy feszült a rokk posztója.

Dani farkasszemet nézett vele. Már vetette is lefele a kiskabátját, miközben - úgy a foga közt - fölényesen odadörmögte:

- Nézzem hát na!

A Siccki-banda azonban ezúttal más véleményen volt. Jaszencsák megérezte ezt és nem gombolta kijebb a kabátját, mint ahogy hasonló esetben dukált volna. Még a hangja sem csattant feljebb.

- Arról van szó, hogy ha csakugyan meglódult a fészek, akkor a tojások vagy a pockok magokra maradnak. Az öreg madár rögtön észreveszi, hogy másképp van, mint ahogy ő otthagyta és nem megy bele többestöbbit.

Félő, hogy a madarakat tanulmányozó tudósok, az úgynevezett ornitológusok ezt egy kicsit másképp tudják, a Sicckik azonban még úgy sem ismerték Madárországban a dörgést, mint a bazitai parasztfiú. Ennélfogva dévankozni kezdtek, mint minden olyan embercsoport, amely hirtelenében nem tudja, mitévő legyen.

Lacinak ellenben megdobbant a szíve.

Majd megismerjük még Lacit közelebbről. Addig is higgyétek el, eddigi életében semmi sem indokolta ezt a szívdobbanást. Makkegészséges gyerek volt és nem szokott a szíve dobogni. De meg mi is az, néhány madártojás, vagy pláne egypár pocos madárfiók? Azon kezdem, nem is rajongott valami túlságosan a nyers tojásért. Aztán meg gyanúsak is már ilyenkor ezek a tojások. A pocos madárfiókokkal sincs valami nagyon mit kezdeni, ha valakit nem elégít ki annyi, hogy földhöz lehet szegényeket paskolni egyiket a másik után.

A szíve azonban nagyot dobbant mégis.

Hirtelenében okát se tudnám adni, hogy miért. Talán észrevette, amint Matyi egy göröngyöt morzsol apródonként szét a kezében, mert hogy azonmód megfogadta Jaszencsák jótanácsát s máris bombázni akarta a szerencsétlen fészket. Bajosan ezért, hiszen az csak nyilvánvaló, hogy a tojásoknak is, a pockoknak is édes mindegy, mi következik. Megmenteni se így, se úgy nem lehet már az istenteremtettéket. A dicsőséggel meg leszámolt még az imént. Különben is a fészekügy körül támadt csetepaté elsodorta mindnyájuk lelkéből az eredeti szándékot réges-régen.

Nem tudom, hát nem tudom, hogy és mint támadt egyszer csak benne ez az érzés mégis. Mindegy. Megvolt, engedelmeskednie kellett neki vonakodás nélkül. Megint levetette minden felesleges ruháját, mint negyedórával ezelőtt és nagy elszántsággal mászni kezdett felfelé. A többiek észre se vették, már ott nyulkált a kiálló vékony gally körül.

Bezzeg észrevették azonban ekkor. És méltatlankodás, gúny, aggodalom, lelkesedés, minden, amit eddig beléjük fagyasztott a sorozatos kudarc, hangos kurjantások formájában ágált felé, cibálni vissza, vagy megtaszigálni közelebb a célhoz.

A jó szó jól esett neki, a többit eleresztette a füle mellett. Már a kérdéses ág himbálózott vele. Minden korábbi rossz érzése megszűnt és ez csodálatosan könnyűvé tette azt a harmincegy kiló negyven dekát, amit belőle élő súlyban el is lehetett volna adni holmi mesébe illő embervásáron csuhegyes papírsüvegű Mikulás-kupeczek közt. A mozdulatai is lágyan úsztak a levegőben, a vékony ág alig vette tudomásul, hogy ilyesmik esnek meg rajta sűrű egymásután.

Nem is történt volna semmi baj, csak az eszöket ne volna muszáj jártatniok az ilyen tűzről pattant kis kölyköknek még ilyenkor is. De muszáj és száz baj szokott belőle lenni, hogy muszáj.

Az jutott eszébe: szinte nevetséges, milyen könnyű. Mintha csak a Hernádban feküdnek hanyatt a hullámokon s néha-néha mozdítna egyet hol a lábán, hol a kezén, hogy be ne lepje merevül a víz. Odalent szörnyülködik a többi, idefent nevetőgörcsöt kap az ember a szörnyülködéstől.

Mint valami kényszerképzet tért vissza minduntalan az agyába, hogy vékony az ág és ő sokkal könnyebb ezért, mint egyébkor. Nem furcsa?

Archimedes törvényére gondolt.

- Minden test, vízbe merítve - recitálta „a könyv szavai szerint”, aztán gondolatban rázni kezdte rá a fejét - nem, így nem jól van. Én most nem vagyok vízbe merítve, mégis elveszítettem a súlyomat.

Odalentről felhallatszott bé Varga Pista aggodalmaskodó gyerekes szopránja:

- Gyere le inkább, Lacikám, le ne ess...

- Jól van, jól, - akarta mondani - nem erről van szó. Minden test madárfészek után mászva... igen, igen, ez igaz, de így meg a törvény nem gilt.

Varga Pista hangja reszketősen rimázkodott:

- Jaj, fordulj vissza addig, míg lehet...

- Hogy fél ez a kis gyerek - mosolyodott el a Laci lelke hirtelen - megvan! Minden test halálos veszedelembé merítve annyit veszít súlyából... Istenem, vajjon mennyit?

Most egy másik hang vágódott a dobhártyájába egész brutálisan:

- Te Laci, ne egyen más a fekély tovább...

Ezt Marci mondta, a hajdúsági fiú, akinek az apját nemrég helyezték ide át a törvényszéktől a táblához. Tréfásan akart hangzani a kiáltása, de nagyon hideglelésre sikeredett. Laci egy új ötletet csiholt belőle azonmód.

- Annyit veszít a súlyából, amennyit a feladat által kiszorított félelem nyom. Hurrá!

Elnevette magát, megreccsent a gally. Minden átmenet nélkül irtózatossá félelem rohanta meg: megképzett előtte élesen, hova került.

A lent álló fiúk persze nem tudhattak ebből semmit. Ők csak azt látták egy szempillantás múlva, hogy letörik az ág és Laci magával jöhetetlen darabfa módjára zuhan lefelé a szédítő magasból.

Ki behúnyta, ki eltakarta a szemét és rohantak ahányan annyifelé. Minden mindegynek látszott előttük, csak a véres test közelében ne éri őket a következő percek.

Mikor Laci tompa puffanással szétterült a földön, nem volt mellette egy árva lélek sem, annyi sem. Varga Pista teszem azt, úgy loholt: szembehúnyva, hogy látnia ne kelljen, két tenyere a fülén, hogy még az esés lármáját se legyen kénytelen tudomásul venni. És mikor egy alattomos gyökér gáncsot vetett neki, sírni kezdett a fájdalomtól, de térdét meg sem tisztogatva, behúnyt szemmel ügetett tovább...

III.

Végrevalahára ocsudni kezdett az ájult fiú a nagy fa alatt.

Eleinte csak rémlett neki, mintha volna valaki mellette és szölongatná. Később már látott-formán is valakit, olyan gyerekvalakit, mint jómag. Fölébe-fölébe hajolt ez a valaki és mozgott is a szája, de hogy mit mond, semmiképpen sem bírta megérteni. Estendet - annak a valakinek egy örökkévalóság számba mehettek a közben eltelt órák és percek - napszállat után mondom, mintha nagyon messziről jönne és igen-igen halkan muzsikálna, hangot is vélt hallani nagy sokára:

- Fel tud kelni, vagy szekérért szaladjak?

Szekérért? Kihez? Hogyan? Laci fejében ijedten cikáztak ide s tova a gondolatok.

Jaj, csak azt ne! Idegen felnőttek keverednének bele a történetbe, kérdegetnék, felelnie kellene, csóválják a fejüket; egyformán utálatos, ha résztvevően vagy ha rosszalólag. Holnap délelőttig az igazgató úr is értesülne a történetekről, aztán az iskolában jönnének neki nagy hercehurcával, vallatás lenne belőle, tanácskozás, osztálykönyvbekerülés, vagy nemkerülés. Inkább itt most haljon meg, de megpróbál a lábára állni.

Hát nehezen ment, meg kell adni. Az a valaki - közben megismerte, hogy Dani az a valaki - majd belé szakadt, mégis háromszor vissza kellett, hogy engedje a földre.

És hogy nyilallott mind a három izben! Sőt az igazat megvallva, hogy fájt minden apró kis megmoccanásra! Már-már elhallgatott a kifogása az ellen, hogy Dani hadd szaladjon szekérért, olyan nagyon ordíthatnékja volt az ismétlődő kintől. Hanem mielőtt széterőszakolta volna keményen összeszorított fogait, szerencsére eszébejutott, hogy akkor Nick Carter, a természetrajztanár úr is értesülni fog az esetről s legközelebb már azt fogja neki mondani, no nem rossz indulatból, ellenkezőleg, de mégis minden bizonnyal, hogy:

- Fára mászni, nyakadat szegni, azt tudod, úgy-e? De a kérődzők fogazata, az persze más lapra tartozik!...

És... nem sikerült. Vissza kellett feküdnie negyedszer is.

Valamire azonban jó volt ez az utolsó kudarc mégis. Most már egész határozottan tudta, hogy nem marad itt, meg hogy nem engedi Danit szekérért szaladni semmi szín alatt. Érdekes volt, milyen biztosan tudta ezt, pedig milyen kevés oka volt kínjai közt ilyenfajta képzelődésekre.

Közben erősen beesteledett. Igyekezniök kellett valamerre mozdítani mindkettőjük ügyét.

- Fordíts meg, Danikám, talán akkor jobban a kezedre esem.

Még nevetett is ezen a tréfán. Szúrt, ha nevetett, inkább abbahagyta.

Dani, a türelmes Dani rálett erre, ha nem is örömet. Tudta, mi következik. Csúnya szókat fakasztott fel a sebesültben a hirtelen új éberségre kényszerített fájdalom. Különösen attól tartott Dani, hogy belső sérülései támadtak a cimborájának s nagyon nyugtalankodott benne a felelősség, hogy talán mégis legeslegjobb volna nem is szekérért, hanem doktorért szaladnia.

Hiába, no. Már késő. Sziszegve és szitkozódva, de feltápáskodott Laci, belefogózott egyetlenegy jókomájába jó erősen.

Ő mondta így. Maga sem adhatott volna számot magának, hogy szaladt ki egyszercsak a száján:

- Egyetlenegy édes egy komám.

Az egyetlenegy édes egy koma ugyanekkor azt hitte, rögtön összeroskad s úgy terülnek el mindketten egymás mellett a gyepon, mint két kifáradt kutya. Szerencsére öt-hat lépés múlva kiderült, hogy, ha Laci valahogy másképp kapaszkodik belé s útközben háromszor-négyszer megállnak szusszantani, eltámogathatja szegény alig-vánszorgót szükség esetén egészen a kvártélyá ajtajáig.

Laci is szemlátomást vidult. Erősen húzta ugyan a ballábát, de már feleannyira sem nehezedett úgy a kísérlőjére rá, mint eleinte. A megszólításából is melegség áradt Dani felé és erő:

- Egyetlenegy édes egy komám...

Nem mondta ezt még Laci sohase neki. Neki se, másnak se. Úgy érezte Dániel, hogy ez a boldogság nem is tarthat sokáig.

Ha nem lett volna olyan sötét, láthatta volna Laci, hogy a másik fiúnak bíborvörös az arca a belső izgalomtól. Hogyisne! Öreg gyerek volt ebben az osztályban, úgy bukott le közéjük szeptemberben ismétlőnek. És most Laci, a színjeles azt mondja neki, édes egy komám.

Nagyot sóhajtott és szégyenlősen törte meg a csendet.

- Ne mondja azt nekem maga, hogy a komája vagyok, mert a lába kapcájának sem volnék való. Épen olyan piszok fráter vagyok, mint a többi. Mikor esett lefelé, elszaladtam én is.

Laci gyöngéden megcirógatta Dániel kabátjának a szövetjét a szabadon maradt kezével, úgy felelt:

- Te meg azt ne mondd nekem, hogy maga, mert nem az a fő, hogy elszaladtál, hanem az, hogy visszajöttél.

Dani megszorította egy kicsit azt a karját Lacinak, amelyik ott pihent a hóna alatt és örömeiben észre sem vette, hogy a megtisztelt a fogát szívja kínjában erre a nagy barátkozásra.

- Hát jól van, nékem is egyetlenegy édes egy komám, László, ha egy ilyen utolsó, kettőbőlrótt, négybőlintett senki lehet a te igaz barátod, hát áldjon meg az Isten érte, köszönöm szépen. Bizony nem gondoltam, mikor visszanéztem és ott feküdtél, hogy valaha még akárhogy is megszólítjuk egymást ebben az életben.

Laciban ébredezni kezdett a kíváncsi gyerek.

- Sokáig nem voltam eszemnél az esés után?

- Én meg nem mondom, hogy meddig, mert nem gondoltam az időre. Egy darabig hozzád sem mertem nyulni, nehogy két bajt csináljak egyből. Sokáig azt hittem, ott halsz meg a pockok közt és most sem tudom, hogy eshettél ilyen szerencsésen.

- Félrebeszéltem?

- Nem mondtad te édes egy komám azt se, hogy papucs. Hiszen épen az volt a rettenetes, hogy még a lélekzeted is elállott, legalábbis nékem olyan voltál, akárcsak a Bálint bátyámat láttam vóna tavaly tavaszon kinyújtóztatva. Mikor már hozzád mertem nyulni, megfogtam a kezedet, hogy kitapogassam, milyen a pulzusod, de nem találtam, megvallva az igazat...

Laci elmosolyodott, tudta, hogy ez különösképen rosszul eshetik Dánielnek.

- Látod, ennyit ér a cserkésztudomány, mikor szükség volna rá.

Dani ilyen sértést még egyetlen édes egy komájától se dughatott zsebre csak úgy, minden helyreigazító kijelentés nélkül.

- Nem a cserkésztudomány tehet róla, László, hanem én magam. Se holt, se eleven nem voltam az ijedtségtől. Már pedig a cserkésztörvény épen az ellenkezőjét parancsolja, hiszen a cserkész vidám és meggondolt. Víz az nem mondom, hoztam, de hiába locsoltam rád, feküdtél rendületlenül csukott szemmel, nyitott szájjal, hogy a szíve elfacsarodott belé az embernek, valahányszor az arcodra nézett.

Nagyon keserves látvány lehetett ez csakugyan, hiszen „az embernek” még most is megcsuklott basszusba hajló komoly alt hangja, pusztá visszaemlékezésre. Laci megérezte ezt, közelebb bűjt Danihoz és siettetni kezdte a befejezést:

- No, semmi az, most már. Ha nem csalódom, a végén mégis csak magamhoz tértem, ügyebár?

S amennyire ereje engedte, szaporábban emelgette a lábát.

IV.

Nem adná egy vaklóért, hogy, ha nehezen és sokára is, egyedül maradhatott. A szobájában ugyan alig fért el az ágya, ez azonban csupán irigyeinek a szemében volt fontos, neki az tetszett benne, hogy úgy, ahogy az övé lehetett ez a kis lyuk. Otthon a tanyán akkora termekben laktak, mint egy-egy hodály - külön zuga ellenben senkinek sem volt, nem hogy neki.

Túláradó örömmel nyujtózkodott ki az ágyában, aztán fél kézzel kinyult a paplan alól és eloltotta a lámpát.

Alig, hogy a sötétség ráborult, úrrá lett rajta két nagy érzés, ami csak ma délután óta ébredezett benne, azelőtt híre se volt.

Az egyik akkor született, mikor megérezte, hogy eltört alatta az ág, a másik abban a pillanatban, mikor magához térőben ráeszmélt, hogy Dani vele van és teli aggodalommal sürgölődik körülötte.

Egyszer már forgott az élete kockán. Elkapta a Hernád sodra és a fürdő fiúk közül senkise vette észre. Kiáltani szeretett volna, de nem bírta és nem is valami túlságosan nagyon akart. Jókedvű vagy lóvátevő kiáltozásnak vették volna, nem szólva arról, hogy helyzetének a komolyságát maga is csak akkorára látta be, mikor már meglehetősen mindegy volt, mit csinál. Elsötétült szeme előtt a világ, rúgkapált-e vagy sem, nem emlékszik semmire. Mire felébredt, odakint heverészett a parton és minden tagja fájt.

Akkor is érezte, de csak futólag, ami ezen a délután esés közben egy egész életre szólóan belenyilallott, mondhatatlan boldogságot árasztva széjjel egész valójában. Azt, hogy sok ember halálos veszedelembé kerül, de nem mindenki vész ott. Némelyek - kevesen - addig eszkalálnak, míg egyszercsak partot ér a lábuk, vagy úgy esnek, hogy csontjuk sem törik.

Vajjon miért?

Bizonyosan dolguk van még az innenső világon. „Küldetésük” van, ahogy az egyik tanár úr szokta mondani a magyarázat hevében. Laci forró hálát érzett iránta, hogy adta neki mostanra ezt a drága szót.

Megérezte, hogy küldetése van.

Megérezte azt is, hogy nem hiába zuhant akkorát ma délután. Nem az eszével tudta, az idegeiben rakódott le valahogy, hogy furcsa, különös lesz a sorsa, érthetetlen, de neki mégsem szabad soha többé sem megijednie, sem tágítania.

A pockokra gondolt most, amelyek ott hevernek - kettő közülük agyonnyomva - a nagy fa körül. Semmi értelme sincs látszólag, hogy értük mászott. De kellettek, érzi, mégis, hogy egy titkos erő felküldhesse értük, arra volt való az egész fészekalja. Értük másznia meg azért kellett, hogy lezuhanhasson s most itt az ágyban, a szerencsés esés után, a kényelmes derék-aljon, életében először ezek a gondolatok megkavarodhassanak benne, az alja felülre, mint a fordított kásának. A másik érzés szelídebb volt és nem kevésbé boldogító.

Milyen jó, hogy az ember nincsen egymagában.

Az édesanyja úgy szoktatta, hogy elalvás előtt imádkoznia illik. Összetette a kezét, elmondta prózában azt is, amit ilyenkor a maga fejétől mondani szokott. Legeslegvégül azonban új mondatot fűzött a régi, majdnem mindig egyforma szöveg után:

- Köszönöm neked, jó Istenem, az én egyetlenegy édes egy komámat!...

MÁSODIK RÉSZ.

I.

Másnap, talán már ki is találtatok, nem történt semmi lényeges. Harmadnap sem. És még azután jó darabig soha-soha semmi.

Lacinak meg kellett tanulnia, hogy a felsőbb hatalom, aki elküldi az emberizinkeket fontos vagy kevésbé fontos feladatokra, kitudhatatlan a maga terveiben. Hol véletlenül lepi meg a mitsem sejtőket, hol irgalmatlanul megvárakoztatja azokat, akik jegyben-gyűrűben várják titkos utasításait.

Laci mindezt meg is tanulta petrezselyemárulás közben szépen, annak rendje és módja szerint.

Egyszer aztán, mikor nem is álmodta, egyetlen szörnyű napon fejére szakadt minden. Az övére, meg a Daniéra. Mert viselkedett eddig, ahogy viselkedett velük szemben a részvétlen külvilág, egyetlenegy édes egy komája amaz emlékezetes délután óta hűségesen kitarzott mellette. És ő sem másította meg akkornap adott szavát. Kéz a kézben érte őket az a furcsa, sorsfordító délelőtt.

Mert elkezdődött a baj még jó reggelen. Viccesen kezdődött, de előrelátható volt, hogy nem lesz valami nagyon jó vége az egész keserves kutyakomédiának. Ólomszürke, havatígérő téli napra virradt a fejedelem városa, a Laci szobájában még hét órakor is olyan nagy volt a sötétség, hogy lámpát kellett ellene gyújtani. Csak azért említem ezt meg, mert némely lélek-elemző tudós egyenes következtetést szokott vonni az időjárás és az emberiség lelkiállapota között.

Talán ez a magyarázata, hogy Laci is, a „Meredek Tantyí” is hallábbal keltek ezen a napon.

A Meredith Tantyí háziasszonya volt Lacinak, sőt szegről-végről atyjafia is. Magyar sógora, ahogy mondani szokták. Az anyai nagynénje mostoha bátyjának a második unokatestvére, ahogy viszont tódítani szokták. Szokták, szokták, de mégis tartják. Laci például azért lakott a Meredith Tantyínál, mert az édesanyja nem bírta volna elviselni, ha szíve alatt hordozott drága fia idegen helyre kerül.

A vér mindazonáltal sohasem válik vízzé, ennek következtében Laci egy csöpp respektust sem érzett a Meredith Tantyí iránt. Olyasvalamit súgott neki a vére, hogy semmi, de semmi köze a tiszteletreméltó asszonyság ereiben csörgedező „különös veres folyadék”-hoz. Ezért nevezte Meredith Tantyinak is. Kassán nem szokás a kvártélyos asszonyokat Tantyinak nevezni. Ezt az elnevezést a Laci tavalyi lakótársa hozta magával Késmárkról, ahol megelőzőleg diákoskodott. A Meredith jelzőt azonban teljestökéletesen Laci adományozta saját külön idej Tantyijának. Magos volt a néni, mint egy égi meszelő és lapos, mint a koporsódeszka.

Még alig pitymallott, már hallatszott a kis szobába, ahogy Meredith az elsején jött kiscselédet korpázza kegyetlenül.

- Jaj, egyelek meg, hát te csak nem akarsz megváltozni, az ördög akárhova tegyen, teeeee! Már megint úgy bepergeltél a fiatalúr kályhájába, hogy azóta bizonyosan csepeg a zsír a hátából a boldogtalannak a nagy melegtől.

Laci nem tiltakozott rögtön. Először a levegőbe lehelt egyet-kettőt, meglátszott jól. Aztán kimászott az ágyból, kinyitotta a kályhaajtót. Pusztá kézzel meg lehetett fogni a zárját, már nem is csodálkozott azon, ami szeme elé tárult: két nyomorult hasábfá viaskodott benne az elmúlással. A harmadik, egyik felén feketén megszemesedve, a pernyetartóban. Rémlott neki,

hogy bentjárt a Meredek Tanyi, kiragadta a harmadik darab fát a kályhából és a vízvezeték csapja alá tartotta, míg el nem aludt. De akkor azt hitte, álmodja az egészet.

A kárpálás ezalatt sehogysem akart odakint csihadni. Lacit hirtelen megszállotta az ellenmondás ördöge. Kikiabált:

- Tévedni tetszik, néni kérem! Nem csepeg, az én hátamból semmiféle zsír, hiszen ha csepegne, már itt is volna néni kérem egy tányérral és tartaná alám, hogy pocsekba ne menjen.

Valljuk meg, ez bizony szemtelenség volt Lacitól, még pedig a javából. Lett is belőle haddelhadd, héthatárra szóló. Berontott a Meredek Tanyi, bevágta maga után az ajtót, hogy csak úgy hullott a vakolat a nyakába. Folyt belőle a szó, mint az áradat.

Laci azonban kemény maradt, akár a békasó. Homályos érzés lázadozott benne, hogy a Meredek Tanyinak nincs igaza és ő nem tűr többé maga körül semmiféle formájú hazudozást.

Derült kedéllyel húzni kezdte a harisnyáját. Azután a cipője után nyult és kibogozta a fűzőjét, mert este úgy szokta hagyni görcsrekötte. Végül odavitte a lavórt a csaphoz s eresztette belé a hideg vizet, mintha nem is volna Meredek Tanyi a világ.

Mikor aztán az öreg asszony mindennek ellenére, vagy talán épen ezért még magosabb céből folytatta a kitanítást, elúnta a dolgot László s erélyesebb eszközhöz folyamodott.

- Olyan jó káposztaszagot tetszett magával hozni, néni kérem - mondta angyali arcot vágva. - Talán bizony az lesz ebédre?

A Meredek Tanyi erre se szó, se beszéd, bevágta az ajtót még egyszer jó erősen. Ezúttal azonban kívül maradt. Laci pedig borus sejtelmekkel indult az iskolába.

A ház előtt már ott járkált Dani. Várta, mint ama délután óta minden reggel. Karonfogták egymást és úgy bandukoltak a sikos járdán, földreszegezett fejjel. Gondosan vigyáztak, hogy ahol az elemisták fényesre iszánkodták a fagyos havat, ők is mindenütt kanyargatva menjenek. Keményen tartotta magát köztük az a hiedelem, hogy annyszor szólítják fel őket délelőtt, ahány ilyen alkalmas jégpályát iskolábamenet elszalajtanak. Már pedig ők lehetőleg egyetlenegyszer sem szerettek volna felelni, még Laci sem, hiába színjeles.

Laci különben, ma reggel teljesen ráhagyta magát Dani éberségére. Nem bírt odafigyelni a lába alá, belülről még mindig rágta a lelkét a tanyi-affér. Nem is fért benne sokáig a szó. Dani résztvevően hallgatta, de mindenféle elkeseredés idegen volt az ő konok, kibillenthetetlen, óriási flegmájának.

- Könyves Kálmán az oka - bólongatott a történet végén - minek szólt bele a dologba? Tudták a régi öregek, mit miért csinálnak. Az ilyen ártalmas vénasszonyokat én még ma is kihordatnám a gyepszélre és borsószalmán perzselném meg könyörület nélkül.

Lacit először bosszantotta, hogy barátja nem érti az ő nagy nyugtalanságát.

- Szamár vagy Dani és nem gondoltál a nagyanyádra.

- Nem azt mondom én, hogy minden öregasszonyt égessenek meg, aki a hatvan esztendő betöltötte - mentegetőzött a jó barát. - De igenis, állítom, hogy vannak boszorkányok és azoktól legjobb volna szépszerével megszabadítani a világot. Különben is öregasszony és vénasszony nem ugyanaz. Az én nagyanyám, az Isten tartsa meg sokáig, egy drága, aranyos kis fíketős öregasszony és sohasem lesz vénasszony belőle, lefogadom.

Daninak egyszeribe hazaszállott a lelke és sokáig némán rugdosott maga előtt egy jégdarabot. Laci hálásan baktatott mellette, jól esett neki, hogy már nem kell emésztődnie a Tanyi miatt. Benne csak gúny élt, a Dani humora olyan hűsítőleg hatott a lelke sebeire, mint valami jófélefü. Danit egyébként még mindig fogvatartotta az előbbi gondolat.

- Akkora csak a kis öreg, mint egy nagyocskas darab tepertő - mondta lelkesen s kiült az orcájára a mélységes nagy hűség. - Úgy szeretem, hogy ha hazamegyek, beleteszem a zsebembe és ham! Volt nanám, nincs nanám. Egy befaló falást se hagyok meg belőle.

Ez már túlságos nagy öröm volt, alig lehetett elviselni. Felkapta hát Dani a jégdarabot és megcélzott vele egy kékszalagos úri macskát valamelyik nyitott ablakban, ahol éppen most szellőztettek. Nevetni kellett és szaladni s Lacinak elmúlt még az a kis maradék rosszkedve is, ami egyébkor egy idő óta állandó lakó volt már a szíve egyik rejtettebb zugában.

II.

Az osztályban éppen „Öreg-Szabót játszottak” a fiúk.

Olyasféle játék volt ez, mint a Mátyás király mesebeli juhászéé, mikor azt kellett volna szegénynek bevallania, hogy odaadta az aranyszörű bárányt a burkus királykisasszonynak egyetlenegy szép szaváért. Tudvalevőleg megállott a bajbakerült legény minden ürgelyuknál, beledugta botját, a botjára ráakasztotta a cifraszűrét, tetejébe a kalapot és mintha csak Mátyás király előtt állana, próbálgatta, mit lesz legokosabb vallania. De bizony nagyon sok ürgelyuknál hiába próbálkozott.

No, szakasztott ilyen ürgelyukak voltak a fiúk számára azok a negyedórák, amelyek reggelente adtak a számukra kapunyitástól cseppetig. Legfeljebb szerencsésebbek voltak a juhásznál, lévén Öreg Szabó osztályfőnök úr kevésbé válogatós, mint Mátyás király. Ami a főpróbán megállapított, az játszódtott le legtöbbször az első órán, mégpedig csaknem kivétel nélkül nagy erkölcsi és anyagi siker mellett mindig. Erkölcsi sikernek számított, ha Öreg Szabó tanár csak felferesedett, anyaginak, ha feleltetés helyett belement a csapdába és magyarázni vagy prédikálni kezdett.

Tegnapelőtt például bigézni tanították Öreg Szabót. Valamelyik fiú megfigyelte, hogy mindennap egyetlen erélyes mozdulattal szokta kinyitni az osztálykönyvet úgy, hogy a kemény felső fedéllap nagyot koppan a tanári asztalon. Egy másik pihent eszű gyerek viszont rájött, hogy ha a tollszár vége nagyon kiáll a tintatartó szélén s a tintatartó elég messze van az osztálykönyvtől, meglehetősen nagy a valószínűség, hogy a vastag osztálykönyvfedél magasra fölrepíti a tollszárat, mint valami bigét.

A két megfigyelést aztán már gyerekjáték volt összekombinálni. Nem kellett egyéb hozzá, mint a tárgyak gondos és szakszerű elhelyezése a katedraasztalon. Sőt a kísérlet még remekbül sikerült, mint előre kitervelték, mert a toll belefűrődött a plafonba s teljes tíz percet nyertek, míg a rend úgy ahogy helyreállott. Tetejébe Öreg Szabó még néhány zavart szót motyogott is a saját ügyetlenségéről. Ezt azonban visszavonta csakhamar, mikor négy túlbuzgó fiú becipelt valahonnan egy szobafestő létrát, hogy levegyék a még mindig odafent meredező hosszú, vékony tollszárat a falról.

Laci is közte volt a négynek. Nem mondom, az is tetszett neki a kirándulásban, hogy egyáltalában felállhat egy kicsi időre együttőhelyéből, meg az is, hogy most egy kis felfedező útra indulnak. Lényegében azonban és legfőképpen segíteni akart. Egész komolyan létrát akart keríteni és leszedni a falról a tollat. Világért sem valami nagy emberbaráti jóságból, hanem mert bántotta a szemét, hogy ott van. Azt is tudta, hogy bajnak van ott s ki nem állhatta a céltalan bajokat.

Öreg Szabó csodálatosképpen ezekre a létrás fiúkra haragudott meg szörnyen.

- Ááá... létrát hoznak a fiatalurak a német órára... - kiáltotta megsemmisítő gúnnal. Bizonyosan a Jákob létráját... Derék, nagyon derék. De mindjárt Leiter Jakabot csinálók én belőle, ördögfiókáknak lefelé sétálgatni a pokol mélységes fenekére!...

A Leiter Jakabot senkisémet értette meg jelentése szerint, de mindenki kiérzett belőle annyit, hogy ez valami vicc és sértés is egyben. A nevetőkórus azonnal működésbe is lépett, Laciéknek pedig stantepéde vissza kellett vinniük a létrát, ahonnan hozták. Öreg Szabó tanár úr még külön meg is jegyezte Lacira célozva, mélységes mély megbotránkozással:

- Hova lesz a világ, ha már te is korpa közé keveredtél!

Ez az utolsó megjegyzés beletört a Laci szívébe. Nagyon kínosan érezte magát, mert nem tudott jól tájékozódni. Komiszak a fiúk és nagyon öreg Öreg Szabó tanár úr. Melegszívű ember, őtet meg szinte már túlságosan is kitünteti, de viszont megfordítva egy sereg gyerekről is tudja, hogy alapjában véve derék fiúk. Ő benne magában is kétféle Laci küszködik egymással, különösen mostanában. Hát most aztán hol itt az igazság?

Tetejébe még szerfölött izgatta a fantáziáját ez a ma reggeli főpróba is. Ha sikerül, nagyszerű tesz. Lehetetlen nem lelkesedni érte.

Arról volna szó, nem kevesebbéről, mint hogy Öreg Szabó tanár urat bent kellene marasztani a harmadik ában.

Bemenni minden reggel oda megy be először. Tavaly ugyanis ott volt az ő tantermük és az öregúr nagyon odaszokott. Csak az a baj, hogy nem marad bent sokáig. Nem mintha megismerné az idegen osztályt, egyszerűen csak azért nem, mert nem tudják a harmadikosok annak rendje-módja szerint levetköztetni.

Jaj, ahhoz érteni kell.

Az úgy megy, hogy kiugrik a padból öt fiú, Siccki bandabéli persze mind. Egyik elveszi tőle a botját vagy az esernyőjét s odatámasztja a sarokba, vagy kifeszíti, ha odakint csepereg. A másik egyidejűleg a kalapját veszi le a fejről s hamar felakasztja a fogasra. A kabátot a harmadik fejt le róla, ezalatt a negyedik kézenfogva felvezeti a katedrára. Az ötödik haptákban odaáll a katedra elé és diktálja a leckét, meg a hiányzókat. Erre vár Öreg Szabó tanár úr minden reggel a harmadikban s mert ez sohasem következik be, egy kis várakozás után minden reggel következetesen megkérdezi:

- Vagy ez nem a második á?

Ma reggel végre rájöttek a fiúk: hogy lehetne ezen a szépséghibán a legcélrányosabban segíteni. Csütörtök van, az nyolctól-kilencig történelemóra a harmadikban. Mire Mátyás tanár úrral beböccöllezik a mecenfézi vicinális, mindig negyedikilenc felé jár az idő még menetrend szerint is. Akkorra háromszor is lejátszódhatik az egész nagyszerű cirkuszi „némaképlet”.

- Be kell tanítani a harmadikosokat!

Éppen itt tartottak, mire a két jóbarát rájoknyitott. A nyurga Jaszencsák volt felöltöztetve Öreg Szabó tanár úrnak, két harmadikos vetkeztette, Mike Miska meg kommandírozott. De nagyon esetlenek voltak a harmadikosok.

Lacinak a stílusérzékét sértette az egész, ha ugyan szabad magamat az ő tizenkét és fél esztendejével szemben így kifejeznem.

- El kell halasztani ezt az izét, - mondta komoly kritikusi arccal. - Belesülnek ezek még máma csúful.

- Jövő csütörtökig? - kiabálták több oldalról. - Csak csütörtök az egyetlen jó nap! - Hogyisne! - Nem lehet!

- De ha mondom, hogy belesülnek, erősködött most már Dani is.

- Mindegy! Megpróbálni meg lehet! Ne akadémizkodjatok annyit! - visszhangozta a kórus erősen.

Dani és Laci most már ketten kétfelé kezdték kapacitálni a fiúkat, de falraborsó volt minden erőlködésük. Az osztály mindenáron nevetni akart, mégpedig üstöllést.

Laciban végre valami mentőötletféle kezdett kavarogni, bár még nem alakult ki teljesen.

- Nekünk magunknak kellene levetköztetnünk az öreget - tűnődött félhangosan maga elé.

A hangzavar árja hátára kapta ezt a kijelentést és ragadta magával szájról-szájra osztályszerte.

Két perc múlva készen volt az új terv.

- Vetköztetők üljenek be a harmadikosok közé!

III.

Úgy számítottak, hogy a tréfa tíz perc alatt végbemegy. Mátyás tanár addigra még a liget közepéig sem jutott az állomásról. A másodikosok Öreg Szabó háta megett slisszolnak majd ki és be a harmadikból a saját osztályukba. Lacinak nem adtak szerepet, se senkinek, akit Öreg Szabó tanár úr személy szerint ismert, de viszont vitték magukkal, mint a nagyszerű játék értelmi szerzőjét. Dani természetesen velement, jóban, rosszban osztályostárs gyanánt.

Öreg Szabó tanár úr, szegény, nem vett észre semmit. Gyanutlanul engedte magát levetköztetni, még az sem tűnt fel neki, hogy a diktáló vadidegen neveket irat be vele az osztálykönyvbe. Vesztére meg is kérdezte az egyiknél, hogy az érdeklődését megmutassa:

- Sónyák is hiányzik? Ejnye, mi baja lehet ennek a Sónyáknak?

A másodikosok majd megpukkadtak nevetőikben. Nagyon jól tudták, hogy Öreg Szabó tanár úr csak mórlikázik, hiszen az ő tanítványai között nem szerepel Sónyák nevű. A másodikosokat repesztgette, mondom, a nagy nevetethetnéjük, no de azért a harmadikosoknak sem volt éppen túlságosan zehernyész rossz kedvük.

A nagy jókedv tetőfokán aztán, mikor senki, de senki sem gondolt ilyenén fordulatra, belépett az igazgató úr.

Öreg Szabó előzékenyen sietett elébe, lekezelt vele kordíálisan. Igazgató úr nagyot nézett ugyan, hogy idebent találta, egyelőre azonban csak ennyit kérdezett:

- Milyen óra lenne most?

A harmadikosok rázúgták egyértelműleg, kajánul vigyorogva:

- Történelem.

Most Öreg Szabó tanár úron volt a sor nagyot nézni.

- Hát ez nem a második á?

Igazgató úr elmosolyodott egy kicsit, de még mindig nem gondolt semmi rosszra. Udvariasan felsegítette öreg kollégájára a kabátot, aztán megvárta, míg kikázmálódik halálos nagy zavarban. Akkor újra a fiúk felé fordult.

- Mátyás tanár úr beizent, hogy influenzában fekszik, - mondta szárazon. - A történelemórát ma én tartom meg, holnapután magyar lesz helyette és, ha a tanár úr betegsége hosszadalmas lefolyásúnak bizonyulna, kedden mennyiségtan.

Borzasztó volt most Lacinak ilyen kifejezéseket végighallgatni: ha a tanár úr betegsége hosszadalmas lefolyásúnak bizonyulna... És borzasztó volt minden másodikos helyzete itt a harmadikosok között. Mi lesz, ha valamelyiket ez alatt az idő alatt odaát felelni szólítja ki Öreg Szabó tanár úr? Mi lesz, ha nem szűnik meg a harmadikosok kaján vigyorgása és Igazgató úrnak szemet szűr? Főképpen pedig mi lesz, ha Igazgató úr apródonkint rájön, hogy a harmadikosok kalácstészájában másodikosok mazsolaszemei vannak szétszórva, ritkásan, de mégis észrevehetőleg? Hiszen Igazgató úr állítólag minden diákját ismeri, arcáról legalább, ha névszerint nem is. Fél után öt perccel már egész bizonyosan ura a helyzetnek és akkor... szervusz világ annak, aki nem idevaló.

Szalai Jóska tért magához legeslegelőször. Szenvedő arcot vágva tartotta fel a mutatóujját:

- Igazgató úr, kérem szépen, tessék szíves lenni kiengedni egy kicsit. Rosszul érzem magamat.

Igazgató úr megvetőleg legyintett a kezével, de azért az ajtó felé legyintett. Szalai Jóska megszabadult.

Mike Miska vérszemet kapott erre. Öt percet várt, aztán ő is kikérezkedett. Igazgató úr még ebből sem csinált kázust, csak annyit mondott, mikor Mike Miska után becsukódott az ajtó:

- De nagyon rájuk jött máma. Pedig még drukkolniok sem kell, mint máskor.

Jaszencsák már éppen fel akart állni, hogy ezúttal másodmagával kéredzzék ki állítólagos orrvérzés ürügye alatt, segíteni a szegény rosszuljárt jóbarátnak, mikor Igazgató úr gyanakodva felütötte a fejét:

- Ejnye, hol a pokolba marad ilyen sokáig az a két gazember?

A másodikosok kétségbeesetten néztek össze. Erre igazán senki sem számított. Pedig tudhatták volna, hogy Igazgató úr nem Öreg Szabó. Most már igazán csak percekről lehetett még szó s valami irtózatot botrány következik.

Amint hogy úgy is lett. Újabb öt percet várt még Igazgató úr, aztán türelmetlenül odaszólt a harmadikosok egyik elsőpadbeli színjelesének:

- Menjen csak, Kolozs fiam, hozza vissza azt a két jómadarat, fülénél fogva, ha másképpen nem megy.

Laci borzongva mérlegelte, elég okos fiú-e Kolozs és van-e benne megfelelő adag betyárbarátság.

Hát meg kell adni, tisztelet-becsület a harmadikosoknak, ebben nem esett semmi hiba. Kolozs bement a második ába és azt mondta Öreg Szabó tanár úrnak, Igazgató úr sürgősen hivatja Szalait és Mikét. Mégcsak nem is hazudott Kolozs ez alkalommal túlságosan nagyot.

Nem használt azonban ez se semmit. Igazgató úr túlhosszúnak találta a két fiú óráközi kirándulását és nem volt hajlandó megtorlatlanul hagyni. Mit csinál ilyenkor egy tanár? Megkérdezi a két fiú nevét. Egy igazgató azonban nem ilyen egyszerűen csinálja. Az közben arra is kíváncsi, hogy válnak be az ő szeptembereleji intézkedései, példának okáért a pakondeklire fábrikált Ülésrend. Előveszi tehát az Ülésrendet és felszólítja az egyik delikvenst, úgy, ahogy oda be van írva a neve:

- Adler.

Valami nagy baj azért ebből még nem származik. Mike Miska egyetlen erélyes oldalba-döfésből ért, felugrik, mint akit a darács csípett meg, esze nélkül. Igazgató úrnak azonban mégsem elég gyorsan.

- Nem tud figyelni? - mondja bosszúsan, aztán megint az ülésrendbe néz.

- Kropacsek - olvassa tünődve és idegenül bámul a kényszeredetten felemelkedő Szalai Jóskára. Úgy látszik Kropacseket nevééről is ismeri véletlenül. Ráncba szalad a homloka rögtön. Az osztálykönyvbe néz.

- Adler, Kropacsek, Sónyák - dünnyögi és már-már megnyugszik nagynehezen. Hiányzik Kropacsek, valaki más ült a helyére, no, ez még megbocsátható.

Mondtam már, hogy az a baj: mihelyt igazgató valaki, másképp kezeli a dolgokat, mint egy tanár. Egy tanár ilyenkor békén hagyja az ilyen kis ügyet és tovább feleltet, vagy tovább magyaráz. Igazgató úr ellenbe most kezd belejönni. A padokat nézi. Nem szabad több padnak lenni, mint amennyi az ülésrenden van. Nem is lehet több, hiszen a hatodikban három fiú thonetszéken ül és nincs a könyveit hova tennie. Az ilyet is csak egy igazgató tarthatja fejben. De hát akkor hol a három üres hely: az Adleré, a Kropacseké, meg a Sónyáké?

Végigfut a szeme az egész tantermen. Szörnyűség: mindenütt ül valaki, sőt egyik-másik kettőnek szánt padban hárman is szorongnak. Hogy lehet ez?

Laci arcát vérhullám önti el. Várta, várta már ezt a kikerülhetetlen pillanatot.

Igazgató úr megismerte. És mintha csak erre az egy kis sugárra lett volna szüksége, hogy világosság gyuljon agyában, az eddigi titokzatos, rejtelmes sötétség helyébe, négy-öt másodikosra azonnal rámutat:

- Hát magok, mondják csak, mit keresnek itt?

De jó volna most, ha Igazgató úr tegezné a diákjait. Valóságos megkönnyebbülés volna mindnek, ha amúgy istenigazába osszeteremtené őket, még egy-két atyai pofont se sajnálna tőlük. És aztán azzal el is volna intézve ez a kényes ügy véglegesen.

Sajnos, Igazgató úr még a kis elsősöket is lemagázza, egy ujjal sem nyúl senkihez. Nem rossz ember, a tandíjhátralékosokat például mindúntalan megzargatja, de azért évvégéig tűri, hogy tartozzanak. A tréfát azonban nem érti és nincs észveszejtőbb helyzet a diákok szemében, mint mikor így sorban odafordul mindenkihez és azt kérdezi tőlük:

- Mi keresnivalója van hét darab másodikosnak, csütörtökön nyolctól kilencig, a harmadikban, német helyett, történelemórán?

IV.

Kora délután, még le sem nyelte jószerint az utolsó falatot Laci, már ujjogatni kezdett a Piszpirádé. Szomszéd borbélybácsi korcs-foxija volt ez a bizonyos Piszpirádé és sok egyebek közt irtózott a zenétől, akár húzómuzsika, akár fúvómuzsika, akár pedig hegedű ostromolta végtelenül érzékeny dobhártyáit. Valahányszor tehát Dani találkozni szeretett volna Lacival, a Meredek Tantyival ellenben kevésbé, szájharmonikát vett elő a nadrágzsebéből, mire Piszpirádé égnek tartotta az orrát, Laci pedig két percen belül az utcán termett.

Ezúttal majdnem az egész Siccki-banda Lacira várakozott a ház előtt. Jaszensák, Szalai, Mike Miska, sőt még a harmadikos Kolozs is ott szerencsétlenkedtek Dani körül. Dani hóna alól hivalkodólag piroslott elő egy vastag ifjúsági könyvnek az egyik széle.

- Miféle könyv az? - kérdezte Laci azon nyomban, köszönés helyett, ahogy kilépett a kapujukon.

- Az ürügy - felelte Dániel kurtán, és megindult a katonai reál irányában.

- Nem ismerem, - vallotta be Laci őszintén, kissé meglepetve. Ki írta?

A fiúk elnevezték magokat, csak Dani maradt komoly, mint rendesen.

- Rákosi Victor, - mondta könnyedén. Hős Fiúk a címe, nem az ürügy. Azért mégis ürügy, mert ezzel juthatunk be egyforma könnyen Sulyánszkyékhoz meg Vadász Cicuékhoz.

Miután pedig mindez kínaiul volt Laci számára, Kolozs vette át a szót, hiszen az ügy félig-meddig harmadikos jelleget öltött reggel óta.

- Vadász Cicu velünk jár és a Vadász Micu bácsi fia a majorból. Sulyánszky Pál meg gimnazista. Azért megyünk hozzájuk, mert azt hisszük, hogy Micu bácsi vagy Kocsis tanársegéd úr azóta már tudnak valamit.

Laci csudálkozó arcot vágott.

- Még mindig nem értem, - suttogta majdnem bátortalanul.

Jaszencsák kissé türelmetlenül jegyezte meg:

- Én meg azt nem értem, hogy lehet valaki színjeles létére ilyen nehézfejű.

Dani váratlanul közbevágott.

- Ne légy igazságtalan, fiam, - mondta jóindulatúlag, - minden másképp van itt, mint Buzitaan. A dolgok sokkal komplikáltabbnak látszanak Kassáról, mint Buzitaáról. Aki nem hiszi, jobb, ha egyszersmindenkorra visszamegyen Buzitaara.

Semmi más értelme nem volt ennek a buzitai dialektusban rögtönzött szónoklatnak, mint hogy a fiúk kinevezték Jaszencsákot, az meg durcásan elhallgatott. Ezzel Dani a májának tartozott, mert nem tűrhette, hogy Laciról valaki is kicsinylőleg nyilatkozhasson. Csak mikor már megbizonyosodott felőle, hogy az elégtétel teljes, újabb támadás is kizártnak tekinthető, tért át a magyarázata értelmi részére.

- A Hős Fiúk Vadász Cicué, Sulyánszky Pál meg már nagyon régen rágja érte a fülét. Ellenben eddig még hiába, mert például egész máig nálam volt a könyv. Ez csak világos, nem?

- Nem. Nekem legalább nem - jegyezte meg Laci röviden és gúnyosan.

- Na hát - folytatta Dani zavartalanul. - Először Sulyánszky Pálhoz megyünk azzal, hogy én már kiolvastam a könyvet, ha akarja, most elkérheti Cicutól. Közben az anyja majd ki-pletykálja nekünk, járt-e Kocsis tanársegéd úrnál a Sánta ember és mondott-e neki valami érdekeset.

- Az anyja?

- Most már én is azt kezdem hinni, hogy nagyon nehéz a felfogásod, édes lelkem. Tudod, nem tudod, de sejtened illenék, hogy Sulyánszky néni takarít Kocsis tanársegéd úrnak. Remélem, ezek után érted az összefüggést.

- Nagyon is. Hogy lesz aztán tovább?

- Tovább már csakugyan én következem - esett a szóba újra a nagy Kolozs. - Akár tud Sulyánszky néni valamit, akár sem, az egész társaság átszívódik Cicuékhoz. Itt arra jó a könyv, hogy valamennyiőtöknek oka lehessen velemjönni, akarom mondani Dániellel. Ti ugyanis,

ahányan vagytok, mind a Hős Fiúkat szeretnétek olvasni. Én is. Azért jövünk, hogy Cicu döntse el, kinek adja.

- És mire lesz jó ez a nagyszabású előkészület?

- Igazándiban azért megyünk, mert a Cicu mamája is tudhat egyetmást. Egyfelől a Sánta ember hozzájuk is bejáratos, másfelől Vadász mama unokahuga a Méregkeverőnek, az meg egy egész csomó reáliskolai tanárral együtt tanít délutánonként a Zugászoknál.

Laci csak ámult-bámult. Idegen volt neki ez a világ teljesen. Úgy nézett fel Kolozsra, mintha az valami felsőbbrendű ember volna, sokkal különb nála. Elsőbbet meg is akarta ezt neki vallani kereken, de aztán csak annyit kérdezett tőle bátortalanul, nagy, nagy tisztelettel:

- Mondd kérlek, Kolozs, ki az a Méregkeverő?

Kolozs úgy felelt, mintha detektív-főfelügyelő volna és a nyilvántartási könyvből olvasná az adatokat:

- Méregkeverő, másik nevén Zöld Szamár, harmadik nevén Lúfű, a prakszitojásoknak tanítja a kémiát. De magántanulókat is készít elő gimnáziumra, úgynevezett zugászokat, onnan ismeri a reálból a tanárok nagyrészét. A fia hozzánk jár ötbe.

Laci a prakszitojás elnevezést se igen hallotta eddig, de lassankint rájött, hogy alighanem a gazdászokat kell érteni rajta. A Sánta embert ismerte ő is, új tanár volt, az első béisták osztályfőnöke. Két bottal járt, azért kapta a Sánta ember álnevet. Diáknyelven azt jelentette ez: furcsa bogár vagy, de eddig még nem adtál rá okot, hogy belédkössünk, különben alighanem sánta kutya volna a neved.

Sulyánszky né még a helyüket is majd megfújta, olyan nagy szívességgel látta őket. Szegény-feje egymásután sem látott magoknál eddig annyi jóruhájú fiút, mint ma délután egycsomóban. Fel sem tűnt neki, hogy a kis úrfik hogy lenéznek az ő Paliját. Szerencse, hiszen meg sem értette volna talán, hogy a gimnazistasága a bűne a gyerekeknek, nem az alacsony származás. Öntudatos realista nem áll szóba mással, csak magaszórú diákkal. Teszi ezt már csak azért is, mert Kassán köztudomás szerint a java gyerekek a premonstreiekhez járnak, realba a butája iratkozik. Ez ellen a felfogás ellen nincs más orvosság, mint erényt csinálni a kényszerűségből s egy nappal hamarabb lesajnálni azokat, akik holnap hasonlóképpen csinálnák ezt velük, vagy őszintén szólva, ugyanazt is csinálják.

A fiúk persze, ezek a fiúk, már csak örökségbe kapott régi divatnak engedelmességek, mikor a gimnazistákat kicsúfolták vagy megpüfölték. Különben is kölcsönkenyér volt mind a kettő, visszajárt.

Elég az hozzá, szó sem lehetett róla komolyan, hogy Sulyánszky Pál valaha is kezébe kaphassa a Hős Fiúkat. Súlyos tehertétel volt már magában véve az is, hogy haditerv szerint magokkal kellett cipelniük Cicuékhoz. Sulyánszky né tudniillik semmiről semmit sem tudott. Se tegnap, se ma nem is járt még náluk a Sánta ember.

- Ha csak az irodában nem volt - tette hozzá készségesen. - De akkor is láttam volna vagy jönni, vagy menni. Hiszen olyan bajosan vonszolja magát szegény feje. Ez a háború, ez a háború...

- Na most már megyünk, Sulyánszky néni - szakította félbe az alig megindult panaszkodást Kolozs, pattanj te is gyorsan, Sulyánszky.

Sulyánszky né rögtön átugrott más témára.

- Vigyázz magadra, drága kicsi fiam, ki ne melegedjél a nagy játékban. Ejnye, ejnye, miért nem rántottad már magadra hamarosan a jobbik hacukádat?

Kolozs szájaszélére cinikus mosolygás telepedett. A derék Sulyánszky néni súlyos tévedésben leledzik, azt gondolván, hogy Pálnak alkalma nyílik akármilyen játékban is kimelegednie. Valamint azt is naivitás hinnie, hogy frakkban vagy díszmagyarban, nagyobb becsülete lehetne egy gimnazistának realisták között, mint akár tornaingben és rövid fekete klott-nadrágban, ha úgy tetszik. Egy gimnazistának egyszerűen nincs becsülete.

Aminthogy nem is volt Sulyánszky Pálnak sem, egy szemernyi sem. Ment, ment a többi közt, nem szólt hozzá senki se jót se rosszat. Ment, ment, maga sem tudta, hogyan, vagy miért. A Hős Fiúk ugyan ingerlően piroslott ki Dani hóna alól még mindig, de Pál nem tartozott a fejk lágýára esett gyerekek sorába s sejtette nagyon is jól, hogy ő ugyan azt a könyvet kezébe nem kaphatja, míg a világ meg még két nap.

- Minek jön ez? - kérdezte Laci önkénytelenül, Danival hátramaradva egy kicsit, hogy zavartalanabbul beszélgethessenek.

- Ő tudja - vonogatta a vállát Dani közönyösen. - Nekünk most már mindegy, jön-e vagy marad. Én ha neki vagyok, már régen megdühödök és faképnél hagyom az egész mélyen tisztelt társaságot. De buta szegény, mint minden gimnazista.

Laci ma megint ellenkedő kedvében volt.

- Mitől butulnak meg a gimnazisták? - kérdezte ádáz kíváncsisággal. Előre élvezte, hogy Dani erre az orvkérdésre bajosan tud kielégítő választ kiagyalni ilyen váratlanul. Daniban azonban úgy látszik, világ teremtese óta készen állott erre a kérdésre az egyetlen lehetséges felelet.

- Nem kell annak megbutulnia egynek se, - legyintett megvetően. - Úgy jönnek a világra.

Lacit ez a válasz hirtelen tisztába hozta önmagával. Egész délután óta bántotta valami, tehát igen, eleitől fogva ez bántotta.

Megállott és meg kellett állania Dánielnek is. Addig nézett rá merőn, míg a pillantásuk nem találkozott.

- Hiszed is te ezt, Dániel, vagy csak mondod?

- Ugyan... - nevette el magát Dani könnyelműen - hát olyan... gimnazistának ismertél meg mostanáig?

Laci maga elé merengett, most már megint indulófélben. - De hát miért nem beszélgetünk ezzel a Sulyánszkyval legalább mi ketten?

Dani hirtelen elkomolyodott.

- A jó Isten áldjon meg, te Laci, én igazán kezdelek nem érteni. Hát nem látod be, hogy az egyszerűen lehetetlen?...

Türelmetlenül karolt bele, hogy sietésre nógassa:

- Mit akarsz az egész világ ellen? Az a Sulyánszky vagy minekhijják zavarodna bele legjobban, ha megszólítanád.

V.

Vadász Cicuék nagyon hidegen fogadták a kis karavánt, sokkal fagyosabban, mint ahogy az a haditervbe bele volt kalkulálva. Vadász Micu bácsi ugyan inkább sehogyse fogadta őket, nem értette a kis emberek dolgát s nem is nagyon akarta érteni. Vadász néni, vagyis hogy pardon grácia árva fejemnek, a nagyságos asszony azért haragudott, miért vannak egyszerre annyian.

Sáros a cipőjük és nem is nagyon bizonyos benne, adjon-e ennyi gyereknek ozsonnát, ne adjon. Cicunak is lehetne annyi sütnivalója, hogy legalább egy szemvillantással segítene az anyjának. Majdnem csupa idegenarcú kölyök. Igaz viszont, hogy azt a kis kéksapkást mutatta már egyszer Cicu az utcán, eggyel lejjebb jár nála és tisztajeles. Kolozst ismeri, osztálytársa Cicunak, Danit is, tavaly az is velejárt. Talán mégis tejet tetet fel. De nini, mit keres itt a Sulyánszky fiú?

- Cicu lelkem, gyere ki csak egy pillanatra! - kiáltotta be mézédesen, miután maga megelőzőleg észrevétlenül kisuhant az ajtón.

Cicu fellélegzett és feltűnő engedelmesen trappolt kifelé.

- Te Cicu, - mondta odakint az anyja minden átmenet nélkül igen-igen mogorva hangon - egyéb sincs hátra, mint hogy a majorbeli hátulgombolósok bekapjanak hozzánk. Hogy kerül ide a Sulyánszky gyerek? Hiszen még csak nem is a ti iskolátokba jár.

Ez utóbbi tény kiváltképpen nehezebbre esett a Cicu mamájának. Hogy Sulyánszky né fia elegánsabb diák Cicunál. Neki kezdettől fogva ellenszenves volt a reáliskolásdi, de Vadász Micu bácsi ebben az egyben nem engedett. Az volt a raplija, hogy a technikai kultúráé a jövő. Istenem, teljék benne kedve, viszont Sulyánszky nében meg lehetett volna annyi tisztesség, hogy nem kezd a majorban új divatot, hanem beiratja ezt a Palit is a reáliskolába.

Cicu rossznéven vette a mamájától, hogy ilyen csúnyán rátámadt, mikor ő úgy nem tehet erről az egész megrohanásról s megátalkodott némasággal próbált rajta elégtételt venni magának. A mama még idegesebb lett a hallgatásra.

- Egyáltalában. Kik ezek a fiúk és mit akarnak nálunk? Hogy jövök én hozzá, hogy én ozsonnáltassam mindennap a fél reáliskolát, meg, a gimnáziumot is ráadásul?

Cicu durcásan rántott egyet a vállán.

- Tudom is én, kicsodák. Csupa másodikos. Némelyiket nem is ismerem.

- Kergesd őket a pokolba. Holnap reggel vikszoltathatom újra a parkettet. Mondhatom, finom kis alakokkal barátkozol.

Azzal otthagya Cicut egymagára. Sietett feltétni a tejet, mert ettől a számár kis fiútól kitelik, hogy csakugyan hazaküldi a diákpajtásait. Az az egy-egy bögre kávé igazán nem teszi tönkre az embert. Mert jó néni volt ám Vadász nagyságos asszony, csak a tekintélyére adott sokat. Ezek a hadisegélyes majorbeli asszonyok temérdek keserűséget okoztak neki mostanában.

Finom volt az ozsonna nagyon, hamisítatlan akadémiai kávé. Szegény kis városbéli gyomrocskák híréből is alig ismerték az ilyet akkortájt, háború közepén. Amiért azonban idejöttek, arról egy szó nem sok, annyi nem esett. Pedig a nagyságos asszony is közibük telepedve itta meg az ozsonnakávéját. És Kolozs is elkövetett nagy ravaszul mindent, hogy a beszélgetést a helyes vágányra próbálja terelni. Még majd hogy nem nagy baj is esett emiatt ozsonna végefelé. Kisült ugyanis, hogy Cicu egy árva kukkot sem vallott be odahaza a délelőtti történetek felől. Éppen a Méregkeverő miatt nem, akiben Kolozsék legtöbb reménységük horgonyát vetni szándékozták.

Hiába, más képe van a valóságnak közvetlen közléről, mint a tervezgetések rózsaszín ködén át. Még szerencse, hogy Cicu grimásai idejében észretérítették Kolozst, Danit és Jaszencsákot. Mert ők hárman voltak a szóvivők. Szalai bután, Mike Miska ügyefogyottan, Laci keserű szívvel hallgatott.

Laci keserűségét a major társadalmi betegségei okozták ezúttal. Azt nevezetesen már aztán igazán nem engedhette meg a nagyságos asszony minden jósága mellett sem, hogy

Sulyánszkyné fia is melléüljön az ő úri asztalának és szájához emelje egy csészéjét, pláne a szervizből. Közvetlenül ültetés előtt odaszólt hát neki, amennyire tőle telt, barátságos hangon:

- Te meg, Palikám, eredj szépen haza. A mama bizonyosan elkészítette már a kávétokat. Hiszen ti ugyanonnan kapjátok a tejet, ahonnan én...

Hazafelé nem egy úton mentek a fiúk. Kolozs, Szalai és Mike Miska alól kerültek, Laci, Dani, Jaszencsák megint az akadémiának vették a direkciót a kadétiskola felé. Nagyon csak egynéhány szót váltottak útközben. Olyan dühös széljárás rohanta meg őket, hogy alig bírtak talpon maradni tőle. Jobbkezük felől kísértetiesen zörgött a sok száraz napraforgónyel, az óvatos Jaszencsák jobbnak látta másik oldalt kerülni. Laci titokban kinevette ezért a gyáva Jaszencsákot. Mit fél a szamár a babona szellemeitől épen itt. Hiszen ezt a napraforgótáblát maga a tudomány tartotta jónak idevetni, a babona leghalálosabb ellensége. Minden kassai gyerek tudja, hogy erről a tábláról tanulják természetben elképzelni az elsőéves gazdászok, mekkora darab föld az a sokat emlegetett egy katasztrális hold.

A végzet azonban úgy akarta, hogy feleúton Lacinak is alkalma lehessen alaposan meg-rökönyödni. A szeszfőzde körül két emberalak bukkant fel hirtelen velök szemben. Az egyik nehezen vonszolta magát, a másik nyurga, karcsú legény, látni lehetett, hogy alighanem valami diák.

A Sánta Ember volt, meg a Méregkeverő ötödikes fia.

A Sánta Ember jókedvében látszott lenni, megállott a fiúkkal beszélgetni, pedig őt szegényt igazán, majdnem földre ültette a szilaj szél. Mégis megállott, régi jó szokása szerint, komázni velök egy keveset.

- Nini Jaszencsák, meg Szilágyi Dani. Hát te harmadik, ki is vagy te, haddlátom. Csak nem Karacs Laci tán? Abbizistók. Hol mászkáltok ilyen ítéletidőben erre, hiszen még lopni se érdemes ilyenkor, nemhogy vizitbe menni.

A gyerekek hebegtek valamit illedelmesen, de hogy mit, azt most már többet nem tudhatja meg földi halandó, mert azonmód elkapta a szél és elnyargalt vele. A Sánta Ember különben sem volt kíváncsi ezekre a válaszokra. Ő csak a jóakarátát akarta a fiúknak tudtulatni s már is haladt tovább.

Dani sötéten pillogott utána. És mert a szeszfőzden megtört a szél ereje, meg is állott pihentetni egy kis darab időre. Veszett jóakarátát sem rejtegette véka alá, amellyel a Sánta Ember irányában viseltetett.

- Hiába udvarolsz, mégis lassú tűzön foglak megpiríttatni, mihelyt módomban lesz, - sziszegte mondhatatlan gyűlölettel.

Jaszencsák helyeslőleg bólintott: ő is haragudott a Sánta Emberre módfelett. Aminthogy haragudott rá kivétel nélkül a Siccki-banda minden egyes tagja, úgyszólván mint Karacs Laci legszűkebb baráti köre.

Pedig nem is annyira a Sánta Ember tehetett róla, mint inkább Muki.

Muki szabadkézi rajzot tanított, meg geometriát. Vallon Róbertnek hívták tulajdonképpen, de ezt a nevét még a kollégái sem tudták valamennyien, a diákjai közül meg talán épinséggel senkisé. A Muki név kettős okból száradt reá levakarhatatlanul az egyéniségére. Először is nem szerették a fiúk. Ez ritka eset volt náluk, hiszen ők még Öreg Szabót is szerették a maguk módja szerint, pedig annak már igazán elég borsot törtek az orra alá harminckilenc esztendő alatt. Szerették Igazgató urat, jóllehet Igazgató úr körül olyan magos várfalat emelt a pedantériája, hogy sokszor alig látszott ki mögüle magának Igazgató úrnak a viszontszeretete irántuk. Még, a Sánta Embert is megszerették apródonkint, holott az alig egypár hónapja került ide,

szörnyen sánta volt, nem is tanított az osztályukban és még hozzá sokat fogadatlanprókátorkodott tízpercek alatt a folyosókon. Mukit ellenben nem szerette senkisem. Titokzatos ügy volt ez, hiszen szegény Muki alapján véve nem vétett a légynek sem soha.

Sőt, ellenkezőleg, ha tehette, kitért az inzultusok elől szívesen. Ez a jámborsága volt épen a második ok, amiért úgy rajtamaradt a Muki elnevezés. Eredetileg nem is itt volt tanár, hanem valahol lent a Délvidéken, Versecen, vagy Temesvárt, tudomisen merre, csak nagyon messze innét. Ott is Mukinak csúfolták s azért helyeztette magát Kassára, hogy ilyen módon megszökjön a gúnyneve elől. Hát, halljatok csudát, mikor nagy titokban ideköltözik, nem is a nyolcadikban, hanem valamelyik első vagy második osztályban azzal fogadják mindjárt a legelső óráján, hogy fel van ám írva a nagytáblára vörös meg zöld, meg sárga krétával kalligrafice: Isten hozott, Muki!

No hát e miatt a Muki miatt veszett össze a Sánta Ember Karacs Lacival, meg az egész második á osztállyal. Erőnek erejével szétugrasztotta a tavaly májusban alakult Muki-kórust.

A Muki-kórus ugyanolyan hatásokkal dolgozott, mint a legnagyobb szabású orgonák. Pincéből és padlásról hallatta a változatait. A basszusa felsőosztályosokból állott és a földszintről huhogta fel az emeletre: Muuu, a diskántja alsós gyerekekből telt ki és az első emeletről visította lefelé: kiiii. Fejletlen zenei érzékre vall, hogy a Sánta Ember kezdettől fogva sanda szemmel nézte ezt a művészi vállalkozást s hadat izent neki, alighogy idekerült.

És még hozzá micsoda átlátszó trükkökkel áskálódott ellene. Végigjárta az emeleti osztályokat és kijelentette, hogy tíz perc alatt mindenkinek az udvaron a helye a jó levegőn, meg ne lásson ezentúl a termekben, meg az emeleti folyosón egy teremtet lelket sem.

Eleinte csöndesen röhögték a fiúk, mert groteszk figura volt, ahogy mind a két botjával ott hadonászott az orruk alatt. Később azonban inkább megúnták, mert végletekig vitte és túlozta a következetességet. Ha meg ellenszegültek ordított, hogy csak úgy zengett belé az öreg reáliskola. Azt hitte ilyenkor, az egzecirplaccon van és századot vezényel.

Karacs Lacit meg semmivel sem lehetett volna jobban megvadítani, mint az ilyen nyílt erőszak alkalmazásával. Mihelyt nyilvánvalóvá lett, hogy a Sánta Ember feltétel nélküli megadást követel, Laci azonnal felütötte a hódlat és attól kezdve csak azért is minden tízpercben fentmaradt az osztályban, vagy sétálgatott lelke csendességére az emeleti folyosón. Dani, a hű csatlós, természetesen mellette mindenütt. A Sánta Ember igen mindjárt az elején felfedezhette őket, de egyelőre várakozó álláspontra helyezkedett. Minek strapálja magát, fő, hogy a Muki-kórus örökre befagyott.

Igen ám, de a másodikosok vérszemet kaptak a Laciék sikerén és egyre nagyobb számmal kezdtek tízperckor odafent felejtkezni. Ez az orcátlanság már fölöttébb felpaprikázta a Sánta Embert, bár még mindig adta a szenvtelen angolt, várta, mikor jön el a napja. Az ő napja. Ama nap.

Ez a nap sokáig váratott magára, de nem maradt el örökre mégsem. Akkorára már a többi alsósok is végkép elszemtelenedtek újra és csapatostul ott portyáztak az emeleti folyosón. Lön pedig, hogy Dani és Laci közt nézeteltérés támadt valamilyen ügyből kifolyólag és kergetni kezdték egymást. Több se kellett a Sánta Embernek, ez épen beleillett az ő tudóvész-elméletébe, ez a porfelhőt fölverő ostoba rajcsurozás...

Laci meg Dani azon vették magokat észre, hogy mind a ketten ott hevernek a földön, egyiknek a jobb arca lánkol, másiknak a bal. A sok alsós meg pánikszerűen menekül hanyatt-homlok lefele a lépcsőn.

Ez a jelenet jutott eszébe Dánielnek, miközben a Sánta Ember után bámult a szeszfőzde mellől. Nem az a pofon fájt neki igazán, amit ő kapott, hanem a Karacs Laci porciója. Karacs Lacinak addig, még annyit se mondtak a többi tanár urak, állj arrébb...

Most azonban, hogy ott vánszorgott szegény Sánta Ember a szélben, meg a taposatlan hóban a két botjával, megsajnálta Dani önkénytelenül. Nem, mégsem tudná lassú tűzön megpirítani. És nem azért, mert Jaszencsáktól akart rá feleletet kapni, hanem kényszerűségből (mert Laci úgy meredt a semmibe, mint valami alvajáró), azt kérdezte a buzitai fiútól:

- Te Máté, jótét lélek vajjon a Sánta Ember vagy közönséges komisz gádzsó?

Laci gúnyos nevetése volt a kérdésére a váratlan válasz:

- Mindegy már nekünk egyetlenegy édes egy komám, kiféle-miféle! Azt súgta a fülemben imént a kis Méregkeverő, hogy ma délután úgy határozott a tanári kar, engem kicsap, benne-teket eltanácsol.

VI.

Otthon Meredek leplezetlen kárörömmel fogadta.

- No maga híres, most aztán majd bedolgoznak magának. Délután itt járt Nick Carter, vacsora után Svámbá, ezt a cédulát meg a papa hagyta itt az asztalon. Reggel ne a reálba menjen, hanem a Schalkházba. Mondta a szobaszámot is, de bizony én elfelejtettem.

Látszott Meredeken, hogy csupán mindezt elpletykálni maradt fenn. Éjjeli toalett volt rajta, rongypapucs, meg „denevérszárny”. Laci anyja nem viselt ilyet, a gyerekek már csak azért is szokatlan volt az eféle szabású pongyola és gyűlöletes. Hamarosan meg is állapították Danival, hogy a Meredek Tanyi bizonyosan ezzel a denevérszárnnal repül péntek éjjelente a Gellérthegyre.

Nagyobb bizonyosság okáért a vacsora is ott volt kikészítve az asztalon, parizer, túró és retek. Esze ágában sem lehetett eredetileg, a Meredeknek megvárni őt, hiszen akkor a déli tökkáposztát melegíti meg, nem veri magát külön költségbe a hideg holmival. De jobban esett a májának kimászni az ágyból éjszakának évadján, csakhogy a rossz híreket ő mondhasa el legeslegelőször. Persze, hogy persze... holtbizonyos, hogy már lefeküdt egyszer, a dróthajtűket is kisderte a kontyából és most olyan kócos, mint egy vérzett kotló.

Egészen megkönnyebbült volna most Laci, ha ezért Istenigazában hátbavághatta volna Meredeket egynehányszor. Ez azonban lehetetlen kívánság volt, Laci tehát megelégedett a reggel bevált módszerrel, tudomásul sem vette, hogy a Tanyi a szobában tartózkodik. Minden jóestétkívánság nélkül leült az asztal mellé, egyik kezével szájába gyűrte a két szelet parizert, másik kezével az apja összenyomogatott céduláját bontogatta szét.

Meredek azonban nem mondott még el mindent, nem engedte ennélfogva zavartatni magát ilyen bagatell akadályok által, amilyen egy második reálista modortalansága.

- Nick Carter szekrényvizitet is tartott - folytatta gúnyos mosollyal. - Majd a szemem sült ki szégyeltemben, hallja.

Laci úgy hallgatott már, mint aki egy darabig próbál védekezni a nyári zivatar ellen, de aztán belátja, hogy hasztalan és attólfogva szinte türelmetlen, míg bőrig nem ázott.

- Az egy finom úri gavallér, Nick Carter, - folytatta a néni. - Kezitcsókolommal jött is, ment is. Az tudja, mi a tisztesség, nem úgy, mint bizonyos úrifiúk. Megkérdezte természetesen azt is, én hogy vagyok megelégedve magával.

- Mit mondott neki? - horkant fel Laci gyanakodva gorombán.

- A tiszta szín való igazságot, fiatalúr - csapta hátra gőgösen Meredek a kis madárfejét. - Elmondtam, hogy mióta azzal a Danival barátkozik, egészen kicserélték. Neveletlen, mint egy kocsis, alig tanul valamit, délutánokat odacsavarog, mindenét szerte-széjjel hagyja, anyukájának hetekig, nem ír... Hát még ha ezt az új divatot sejtettem volna, hogy ezentúl már csak kísértetni jár haza, mint egy elkárhozott...

- Nem igaz, - kiáltotta közbe Karacs Laci tehetetlenül. De nem volt erő ebben a tiltakozásban, nem is volt egyébre való, kínos felhördülés volt, hogy a keserűség ne szorítsa már a torkát még kegyetlenebbül össze.

- De igaz, - replikázott a Tanyi a rendesnél egy kicsit emeltebb hangon. - Igaz az utolsó betűig, nem volt nekem semmiféle fajtám hazudozó ember. Svámbá is megvihette a hírt Nick Carternek, hogy igaz. Régen elhúzták a nyolcat a reformátusoknál, mikor itt járt magáért. Igazgató úr akarta kihallgatni magát, azért jött, de maga még akkor is odaflangérozott, a jó Atya tudja, merre. Papa meg kapuzárás után érkezett egyenesen a tanyáról kocsin. Nem akart a szemének hinni, hogy a drága magzatkája ágya ilyenkor is vetetlen.

Laci szeme rémülten menekült a cédula sorai közé. De azok kevés vigasztalót tartalmaztak. „Reggel hét után a Schalkházba vár Atyád.” Ez nem jelentett se jót, se rosszat. Ámbár hirtelen úgy rémlett neki, mintha máskor azt szokta volna írni az apja: *szerető* Atyád, vagy épséggel *szerető édes* Atyád.

Hirtelen hőhullám öntötte el. Meg kell fulladni ebben a levegőtlen szobában, úgy érezte. Se szó se beszéd, magára rántotta a kabátját és kilépett az ablakon. Régi megszokott útja volt ez kifelé, csak még bejutásra nem volt elég erős a karja.

Az éjjeli sötétség ép olyan mohón benyelte gyerekalakját, mint a Tanyi ijedt kotkodácsolását az éjjeli csend.

VII.

Ezt az éjszakát a rendőrőrszobában töltötte Laci az egyik priccsen. Egy darabig ott guzorgott hétrétgörnyedve a szélén, hajnalfelé azonban megtörte a szokatlan fáradtság. Ekkor az egyik rendőr aláterítette a köpönyegét, a másik fölébe takarta a magát esetlen gyöngédséggel, olyan alaposan, hogy majd megfulladt alatta.

Nem sokat ért ez a babusgatás. Laci szemét kerülte az álom. A mai napot próbálta megemésztetni a lelke, de nagyon nehezen ment. Úgy feküdtek benne a tarka benyomások, mint megannyi kődarab és nyomták, sajtolták kegyetlenül.

Mi volt ez ma reggel óta egész mostanáig? És mi lesz még ebből holnapig, Uram Isten?

Sohasem érezte magát ilyen jónak és egésznek, mint ma, de ilyen megkötözöttnek és kiszolgáltatottnak sem ám, mint ebben a sivár szempillantásban. Kibékíthetetlennek tetsző ellentétek találkoztak benne és - látszólag legalább - semmi hasznára találkoztak.

Ez az összevisszaság fáj neki pokolian. Hogy ő ma a kiscselédet is észrevette, életében először, nemcsak a Tanyit. Közben, úgy érzi, a Tanyira sem haragszik, legfeljebb azt találja benne utálatosnak, hogy hazudik, házsártos és kárörvendő. Miért az, áldja meg a Teremtő,

miért az? Laci úgy szeretné szép szóval megmagyarázni neki, hogy sokkal szebb a világ, ha az ember nem az irigység sárga, a pulykaméreg veres és a hazugság fekete pápaszemén keresztül nézi. De nem lehet, ő maga sem érti, miért, türelmetlenné válik és brutálissá, ha a Tantiával kell szóba állnia.

És ő Öreg Szabó tanár urat is szereti, az Igazgató urat is tiszteli, a Sánta Embert meg egyenesen a mellőzött lelkek féltékenységevel kerülgeti már régen. Miért akarják ezek őt erőnek erejével kisemmizni most az életből minden áron? Azért talán, hogy melleleg egyforma szeretettel szereti a szegény fiúkat is? Tehet-e róla, ha igazságosan osztozik mind a két fél bűjében, örömében egyaránt?

Igen és ezerszer is igen, akármit mond a látszat, így igaz. Nem érdemes élni, ha így élni nem lehet. Létrát hozni, ha a fiúk túlságosan messzire mentek a rossz tréfában, segíteni Öreg Szabónak és leszedni a tollszárat a falról, hogy legalább háromnegyedről csengetésig, taníthasson békén az öreg. Viszont rávezetni a fiúkat is szellemesebb tréfára, ha magokra hagyva nagyon esetlenek.

Érezte Laci, hogy itt van valahol a hiba, a ma délelőtt körül, de nem látott a sötétben, jaj egy lépésnyire se látott. Hogy van az, ha az ember jó akar lenni és tiszta, még sokkal inkább rosszat cselekszik és bepíszkolja magát?

Ő eddig nyugodtan élte a napjait. Jómódú gyerek volt, jó magaviseletű, jó tanuló, jó cimbora. Most itt a priccsen, a komisz köpönyeg alatt világosan látja, hogy mindez nem volt igazán igaz. Öreg Szabó nem azt a fiút tartotta nagyra benne, aki ő valójában volt, hanem azt a másikat, a kívülről is láthatót, aki sunyi kényelemszeretettel belényugodott, hogy félreismerjék. És Tanti is csak azért fért meg vele eddig békében, mert hűségesen megkezeitcsókolozta, valahányszor jövetmenet találkoztak és tisztességtudóan hallgatott ebéd meg vacsoraközben az asztal mellett, vagy ártatlan történetecskéket adott elő az iskolából.

Ma reggel óta felfordult a világ. Nagyon jól emlékszik, azóta fordult fel, hogy ő hadat izent a hazudozásnak. Attól kezdve összefogtak ellene mindazok, akik eddig szerették és minden áron meg akarják semmisíteni.

De hát kik ezek az emberek és mijök nekik a hazugság, hogy olyan egyértelműleg röffentek össze és ennyire kérlelhetetlenül? Hazugok talán? Hasznuk van a hazudozásból?

És kicsoda ő és micsoda neki az igazmondás, ha ilyen rosszul üt ki mindjárt az indulásnál? Ő is hazug talán szíve szerint inkább? És neki is hasznosabb lenne esetleg továbbhazudnia?

De nem, de nem, érzi, hogy azért kezdett ma reggel igazat mondani, mert... mert... egyszerűen nem bírt továbbhazudni többet. Nem is igaz, hogy haszon hazudni. Csak a Tanti gondolja szegény, de ő is csak gondolja. Lelocsol egy darab fát, szidja a kis cselédet - a kis cseléd meg Lacival tart és erről a faskamrában sem felejtkezik meg egyetlenegyszer sem. Sok fájába fáj az a Tantiinak, hogy néha-néha csap alá tartja három égő hasáb közül az egyiket.

És mivel jobb az Igazgató úrnak, hogy Kolozs állandóan olyan jámbor arcot vág felé, mintha kettőig se tudna számolni? Ők sokat komizkodnak szegény Öreg Szabóval, de azért a harmadikosok is csak hallgassanak. Eh...

Meg lehet ebbe egyenesen bolondulni!...

Aludni szeretett volna, elhessegette a gondolatait. De most meg már a rendőrök beszélgetése zavarta meg az álmát. - Kevés annyi cukor nekünk, amennyit a jegyre adnak, Gábor, elhihedd, a feleségem kiszámította, hogy kéne még legalább is egy negyed kila hozzá havonkint.

- De bezzeg Dávidéknál, aszongya Mestellér, ládászámra áll...

- Dávid? Félesztendeig szógált nálok a Julcsáék jányok, most jött el onnét tizenötödikén. Tülle hallom, hogy Dávid még máma is öt kockával issza reggel a kávéját. Olyan ember Dávid, barátom, az Isten éltesse sokáig.

- Ne törődj te Dáviddal, ídes lelkem, mer abbul nem fokadhat semmi jó. Ha ekkicsit jobb füled vóna, hallhatnád, hogy míg mink itt őrizzük itet, hogy fordul át a másik ódalára. Hanem abba nagy igazságod van, hogy a hatósági cúkor csakugyan kevés.

Itt van ni, tessék. Most meg, Sulyánszky Pálra kell gondolnia Lacinak, meg Vadász Cicuékra. Ebből is olyan nehéz kivacakolódnia. Vadász néni bizonyosan kiscsacsinak tartja őt vagy nevetletlennek, hogy olyan konokul a findzsájába bámult és harapófogóval sem lehetett belőle kihúzni egy árva szót sem máma délután. Igen, de Sulyánszky néni meg még bizonyosabban gögös úrfinak tartja, hiszen ott se szólott egy mukkanást sem egész idő alatt. Pali is azt gondolhatja, hogy a színjeles reálisták még sokkal inkább hencegnek, mint a többiek, mert Jaszencsákék legalább politikából vetettek oda neki néha-néha egy-egy jó szót, de bizony ő fel se tátotta rá a száját, míg együtt voltak.

És mégis... Ő az egyetlen, akinek az egész szörnyű igazságtalanság őszintén kínokat okoz. Mi az, hogy harmadikos valaki, vagy úrifüü, vagy reálista? És mi az, hogy még csak másodikos, takarítóasszony az édesanyja, reggelenként gimnáziumba jár? Hát minden szép mondás mind-össze arra jó, hogy az órán elhangozzék, másnapra lecke közönségesedjék belőle? Hiszen annyit emlegetik, hogy minden ember testvére minden embernek, lehetetlen az, hogy ne lenne valóságosan is így igaz.

Lehetetlen, mert rosszul esik az ellenkezője. Rossz megvetni Sulyánszky Pált, mikor az ember inkább beszélgetni szeretne vele, csak nem mer és nincs hirtelenében mondanivalója. És még kínosabb érzés ott lenni a szobában, mikor hazaküldik és látni is, hogy nem tettek az asztalra annyi csészét, amennyiből neki is juthatott volna egy.

Igen ám, de másfelől meg miért nem tudja ő azt megmutatni is, ami benne Igazságérzet és szíves Jóbarátság? Miféle kegyetlen ördög költözött belé és zárta be a lelke ajtaját, hogy semmi szép és jó onnan az emberekig ne juthasson el soha, soha?

Hiszen, ha jól meggondolja, Daninak sem bizonyította be eddig még egyetlenegyszer sem, milyen mélyen a szívéből szereti. Ellenkezőleg, macerálni szokta, bizony Isten nem ő tehet róla, ha még mindmáig nem vesztek össze komolyan sohasem. Az egyetlen áldozat, amit Daniért hozni nem habozott az, hogy némán hallgatja, ha Danit korpázzák a füle hallatára és kitart mellette, ha az egész világ összefog is bebizonyítani, hogy ez a barátság árt neki és méltatlan hozzá.

Egy darabig bezzeg nem bánta most, hogy a feje sem látszik ki a köpönyeg, alól. Folyni kezdtek a könnyek lehúnyt szempillái alól visszafojthatatlanul.

Az is keserítette, hogy ide jutott. Bizonyosan a Meredek Tanyi lamentálásának köszönheti az egészet. Mikor kilépett az ablakon, rögtön kész volt a tervvel, hogy felkeresi Danit, felkölti és elbeszélgetnek reggelig. Nagyon megnyugtató Danival beszélgetni, mindig jut valami bolondság az eszébe s addig dumál, míg, Laci is el nem neveti magát.

Hallotta ő jóideje már, hogy valaki óvatosan lopakodik utána, de a világért sem mert volna hátranézni, hogy ki lehet. Végre Daniék házához értek, elibe került a titokzatos éjjeli kísérő, kisült, hogy konstábler és rátámadt, de nagyon csúnyán ám, hogy azt mondja:

- Mit lófratsz ilyenkor az utcán, te kis bitang? Erre tanít tanítód? No megállj, mer ott rohadsz meg a szalmán, gyere, gyere!... Ezt az embert csak a Meredek Tanyi uszíthatta rá hamarjában az ablakon keresztül.

Még a rendőrség is összeesküdött ellene...

Dühösen összeszorított öklei széternyedtek, a könnypatak újra megindult. Odakint világosodott már, az ablak négyszögletes, szennyszürke foltta különült. Laci annak a vigasztalan gondolatnak a társaságában sírta álomba magát, hogy ellensége az egész világ, élni pedig nagyon rossz mulatság, ezek után.

VIII.

Igazgató néni érdeklődve fordult vissza az ajtóból az urak felé:

- Melyik az a Karacs Laci? A kis szőke, akit örökösen a kefefejűvel látni?

Igazgató úr hirtelen kitekeredett a zongora mellől a magos székkal, merő ingerkedésből:

- Ha megmondja, kedves, ki a kefefejű, talán segíthetek a találgatásban.

- Nem, nem, odakozmál a finom vadlevem és akkor bizonyosan azok a szegény fiúk szorulnak érte - nevetett Igazgató néni, azzal máris kívül került az ajtón. Aztán még egyszer benyitott és bekiabálta:

- Még, egy szonátát engedélyezek vacsoráig. Magdi különben azt izeni, hogy csakugyan a kefefejű barátja Karacs Laci.

Nick Carter állá alá emelte a hegedűt, Igazgató úr helyrecsavarodott, a Sánta Ember a Frühlingszonátát lapozta fel. Nick Carter bólintott a fejével, hogy látja s félkézzel ő is megkereste a porcióját a maga kottái közt. A Sánta Ember a metronómon is igazítani próbált valamicskét, de azt már meg sem várta Igazgató úr, belevágott a zongorába betyárosan. Tudta ő a dolgát metronóm nélkül is.

A második tételnél felsóhajtott Igazgató úr:

- Olyan, mintha tavaszi részegségben himnuszt énekelne valaki, de nem bírna magával s csárdástempóban énekelné.

Nick Carter abbahagyta a hegedülést. Szórakozottan veregetni kezdte vonójával a lábaszárát:

- Azért Frühlingszonáta, - mondta elrévült arccal, hogy benne kacagjon égre az örök tavasz...

És most színt vallott a Sánta Ember is. Kiderült, hogy előre megfontolt szándékkal szokta véghezvinni tetteit, akár a Muki-kórus ellen kezd akciót, akár a Frühlingszonátát játszatja el gyanutlan műkedvelő muzsikussal. Azt dörmögte nagy csendesen a bajusza alatt:

- Akik szeretik a tavaszt, meg Beethovent, ne haragudjanak érte, hogy Karacs Laciék Öreg Szabót játszanak néhanapján.

- Ki haragszik? - csattant fel Nick Carter majdnem haragosan. - Senki se haragszik. Öreg Szabónak a hasa rengett a nevetéstől, mikor megtudta, hogy milyen raffinériával állították falnak a kölkeket. Csak tudnám, hogy hogy mászunk ki tisztességgel a slamasztikából mi, fejem se fájna. Igen, igen, mi, bizonyígtatta, mikor a Sánta Ember arcán észrevette az enyhe kételyt. Ne a másodikosok mélyen tisztelt bőrét féltsd öregem, azt nem akarja kicserélni senki, hanem a mi tekintélyünket, mert azt bizony kikezdték a kis szemtelenek.

Igazgató úr megint kifeléfordult a kerek székkal:

- Mindent el lehetne igazítani bölcsen, gyerekek, csak ne épen mára intézte volna el kedvezőleg a magas minisztérium Öreg Szabó Gusztai bátyánk nyugdíjügyét. Holnap-holnapután

becsukatjuk a bótot szegény fejével és a klapcekok szentül meg lesznek győződve róla, hogy ők kergették penzióba.

- Annál jobb, - örvendezett a Sánta Ember - szüret, ha bor nincs is. Gyerekjáték lesz rendet teremteni.

- És te? - fordult Igazgató úr Nick Carter irányába a székkal. - Te mit szólsz a dologhó, hékám?

- Azt, hogy teremtsen rendet az, aki azt gondolja, tud.

Igazgató úr mesmeg perdült egyet a székkal, hogy újfent a Sánta Emberrel kerülhessen szembe:

- No cimborám, - mondta vígan - akkor te lépsz a Guszti bá örökébe holnap. Üdvözöllek, mint a második á főnökét. Aztán úgy hagyd helybe őket a mai csacsiságért, ahogy épen jónak látod. Az első bét pedig átveszi tőled...

Nick Carter lemondóan intett a kezével:

- Ugyan ne recsegetsd már azt a széket minden pillanatban. Úgyis tudom... Csak legalább a másodikos kvártélyosokat ne látogattam volna meg potyára épen ma délután Guszti bá nevében, a köszvényes lábai iránti tiszteletből.

A Sánta Ember mosolygó szeme tükrén bánatos kis felhők cikáztak át egy röpke pillanatra:

- Ami azt illeti, - sóhajtotta s összekoccant térdei között a két mankó - jómagam se vagyok épen marathóni futó...

- Kezet mosni, - kiáltotta a szomszéd szobából Igazgató néni - kész a vacsora!

Körülbelül abban a percben kiáltotta, mikor Jaszencsák az utolsó érdekelttől kitámolygott, akinek a Jób hírt megvitte, Dani pedig azt kezdte magyarázni Lacinak valahol a Csermely völgy egyik vadregényes pontján, hogy most már aztán igazán legfőbb ideje visszafordulniok.

És öt perccel előbb kiáltotta, mint ahogy a Sánta Ember immár az asztal mellett ülve töreldelmesen megvallotta Nick Carternek, hogy azért az ő lelkét is terheli beleközköpködés a Guszti bácsi osztályfőnöki hatáskörébe.

- Te csak szekrényvizittel rémítgetted őket ma délután - mondta amúgy félszájából, odavetőleg.

- De én a nyugodt alvásukat raboltam el ma éjszakáról.

- Hogy-hogy? - kíváncsiskodott Igazgató néni s közelebb tolta a tálat a Sánta Ember felé. - Nézze, az imént combot vett, az nem olyan jó. Vegyen még egy gerincet is.

A Sánta Embert, aki eredetileg csak Nick Carternek szánta a mondanivalóját, megijesztette a nagy kíváncsiság.

- Adj a előbb becsületszavát, hogy nem a Cili! - mondta mórlikázva, hátha hallatlanná tehetné az iménti kérdezősködést.

Igazgató néni megfenyegette a mutatóujjával:

- Háládatlan, három srétet talált a félcombjában és még mindig sértegeti. Ott van a tányérja szélén, azt hiszi nem látom?

A Sánta Ember cinikus arcot vágott.

- Logikailag nézve a dolgot, a három srét még nem bizonyíték. Macskát is lehet elvégre sréttel löni.

- Úgy? - vágott közbe Igazgató néni - Cilikém!... cicicicicicic...

A szomszéd szobából, honnan, elősündörgőzött egy nagy kövér feketefehér macska. Igazgató néni túró adott neki, mert az olyan érdekes, félóraig nyujtogatja utána az érdes nyelvét, de hiába, mert egy csepp túró csak ott marad a recék közti kis gödrök fenekén. És mikor Cilikém édes már eleget nyaldosta a szájaszélét, megint odafordult Igazgató néni a Sánta Emberhez és őszinte tudnivágyással megkérdezte tőle:

- Most aztán végre halljuk, hogy verte el a szerencsétlen diákok szeméről az álmot, kínai hóhér úr!

Igy esett, hogy mikor végre a nyolcat húzták a reformátusoknál, Svámbá, az öreg pedellus kifordult a reál kapuján s egyenesen a Meredek Tantiék háza felé vette a irányítást. Igazgató néni küldte titokban Lacihoz azzal az üzenettel, hogy csak aludjanak nyugodtan, egy szó sem igaz belőle, amit a kis Méregkeverő hazudott neki ma este a szeszfőzdénél.

Arról igazán nem tehetett Igazgató néni, hogy Svámbá mindebből csak annyit tudott elmondani, amennyit a Meredek Tantiától hallott meg aztán éjfél tájban László. Valamint arról sem tehetett szegény, hogy egész este haragot akart tartani a diáknyúzó Sánta Emberrel, de az csak nevette ezt a nagy erőlködést és egy szikrányi bűnbánatot sem volt hajlandó tanúsítani.

IX.

Laci csudálatos nyugalommal a szívében érzett fel reggel a kemény fapriccsra meg a rendőrköponyegszagra. Elmúlt a testi fáradtsága és a lelki zürzavara egyaránt. Mintha csak visszaemlékezett volna ama emlékezetes fészekszedő délutánra, meg ami akkor este az ágyban megrohanta. Azt mondom, hogy mintha, mert nem emlékképek formájában élt benne az az akkori délután.

Az egyik rendőr észrevette, hogy mozgolódik a priccsen a vizsgálati fogoly.

- Tágvake őff! - kiáltotta viccesen, de aztán megijedt, hogy hova lesz a hivatalos tekintély, hát még marconább arcot vágott utána.

- Jobb lett vóna néked meg se születni ikább, nagyecsém, - mondta rettentő komolyan, amint Laci kibontakozott a köponyegből és haptákba állt előtte - de jobb ám, mint így menni bé az iskolába kettőnk között középén...

Laci a kis karkötő órájára nézett. Tavaly félévkor kapta a legelső színjeles bizonyítványáért. Jézus, Mária, mindjárt hét óra lesz.

- Konstábler úr, kérem szépen, - mondta szerényen, de szilárdan - nekem most már sietnem kell. Hét órára vár az édesapám. Meg lehetne itt mosdani valahol?

Az egyik konstábler, a Gábor nevű, akinek Laci mindezeket elmondta, csak nézett. Nem szólt, még csak nem is gondolkozott, csak nézte Lacit, mint a kotló, amellyel kiskacsákat köttettek és most a parton állva ámuldozik, milyen vígan fecselik a tasókák a pocsolyavizet.

A másik konstábler egy ajtóra mutatott.

- Arra tessék - mondta. Szappany is van, meg törölköző. A felső víge még egészen tiszta.

Igazán úgy volt, még egy homályos tükör is ott díszelgett a mosdó fölött. És ha idáig, azt gondolta László, hogy úrifü mivoltát vették észre és tisztelték meg a konstáblerek, hát most a félig vak tükörből is megláthatta, hogy olyan sáros, gyürödött, kócos a csermelyi kirándulás után, meg a priccsen alvástól, mint valami ágrólszakadt.

A mosdás felüdítette. Amennyire lehetett, rendbeszedte az öltözkékét is. Mire újra kiment, a Gábor nevű konstábler épúgy megszelídült, mint a másik, az élesebb szemű. Önkéntelenül felhagyott a tegeződéssel is.

- Menjik no, nem bánom, a kedves attyáého. Ha mán betörekedett szegény vidikről, ne hiába jött légyen. Látom és magának a szemeállásából, hogy nem magokir tart bennünket a város. De azir még se való ifélbe hajnalelőtt az utcán császkalni, hallja. Meg ne tanáljam többet, mer akkor osztán áncser a becsületnek!

Ennek a kitanításnak köszönhetette aztán Gábor konstábler, hogy Laci sem hálát nem érzett iránta, sem köszönetet nem mondott neki. Okos fiú volt Karacs László, tegnap óta jó is, de azt még nagyon gyerek észrevenni, hogy ez az egész mondóka nem neki szólt, hanem, hogy úgy mondjam, az eset jegyzőkönyvszerű elintézése akart lenni, amit olyanformán biggyesztett oda a végire Gábor konstábler, mint ahogy a nevét se tudta volna másképp leírni csak a cifrájával, ami dukál, hát dukál az utolsó betű után.

Nekibátorodva sietett László a Schalkház felé. Útközben szerencsésen megfuttatta elméjében tíz-tizenkét levelét is az édesapjának s rájött, hogy ahány, annyiféle aláírás díszleg alatta. Atyád, Édesatyád, édes Atyád, szerető Atyád, szerető Atyád, Karacs Ferenc, szerető Kisapa, sőt van egy egyébként szokatlanul barátságos, sőt víghangú levél, amely alatt a teljes cím ottkomolykodik: maradok mindig szerető édesatyád, Karacs Ferenc földbirtokos, Alsóolcsvár (Abaujtorna megye). Kár volt a szívének tegnap este olyan hamar olyan nagyon elszorulnia.

Csakugyan nem jelentett semmi rosszat az apja hirtelen megjelenése. Dehogy ment neki telegramm a reáltól, mint pillanatnyi rémületében hitte. Vásár lesz Enyiczken, megpróbálja kicserélni rajta a Dilit meg, a Mirzát.

- Nem való mán kocsilúnak egyik se, különösön az a Mirza úgy izzad, mintha tökön flne - magyarázkodott az öreg a fia előtt, mert úgy szokatta, hogy mindenről tudjon, ami változás odahaza a gazdaságban előadta magát. Egyszer úgyis rámarad minden.

- Oszt min jön haza Idesatyám, ha eladja a kocsi elől mind a két lovát? - haszontalankodott Laci. Felgyülemlett benne a jókedv, látva, hogy nincsen egyelőre semmi baj.

- Turuckos Miska bátyádnak van két négyesztendős fekete csikaja, egy herélt, meg egy kanca, azokir elébb még, beszólok menet. Kiniztem vót én azokat magamnak rigecske, még eszten-dős csikó korokba, ha Miskával szót lehetne érteni.

- De hát mérti jött Idesatyám hamarább egy nappal, hacsak holnap van a bárcai nagyvásár? - kérdezte Laci a gyanú utolsó árnyékával a hangja rezgésében.

Karacs apa mosolygós szeretettel nézett a szeme közé.

- Kiccsacsi, tán nem örülsz, hogy akarmir, de együtt lehetünk? Megyebizottsági gyűlés lesz, gondoltam, benizek oda is, ha mán ilyen jól kiparancsolódott. Úgyis mindig zohorál rám az alispán, hogy sohse vagyok kéznél, mikor kénék. Hanem szedd a lábad, atyámfia, mert oda-csípi a sarkad Svámbá a nagy kaputok ajtajával. Ehen ni, mán üti is a nyolcat ez a bolond óra.

Szántsándékkal váratta a fiát, csak mikor már felöltözve jött vissza, hogy kezét csókoljon, búcsúzaskor könyörült meg rajta:

- Igazisa Ladiszlauusz, délbe megint csak erre kavarodj ám ebédelni. Nénéd mán tudja. Van délután órátok?

- Csak hittan, meg külön francia. De én nem járok külön franciára.

- Mondd meg a tiszteletes úrnak, én kéretem, engedjen el. Mán csak ne szakadjunk el egymástól estig. Estére meg hogy azt is tudd, színházba szeretnélek vinni.

- Jó, hogy tetszik mondani, Idesatyám, mert akkor engedélyt kell kérni Nick Cartertől, - mondta Laci még mindig vidám arccal, bár ebben a pillanatban suhant keresztül lelkén reggel óta először a gond, vajjon adnak-e még neki ma estére az iskolában kimaradási engedélyt. Fokozta nyugtalanságát, hogy iskolába érve Igazgató úrnál hiába kérdezősködött. Ő inkább látni se akarja Lacit, nemhogy hivatta volna. Ha Svámbá az ellenkezőjét állítja, akkor ezentúl kevesebbet igyék Svámbá.

Legnagyobb meglepetésére aztán a Sánta Embert látta a katedrán, mikor egy kis késéssel benyitott az osztályukba.

- Helyettesít? - suttogta Daninak, miközben levetkezett és könyveit a padfiókba rakta.

- Igen - felelte Dani helyett maga a Sánta Ember, aki nem hiába szerette Beethovent - úgy van, mától kezdve érettségig én fogom nálatok helyettesíteni Szabó Gusztáv tanár urat. Ti úgy is azt szerettétek volna régóta, úgy tudom, hogy a harmadikban a történelmet tanítsa, nemde?

Karacs Laci arcát bíborvörösség öntötte el és hamarjában nem volt tisztában vele, örül-e vagy sem, hogy a Sánta Ember lett az osztályfőnökük. Azt mindenesetre rosszul teszi, hogy mindjárt előljáróban csúfolódik.

Mintha bizony Sánta Ember csúfolódásból célzott volna a tegnapi afférra. Nema, hanem hogy azonnal a dolog lényegére térhessen.

- Az egész osztály hallgat? - folytatta szelíden. Pedig nagyon szeretném megtudni, ki akarta mindenáron megváltoztatni Szabó tanár úr órabeosztását?

Mindenki a könyvébe nézett. A legtöbben még lélekzetet venni is csak titokban mertek.

- Nos, kicsoda? Jaszencsák! Tudod talán?

Csúnya dolog történt most. Jaszencsák halálsápadtan feltápáskodott és dadogva válaszolta:

- Karacs, tanár úr kérem szépen.

- Igaz ez, Mike Mihály? - kíváncsiskodott az új osztályfőnök.

Mike Miska felállott és habozva hallgatott sokáig.

- Igaz, vagy nem igaz? - sürgette az inkvizitori hang... Oh ez nem az Öreg Szabó fahangja volt, erre nem lehetett nem válaszolni.

- Igaz, susogta Mike Miska fehéren, mint a fal.

- Balog, István! - folytatta a Sánta Ember könyörtelenül. Szalay József! Reichmann Mátyás! Ti mindnyájan a harmadikban üdültetek tegnap nyolctól kilencig, ha nem csalódom. Nektek is Karacs Laci tanácsolta, hogy ezt cselekedjétek?

A három fiú egymás tekintetét kereste.

- Hogyisne! Majd még megpróbálunk összebeszélni - kiáltotta kínzó ördögük szigorúan. - Idenézni az én szemembe, egy, kettő! Úgy ni, szépen. És most halljunk szót, uraim, mégpedig azonnal, míg háromig olvasok...

Balog István, Szalay József és Reichmann Mátyás egyszerre nyögdécseltek, hogy:

- Tanár úr kérem, én...

- Semmi tanár úr kérem és semmi én. Azonnali kicsapatás terhe alatt feleljetek, Karacs László vett rá benneteket az ízetlen tréfára, vagy magatok találtátok ki?

Több se kellett a három fiúnak.

- Karacs László, tanár úr kérem szépen - mondták megint egyidejűleg, csöppet sem gondolkozva már most tovább.

- Rendben van. Ezzel a Karacs László szerepe tisztázottnak is volna tekinthető, mennydörgött az ítélet harsonája, ha... Ha az eddigi vallomások nem csupa tettestársaktól származnának. Én azonban objektív tanukra is kíváncsi vagyok. Kertscher Ferenc, Szováti Márton, bé Varga István! Ti szerintetek is Karacs László a hibás? Igen, vagy nem.

Olyan hirtelen történt mindez, hogy eszmélniök sem volt idő elég a fiúknak, honnan tudja a Sánta Ember ilyen pontosan, kik a Siccki banda rendes tagjai.

Szováti Marci bírónak volt a fia, megszólalt benne a tárgyilagos igazság.

- Tanár úr kérem, ezt így kurtán-kereken nem lehet kijelenteni. Nem jól tetszett feladni a kérdést.

- Az bizony meglehet, vallotta be a Sánta Ember mosolyogva, őszintén, add fel hát te, Szováti Márton, jobban, ha tudod.

- Csak azért mondom, szabadkozott Marci, mert az igaz, hogy Karacs találta ki, hogy a harmadikba is be lehetne menni, de az nem igaz, hogy valakit is küldött vagy hívott volna.

- No látod, Marci, hogy nem tudod a kérdést okosabban feltenni nálam. Én azt kérdeztem, mert azt akarom tudni, ki a hibás? Te is okosabban teszed, ha nem sokat okoskodol, hanem felelsz legjobb tudásod szerint erre a kérdésre: kit tartasz hibásnak? Te, Szováti Márton, kit hibáztatsz a tegnapi történetek miatt?

Marci szorongva törte a fejét.

- Nos? - sürgette a Sánta Ember.

- Ha így tetszik kérdezni, akkor Karacsot, tanár úr kérem, de...

Nincs de. Szóval Karacsot. Leülhetsz. Kertscher!

Kertscher Feri is szeretett volna valami jó ötvenpercentes kiegyezést.

- Mindnyájan egyformán hibásak vagyunk, tanár úr, kérem szépen. Az egész osztály.

- Niksznuksz, legyintett a Sánta Ember. Nekem egy, vagy két, legfeljebb tíz ember kell, nem egy egész osztály. Egy egész osztályt nem lehet kicsapni, én meg jelenleg kicsapató kedvemben vagyok. Ki a hibás, vagy kik a hibásak egynehányan, erre felelj.

- Akkor... akik bementek a harmadikba, tanár úr kérem szépen...

- Kertscher, Kertscher, védőügyvédnek jöttél a világra. De nincs szerencséd, mert én meg ügyésznek jöttem a világra. Ki a hibás abban, hogy akik a harmadikba mentek, azoknak ez a butaság egyáltalában eszükbe jutott? Ki juttatta eszükbe? Nos?

Kertscher megadta magát.

- Tanár úr kérem, Karacs László.

- No látod, Kertscher, hogy nincs tenéked külön véleményed, még ha néha úgy mutatod is, hogy van. Bé Varga István! Még te volnál hátra, kis fiam! Ki a hibás, bé Varga István?

Varga Pista, aki annak idején annyira féltette Lacit a leeséstől, úgy csinált, mint a szobába szoktatott kutyák, akiket azért nehéz kikergetni, mert lefeküsznek az „iszkite” hallatára a földre.

- Nem tudom, tanár úr, kérem szépen.

- És ha mégis tudni kell, vagy jobbra, vagy balra, mi lesz akkor, bé Varga István?

- Akkor sem tudom, tanár úr kérem, nyöszörögte Varga Pista cérnavékony, szánalmas szopránhangon.

- Elég! Húzd le magad, te gyáva jószág. A vélemények meglehetősen egybehangzók. Karacs Laci, mit szólsz hozzá te?

Karacs Laci sértődött hangon válaszolt:

- Tanár úr kérem, én állani szoktam, amit elkövettem.

- Tisztában vagy a következményekkel?

- Tisztában.

- Bizonyos ez? Megmondta tegnap Jenő, mit izentem?

Laci megütődve nézett a kérdezőre. Miféle Jenő? Micsoda izenet? A kis Méregkeverő, igen, azt Jenőnek hívják, de hát... Hát nem úgy volt, hogy ő nagyügyesen kiszedte a kis Méregkeverőtől a titkot... ennek a Sánta Embernek a háta mögött?... hanem... ez... ez izente??... MÉR izente?...

Tökéletesen megzavarodott szegény Laci. A Sánta Ember azonban nem vett erről egyelőre tudomást, hanem haladt a maga különös, egyéni útján:

- Megmondta Jenő, hogy kicsapás fenyeget?

- Igen, azt mondta, hogy kicsapnak, igazította helyre Laci a maga igazát.

- Szóval megmondta. És te mégis beismered, hogy te vagy a hibás?

- Laciban hatalmas hullámot vetett a tegnap óta felébredt Énje. Csak az igazat. Nincs Sánta Ember és másodík á sincs, csak az igazság. Megszegte a fejét, megvetette a lábát és úgy felelte:

- Én csak azt ismerem be, hogy nekem jutott eszembe a harmadikba-menés.

- Igen, igen, ezt kérdeztem. Szóval beismered, hogy te vagy a hibás.

- Nem tanár úr kérem, a kettő nem azonos.

- Azt aztán majd bízd rám, hogy megállapítsam, azonos-e vagy sem. Heten másodikosok, tegnap nyolctól kilencig, bent ültek a harmadik osztályban, miután megelőzőleg csúnya tréfát űztek öreg osztályfőnökük szemgyöngeségével, ragaszkodás és hála helyett. Ez az ostoba ötlet a te elméd szüleménye, a többinek talán eszébe se jutott volna. Súlyosbító körülmény, hogy te vagy ebben az osztályban a legjobb tanuló, akire a diákok sokkal inkább hallgatni szoktak, mint akármelyik másik gyengébb előmenetelű társukra, ha még jó tréfacsináló is.

Nyugtalanág támadt a padosrok közt. A Sánta Ember észrevette és félbeszakította az okfejtését.

- Van talán valakinek valami másfajta véleménye? - kérdezte élesen.

- Nekem - felelte Dani csengő hangon és azonnal fel is állott, történjék, aminek történnie kell.

- És miben áll a különvéleményed, Szilágyi Dani? - kérdezte megint a Sánta Ember, aki csodálatosképen névszerint ismerte máris újdonsült tanítványait.

- Az, hogy az egész osztály komisz banda. Eltűrnék, hogy kicsapják közülünk a legkülönbet, csak azért, mert félünk és a tanár úr kérdését félre lehet érteni.

Minden respektusuk mellett az erélyes új osztályfőnök iránt, zúgni kezdett a gyerekhad erre a sértésre. Persze, csak kezdett, egy körpillantás és helyreállt a csend.

- Kifejteni, kifejteni ezt az állítást... követelte a Sánta Ember.
- Tanár úr kérem, Karacs Lacinak esze ágában sem volt kiviccelni Szabó osztályfőnök urat. Együtt jöttünk iskolába, egész másról beszéltünk, ez az igazság - kezdte Dani könnyörgő hanglejtéssel.
- Ez nem az igazság, vágott közbe türelmetlenül a Sánta Ember, mert amire nem gondol az ember öt perccel előbb, azt még mindig elkövetheti öt perc múlva. Legfeljebb azt állapítják meg róla enyhítő körülményül, hogy nem előre megfontolt szándékkal lett bűnöző.
- Igen, tanár úr kérem szépen, de a többiek akkor már tanították is befele javában a harmadikosokat, mire mi megérkeztünk.
- Megálljunk, ez érdekes. Nem értem még egészen, de érdekel. Betanították a harmadikosokat. Mire, jó ember, mire?
- Hát Öreg Szabó tanár urat vetköztetni. Ahogy mi szoktuk. Mert máskép nem volt hajlandó bent maradni a harmadikban, tetszik tudni.
- Értem, értem, bólogatott a Sánta Ember. De hát akkor is - fordult hirtelen Lacihoz - mit ártottad bele magadat ebbe a csúnya játékba, ahelyett hogy lebeszélted volna róla inkább a többieket is?
- Lehet is azt! - kottyant közbe Dani, Laci pedig nem tudta, mit feleljen.
- Nem bírom máskép megmagyarázni, tanár úr, hebegte megkínzottan. Az úgy *jobb*, ha mi megyünk be a harmadikba vetkeztetni. Tetszik érteni?...
- Hogy gondoljam ezt? Jobb tréfa?
- Nem, nem, tanár úr. Nem tréfa, ugyan! - pirult bele a pusztá feltevésbe a fiú. Csak jobb. Szabó osztályfőnök úrnak is jobb, a harmadikosoknak is, nekünk is.
- De hogy jobb, fiam? Azt magyarázd meg, hogy jobb?
- Nem bírom megmagyarázni, tanár úr. Jobb.

Az osztályban egynéhányan már vigyorogni kezdtek.

A Sánta Ember elkomorodott. Az jutott eszébe, hogy egyszer egy álló napig hanyatt feküdt sebesülten egy krumpliföld közepén, az eget nézte, míg be nem sötétedett és *azóta* érti annyira-amennyire Karacs Laciékát. Az jutott eszébe, hogy ha akkor nem telik meg a szeme végtelen örökkévaló kékséggel és a mélylő kékség előterében futkározó ideigvaló ezüst-szürkéséggel, akkor ezek a kisfiúk igen-igen rosszul járnának. Rosszul járnának még akkor is, ha úgyszólván ember, úgynevezett modern pedagógus venné a kezébe az ügyüket és akkor is, ha Nick Carter, vagy Igazgató úr, vagy Öreg Szabó tanár, vagy akár ő maga intézkedik felőlük.

Mert *nem igaz*, hogy Karacs Laciék bűnt követtek el. És *nem igaz*, hogy Karacs Laciék nem követtek el bűnt.

Ez az igaz, amit Laci dadog, de kimondani nem bír. Nem így volt *jó*, ami történt, de azért mégis így volt *jobb*.

- Üljön le mindenki - parancsolta - és figyeljetelek ide, de nagyon.

Egy szem és egy fül lett abban a minutomban az egész osztály.

- Amit csináltak, súlyos fegyelmi vétség. Kicsapás jár érte az értelmi szerzőnek, eltanácsolás a csíny elkövetőinek és szabályszerű magaviselet az egész második ának, mindenkinek, kivétel nélkül.

Érdekes, valamennyi gyerek elzöldült és Karacs Laci nyomban megérezte mégis, hogy megmenekültek. Ő nem tudta, de mi úgy-e tudjuk, hogy honnan. Kicsapás jár érte és kicsapunk - nagyon különböző értékű két kifejezés. Laci azonban, hangsúlyozom, ezt se az eszével tudta, ez is bent ült talán nem is az idegeiben, hanem tegnap óta megváltozott lelke legeslegmélyén valahol.

- Mikor a bibliai József felfedte kilétét testvérei előtt, folytatta a Sánta Ember, azt mondta nekik: ti gonoszt gondoltatok én ellenem, de Isten azt jóra gondolta fordítani. Én is ugyanezt mondom most tinéktek. Vegyétek tudomásul, hogy Szabó Gusztáv tanár úr nyugdíjba megy.

Értetlen gyerekszemek bámultak erre a mondásra.

- Azt jelenti ez, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr önmagyméltósága méltányolván harminckilenc esztendei hűséges munkálkodását, nem kívánja többé tőle, hogy kénytelen legyen öregember léteére túrni a második á osztályosok minden kritikán aluli viselkedését, hanem úgyis megadja neki tiszteletből és elismerésből a teljes fizetést míg él, ha ezentúl nem tanít - magyarázta meg a dolgot a Sánta Ember ezúttal egész világosan.

Látta a szemek tükrében, hogy most már értik, amit mond.

- Szabó tanár úr természetesen nem is teszi be többet közétek a lábát, mihelyt nem kénytelen vele. Büntetéstekül, hogy legyen, aki ráncbaszed benneteket, utódjaképen engem tett meg igazgató úr a ti osztályfőnökötöknek. Én nagyon sajnálom az első béistákat, mert azok tisztességes jó fiúk, de katona voltam és megtanultam szó nélkül engedelmeskedni. Parancs értelmében itt vagyok és vegye tudomásul mindenki, hogy azt, ami eddig történt, csak az felejtetheti el Igazgató úrral és velem is, ami ezután történni fog.

Jó volt, hogy tél volt, mert ha történetesen röpködni kezdett volna a tanteremben egy légy vagy egy dongó, a túlfeszített idegzetű fiúk tűrhetetlennek tartották volna a lármáját.

- A tetteseknek is az a szerencsájuk, hogy kilenctől tízig még egyszer és utoljára bejön német órát tartani Szabó tanár úr, elbúcsúzhattok és bocsánatot kérhettek tőle. Rendes hétköznapon senki sem hitt volna ennek a bocsánatkérésnek az őszinteségében és senki sem elégedett volna meg vele.

Szeretettel simogatta végig a tekintete az egész osztályt.

- Így, most, elég lesz. Igérem, hogy elég lesz.

Fenygetően villant meg a szeme.

- Ti is ígértek, hogy elég lesz, úgy-e, fiaim?

A fiúk azonnal rázúgtak egy lelkes nagy igent. Dani hallgatott, de nagyon a szívébe zárta ma délelőtt a Sánta Embert.

*

A Sánta Ember azzal a nyugodt lelkiismerettel mehetett be a tanári szobába, hogy az Öreg Szabó bonyodalmat a lovagiasság szabályai szerint végérvényesen kibogozta. Öreg Szabó is belement, hogyne, szívesen, hogy megtartja a búcsúórát s komoly arcot vág hozzá, míg Laciék a bocsánatkérő szónoklatot eldadogják vagy elpityergik.

Még Nick Carter sem emelt lényegesebb kifogást a dolgok illetően elintézése ellen, pedig Nick Carter szigorú kritikus hírében állott.

- Amit ezek a gyerekek tettek, az több ugyan, mint egyszerű éretlenkedés, gonoszság is működik a lelki rugók közt jókora adag, no de háború van, az a búcsúzkodó engedelemintstálás is majdnem teljes elégtétel gyanánt tekinthető - állapította meg némi fejcsóválás után. Leg-

feljebb arra volnék kíváncsi, hogy intézkedtél volna, ha történetesen nem tegnapra érkezik meg Szabó bácsi nyugdíj-aktája?

- De megérkezett, - válaszolta a Sánta Ember lakónikusan. Aztán, hogy meg ne bántsa az érzékeny lelkű Nicket, hozzátette még: Egész komolyan hiszem és vallom, hogy ha szükség van rá, mindig megérkezik vagy egy akta, vagy egy ötlet, vagy valami érdekes, előre nem látható külső körülmény. Az én életemben, eddig legalább, minden alkalommal megérkezett.

Igazgató úr fenntartás nélkül hálás volt a ma reggeli első óráért.

- Lásd, én csak büntetni tudtam volna ebben az esetben - mondta meleg szemmel a Sánta Embernek, - kicsapni, eltanácsolni, rossz magaviseleti jegyet adni, másefféle. Pedig én is belátom, hogy nem történt főbenjáró vétek. Én még azt is belátom, hogy hatvannyolc esztendő embernek rettenetes próba tizenkétéves gyerekekkel lenni órákhosszat összezárva naponkint és viszont. De azért mégis komolyan megharagudtam, mikor azokat a kis csirkefogókat megismertem az idegen társaságban... Micsoda orcátlanság, barátom! még, hozzá van pofájuk kikérezkedni!...

- Nem szemtelenségből, kérlek alássan igazgató úr, hanem emberfeletti drukkból...

- Igazad van, hiszen igazad van. De nálad meg azt nem értem, miért kínoztad meg őket azzal az álhírrrel annyira. Hiszen akkor még nem is tudtad, hogy te leszel az osztályfőnökük.

A Sánta Ember fölényesen mosolygott.

- Először is: tudtam. Nem tudtam, hogy ma-e vagy a jövő héten, de engedj meg, két jelenségből kikövetkeztethető volt régen. Guszti bá nyugdíjkérvényét felterjesztetted hónapokkal azelőtt. Ez az egyik. A másik a Muki-kórus. Emlékszel rá, gratuláltál is érte nekem. Ajaj, igazgató úr, olyan jól tudtam, hogy csak én lehetek a Guszti bá utódja, hogy már körülbelül hat hete személyszerint ismerem minden második á osztályost.

Igazgató úr komikus fintort vágott.

- És én még azt gondolom gyöngé percekben, hogy én szoktam ebben az iskolában intézkedni.

- Feltétlenül - hajolt meg udvariasan a Sánta Ember, - minden bizonnyal. Másodfokon. Te teszed meg, a káplártermészetű tanárt a második ában főfőmindenegyébnek. De a káplártermészetet, bocsáss meg, nem te adod belé.

- Másodszor pedig...

Másodszor pedig... meg akartam számukra spórolni egyszersmindenkorra az igazi kicsapást. Volt ebben az egész esetben valami végzetszerűen rossz, ami ellen nem lehetett másképpen védekezni, mint ezzel a végigkínlódott éjszakával büntetés gyanánt. Én legalább a magam részéről a mai elintézést csak ezzel az egynéhányórán keresztül legalább bizonyosnak vélt kicsapással együtt tartom teljesnek és megnyugtatónak.

Szegény Sánta Ember! Úgy látszik egy álló napig sem elég hanyattfekve a kék égbe néznünk nekünk, gyarló földi halandóknak, kiolvasnunk a végtelenségből, hogy nemcsak Igazgató úr, hanem jómagunk is - csupán másodfokon intézkedhetünk. Az elsőfokú intézkedések pedig nagyon sokszor megváltoztatják a másodfokú intézkedéseket. Nem adják meg rájuk a legfelsőbb jóváhagyást.

XI.

Karacs Laci boldogan ment az irodába kimaradási engedélyt kérni. Hogy magyarázzam meg, minek örült? Örült mindenesetre annak is, hogy elsimultak a fellegek, neki sem történt nagyobb baja, a többieknek sem. De még jobban annak örült, hogy megérezte a jó véget előre és tudott nem félni ott, ahol más mindenki félt s ahol tegnapelőtt talán ő maga is remegett volna. A fészekszedés előtt meg még inkább és minden bizonnyal. Legeslegjobban azonban annak örült, hogy Daniban nem csalódott. Szinte nem ért rá azon bosszankodni, hogy bezzeg a Siccki banda többi tagjai milyen gazul cserbenhagyták, ki rögtön, ki nehezebben, de kivétel nélkül valamennyien. Ez majd eszébe jut és majd fájni fog neki holnap, holnapután - egyelőre Dani próbált barátsága tölti be az egész lelkét újjongó örömmel.

Az irodában egy nagyon kicsit lelohadt a lelkesedése. Az engedélyt megkapta ugyan egyszerűen, de megsúrta az orrát, hogy Nick Carter nem állhatta megjegyzés nélkül a szekrényében tapasztalt rendet, vagyis inkább annak az ellenkezőjét.

- Itt a pecsét, meg az aláírás, mondta egy kis gúnyval a hangjában, nesze, jó mulatást! Megjárnád most, ha én is a szennyos fuszéklik közt tartanám az irodai holmimat és ilyenkor kéne megkeresnem, hova tettem.

Miért kellett már ezt megint mondani? És miért épen a Koca fülehallatára? Karacs Laci igazságtalan haragra gyulladt Nick Carter iránt. Majdnem elfelejtkezett magáról és kicsi hijján elvakkantotta magát, hogy vagy csapják ki az embert becsületesen, vagy a szekrényét se emlegessék örökösen. Igazán, már csak az volna hátra, hogy a Meredekért is összeszidja valaki.

Kifele jövet Svámbával akadt össze.

- Megmondta a ténsasszony, hogy az este magáhó küdtek? - kérdezte az öreg jókora adag sunyisággal, érezvén, hogy feladatát csak részben oldotta meg, mert azt a cifrát, amit a nagyságos Igazgatóné asszony izent, sehogyse tudta a tetthelyen elismételni annak rendje és módja szerint.

- Igenám, Svámbá - felelte Laci gyorsan, - még jó, hogy találkozunk. Tyű, de nagyot nézett reggel Igazgató úr, mikor óra előtt bementem hozzá, hallja. Hogy ő bizony nem küldte magát értem, tán álmodott, aszongya?

Svámbá boldog volt, hogy ebben az ügyben legalább most az egyszer felülkerekedhetik mégis.

- Ki mondta azt - kiáltotta szörnyű fölénnel, - hogy engem a nagyságos Igazgató úr küldött magáhó? Csak nem a ténsasszony?

- De bizony, hogy a ténsasszony - ismételte Laci, mert rettenetesen tetszett neki, hogy leténsasszonyozhatja a Meredeket minden komolyabb következmény nélkül.

- Énnye, énnye, de kurta az esze minden fehérchselédnek - méltatlankodott Svámbá, - mikor én milyen világosan megmondtam vót, hogy a nagyságos Igazgatóné asszonytul hozom az izenetet.

- Izenetet? - csudálkozott Laci - miféle izenetet?

- Hát azt se mondta meg? - csóválta a fejét báránypofával a ravasz öreg - most oszt persze én emlékezzek rá még mindig, mintha nem kiment volna mán azóta sokkal fontosabb dolog is a rossz eszemből a temérdek sok gondomba, bajomba. Én bizony, hallja, el nem tom mondani még egyszer, ha itt teszi is a fejemet a lábom elibe írte. Hanem gyöjjik na, kérdezzük meg tüle magától.

Igy jutott be Karacs Laci a kilencórai tízpercben az igazgatóék konyhájába. És így botorkált ki onnan öt perc múlva összetörve, megalázva, félájultan, hogy Dani azt se tudta, melyik felől támogassa fel az emeletre az osztályukig.

- Jaj, Danikám, - zokogta Laci a padra borulva - ölj meg engem, hogy ne kelljen élnem ebben a borzasztó világban, ha még a Sánta Ember is hazudik...

- Ilyet nekem ne mondj, László - simogatta Dani gyöngéden a barátja fejét - mert igazán megfogadom a szavadat és megöllek, ha ilyeneket mondasz. A Sánta Ember nem hazudik, legfeljebb az, aki neked az imént ekkorát hazudott.

- De hazudott - toporzékolt Laci magánkívüli dühében - igenis hazudott, Igazgató néni ellenben nem hazudik és ő mondta saját maga három perccel ezelőtt.

- Azt mondta, hogy hazudott a Sánta Ember? Te Laci, e nem lehet.

- Ő úgy mondta, hogy tréfált, meg hogy bolonddá tartott minket, de mindegy már az nekem. Ha az nem igaz, hogy bennünket tegnap a tanári kar kicsapásra ítelt, akkor ez a mai komédia is csak afféle színházaskodás.

- Ugyan Laci, nem szégyelled magad? Elfelejtetted, kiről állítod mindezt? Még mérgében sem szabad az embernek ilyen borzasztó igazságtalannak lenni.

- Nem az bánt, hogy nem mondott igazat - kesergett Laci oda se figyelve, Dani mit beszél - de hogy becsapott, hogy be bírt csapni, hogy úgy tudtam neki hinni... Istenem...

Most nagy lármával felemelkedett az osztály ültéből. Öreg Szabó tanár úr meghatott arccal, ünnepélyesen ballagott a katedra felé.

Öt fiú ugrott legott készségesen a szolgálatára, tiltakozó kézmozdulattal háritotta el őket. Saját maga állította sarokba a botját, sajátkezűleg akasztotta fel a kalapját a fogasra és önérejéből hámozta le magáról a télikabátot is. Ruganyos léptekkel ment fel a katedrára s mielőtt az osztálykönyvet kinyitotta volna, a tollszárat gondosan a világosság felé tartotta. Beírt, anélkül, hogy megkérdezett volna akárkit is, akkor aztán felállott, jobb kezét bedugta két gomb közé a kabátja elejébe, jobb lábával pihenj állásba helyezkedett, úgy várta némán, hogy mi következik.

Karacs Lacit addigra kinógatta, taszigálta, kérlelgette már Dani, maga is ott állt mellette egy hirtelen kerített csináltvirág bokrétaival, amelynek az árát majd holnap-holnapután kell összegyűjteni valahogy utólagosan a fiúktól. Ott állt Karacs Laci égő arccal, könnyes szemmel és jelenleg egyetlen gondolatnak ura lenni nem bírt. Jaj, minek is nem hagynak neki békét, olyan borzasztó ez az egész előre kicsinált műkedvelő előadás. Pedig ez a lelkiállapot eleinte még inkább javára is vált a hangulatnak. A fiúk megszeppentek, Öreg Szabó azt gondolta, neki szól. Mindig szerette Lacit, de azt mégsem hitte volna, hogy ennyire megtöri ez a tegnapi számárság.

- No, nem baj már, mondta végül is, türelmét veszítve, bátorító hangon. Megesett, hát megesett. Máskor nem leszel olyan szeles és punktum.

Az atyai intelem, mint mindig, most is kijózanítólag hatott Lacira.

- Nem azért sírok, mondta még mindig pihegve, de már dacosan.

- Azért pedig sírhatnál, replikázott rá Öreg Szabó tanár úr, kissé következtelenül és nagyon haragosan. Azért állsz itt, kutyafulű, vagy mi a csuda. Meg ez a másik avval a nagy bukétaival, la. Vagy talán tévedek és inkább németből óhajtanátok felelni esetleg?

- Inkább, dörmögte Laci keserű gúnnyal Dani felé, de Öreg Szabó is meghallotta.

És komolyan megneheztelt érte Öreg Szabó tanár úr.

- Meghiszem azt, te, mondta dühösen, de Szilágyi úr azt se tudja az um zu-val rövidítendő célhatározó mellékmondatokról, hogy eszik-e azokat vagy pediglen isszák. Ne töltsük az időt. Van valami mondanivalótok, különben én veszem a kalapomat és hazamegyek.

Laci energikusan rázta a fejét.

- Nem tudok most beszélni, tanár úr kérem szépen - nyögte megsemmisülten még fájdalmában is röstelkedve egy kicsit az idétlenkedéseért.

Öreg Szabó képzeletében nagyon meghatónak álmodta meg ezt az utolsó órát. Fájt neki pogányul, hogy a számár kis gyerek nem akar szót fogadni és ezzel az egész ünnepélyességet így elcsúfítja a valóságban. És mert mindig hamar felfortyanó természet volt, nem tagadhatta meg magát most, utoljára sem.

- Világéletetekben ilyenek voltatok - kiabálta magából kikelve - lusták, szemtelenek, megbuták. Mindig olyankor sült fel véletek az ember, mikor legjobban ki kellett volna tennetek magatokért. De hát mit is várjunk a notóriusoktól, mikor az első eminens is ilyen nyakas, pityori és tökfes. Pfuj, hogy nem sülsz ki a szemed, Karacs László, még egy rongy beszédet sem tudsz végigmotyorekolni színjeles létedre! Hogy lehet már valaki tizenkétesztendősi létére ennyire nyámnilya, hamvabahótt, anyámasszony katonája, én nem értem, igazán! Nem kellene nekem cicerói körmondatok, annyit mondj csak, ni, hé, eb vagy kutya, ne haragudj, fertig, auzict, Istennek ajánlunk, halj meg békességben mennél hamarább.

Lacinak megvonaglott a szájaszéle a belső kintől; Öreg Szabó azt hitte, megint a sírás erőlteti és mert hogy már úgyis pulykavörösre mérgette magát és benne volt a beszédben, hát gúnyolódni kezdett:

- Ugyan Lacikácska kisasszony - ordította - térj már magadhoz, szerencsétlen furulyás. 'Sz azt se tudod, fiú vagy-e, lány vagy. Nézz a fogasra és mondd meg hamar, mi lóg rajta, sisak-e vagy kalap?

Laci erre se szólt, csak a cipője orrát bámulta mereven.

Öreg Szabó még vörösebb lett egy fokkal és fenyegető lett a hangja:

- Beszélj hát, mert mindjárt keresztülmegyek rajtad. Mi lóg a fogason, sisak-e vagy kalap? Azonnal megmondod, vagy hozzádvágom.

Dani összehúzta a szemöldökét. Fát lehetett aprítani a hátán, de ha Lacit bántotta valaki fülehallatára, se látott, se hallott a felháborodástól. És mikor Öreg Szabó harmadszor is megkérdezte fekete pincsére mutatva, hogy sisak-e vagy kalap, megadta rá a feleletet olyan hangosan, hogy kiáltásnak is beillett volna:

- Sisak!

Mintha varázsigét mondott volna ki, felszabadult tőle az osztály a Sánta Ember bűvöletéből, megint a régi lett. Boldogan fészkelődtek helyükön a fiúk és megkönnyebbülten adták szájról-szájra, különösen a Siccki banda:

- Sisak! Sisak! Sisak!

Öreg Szabó tanár úr arca megszederjesedett hirtelen. Mozgatta a száját, de hang nem jött ki rajta, felmondta a nyelve a szolgálatot. Meredt, üveges tekintetet vetett egykori osztályára, görcsösen belekapaszkodott az asztal szélébe. Aztán elerőtlenedtek az ujjai és egész hosszúságában végigvágódott a dobogón.

XII.

Laci csak akkor vette észre, hogy bent ül a padjában, mikor a Sánta Ember kiment a két ápoló után. Ni, hát bent járt a Sánta Ember? Mikor jött?

A fiúk megkövülve ültek a helyükön és mereven bámultak a baj okozójára, a fekete kalapra, amely még mindig ott lógott a fogason, pedig Öreg Szabó tanár urat szegényt különös formájú kórházi tragacson kivitte már két egyensapkas ápolószolga.

A Sánta Ember visszatért. Csendes hangon beszélt, de nyugodtan, sőt barátságosan:

- Még él... nem kell kétségbeesni. Menjetez azért haza, fiacskáim, jobb lesz. Holnap reggel mindenki itt legyen.

A hangja nyugodt volt a Sánta Embernek, annál nyugtalanabbak voltak a gondolatai. Már értesült a történetekről, telefonálás, jelentés, zűrzavar közben is jutott ideje kivallatni az ajtóhoz legközelebb ülő fiúkat sebtiben és végkép nem tudta, mi okosat lehetne kitalálni. Inkább ösztönösen, mint készülve kihalászta a hazamenők kavargó hullámából Danit, az ott állt mellette, ez volt minden. Újabb lépésnek még a terve sem élt egyelőre benne.

Laci közben gépiesen hazafelé tartott. A dufárton túl vette észre, hogy Dani nincs mellette, mint máskor. Vajjon hol lehet? Amilyen lázas, önkívületben végig élt percek peregtek most le gyors egymásutánban mindkettőjük életében, az sincs kizárva, hogy világgá szaladt, mihelyt látta, mekkora szerencsétlenséget okozott. Erőltette az agyát, mégsem bírt visszaemlékezni rá, hol és mikor váltak el utoljára egymástól. Mintha... mintha... igen, az bizonyosan úgy történt, az asztalra tette a csokrot Dani, aztán odaugrottak mindketten Szabó tanár úrhoz, hogy el ne essék, késő volt, rázták, rázták kétségbeesetten, hasztalan volt... Dani is rázta, legalább is úgy táncol a kép a szeme előtt, hogy ott van a keze, az ismerős szövetű kabátujj, ahogy rázza... hanem azontúl semmit sem lát, semmi képet, hogy szegény Dani hova tűnhetett.

Beszaladgált minden cél nélkül egy csomó utcát s beletelt egy jó óraütés, mikor végre arra eszmélt, hogy hazafelé tart. Megállt a kapujok előtt, azon kapta magát rajta, nem adhatja értelmét, miért épen ide igyekszik? Tíz óra mult, a Meredek Tanyi nagy szemeket mereszt majd, magyarázatot követel, eh, nincs neki most ilyenekhez kedve. Igaz, hogy a könyvektől is jó volna szépszerével megszabadulnia, olyan buta érzés szorongatni naphosszat a hóna alatt a kényelmetlen semmihaszna rossz motyót. Mégis bemegy. De nem, mégsem, nem akar a Meredek Tanyival találkozni.

Hátul került a háznak, hátha nyitva van a szobája ablaka. Nagyon kicsi reménység volt ugyan rá, a Meredek ilyenkor télen legszívesebben beszegezze volna inkább, mintsem, hogy nyitogassa, de hátha éppen most van az az ötperc, ami mégis megspórolhatatlan és a Tanyi szótárában a szellőztetés fogalmát helyettesíti. Az ablak nyitva volt, Laci meglóbálta a könyvcsomót a szíj végénél fogva, behajította, aztán igyekezett mennél gyorsabban eliszkolni még a közelből is. Nem kívánta épen, de bele tudott volna törődni könnyen, ha a Meredek történetesen bent törölget és háta közepén találja a sok nehéz tudomány.

Ahogy a menekülés nem foglalkoztatta többet, nagy szégyenérzés fogta el azon nyomban. Nem elég, hogy egy jóvátehetetlen szerencsétlenséget okozott már ma délelőtt a komisszájuk, a Tanyinak is rosszat kíván. Mit akarnak ők tulajdonképpen tegnap óta? Haljon meg minden nagy? Rosszabbak azok, mint ők? Ők jók? Ő, például, jó? El merné vállalni a világ kormányzását ártatlan jóságának érzetében? Pfuj!

Ismeretlen utcába kanyarodott. Ijedten nézett körül. Mit keres itt? Vagy az esze is elmenőfélben volna már? Ja, vagy úgy? Ebben az utcában lakik Öreg Szabó tanár úr. Azazhogy... ebben az utcában *lakott* szegény egész ma reggelig.

Milyen furcsa! Szakasztott mint a tavalyi lakótársa német könyvében csillag alatt olvasta: a gyilkost a tudomány szerint is titkos erő kényszeríti, hogy véres tettének helyét ismételten felkeresse. Mi is volt az olvasmány címe? - olyan szóval kezdődött, amit még nem tanultak, Posaune... Posaune des Gerichts. Vagy Potter a Tamás Urfiban... muszáj, hogy viszontlássa a temetőt, vélt gyilkossága kietlen színterét.

Régimódi ház volt, nagy sárgaréz gombot kellett megrántani, arra valahol hátul, a konyha körül csilingelni kezdett egy csengő. Laci majd összerogyott izgalmaiban.

Töpörödött szakácsnéféle néne csoszogott elő. Öreg Szabó tanár úr gyermekei régesrég elszéledtek szerte a világban, özvegy sorban éledgett, magánosan.

- A tanár úr... - dadogta László halálsápadt arccal.

- Jártak már itt, bólogatott a néne. Jajjajaj beg irtóztató... Könyörülő szent atyám... jajjaj.

- Hogy van? - kérdezte a fiú önkínzó kíváncsisággal. De nem mert feleletre várni, elrohant.

Újra másik utcába fordult be dúlt lélekkel, mire eszmélni kezdett, hogy köszönnie kellett volna az öregasszonynak vagy mondania legalább valamit neki. No, ez is késő bánat, mint minden, minden, minden tegnap reggel óta.

Mit kellene csinálni délig?

Laci keserűen elmosolyodott. Mit kellene csinálni eztán, míg megöregszünk és bele szabad feküdnünk a sírba? Végrevalahára?

Átmenet nélkül megnyugodott, ahogy a halál eszébe vágódott. Mióta leesett a fáról, nem borzadt a haláltól. Megsejtette, hogy az is a maga idején következik el majd. Mit saslódik itt utcahosszat, féldélelőtt semmihaszna gondolatokkal, mikor dolga volna? Hogy is van a szép szó... küldetése, igen, igen, küldetése.

Gyerünk Danihoz. Egyszer ő is visszaadhatja a kölcsönt, szegény fiú, eleget koptatja a járdát Meredekék háza előtt minden reggel.

Hanem Dani ekkorára megint elment hazulról.

- Azt hittük magácskához siet - mondta az édesanyja könnyes szemmel. - Lehajította a könyveit és már is indult. Az ajtóból kiáltotta vissza, megöltem, aszongya, Szabó tanár urat, az új osztályfőnök úr azt tanácsolta, legyek magántanuló évvégéig. Szent Úristen, magok azóta nem is látták egymást? Csak nem csinált valamit magával az a bolond gyerek?

Kifordult a pitvarból, következő pillanatban látni lehetett, ahogy a létrát megtámasztja a padlásfeljáró alá. Laci most vette észre az előtte mellett egy alacsony fejőszéken nanámat, a kis tepertőt, ahogy Dani szeretetből elnevezte.

- Magántanuló? - sápítozott nanám. Mir nem mán mingyán báró egypiszokkal, vagy herceg? Aszongya szeginy, hogy temérdek pízbe kerülne, inkább kimarad onnét, többéstöbbit nem is lesz diák.

A fiatalasszony egy kicsit megnyugodva került elő.

- A hászian nincs - mondta nagyot sóhajtv. A borjúhúzó kötél is ott van a helyin, kés se hiányzik. Jaj, a kútat is meg kellene kotorni, legalább a vedérrel...

De azért bentmaradt, tett-vett, motozott itt is, ott is. Néha-néha felkiáltott halálraváltan.

- A masinát huva tökítette mán anyám?... Jaj, csak nem az a Dani vitte magával?... Meg van, a tűz igeste meg, én tettem ide, bolond fűvel, azt se tudom mán, micsinállok.

Kisvártatva mégis kiment megnézni a kútat is.

- Mit mondjak neki, ha hazakerül? - kiáltotta Lacinak, mikor meglátta, hogy az is kijön utána a pitvarból s a kiskapunak tart.

Laci meghökkent. Csakugyan... az apja... vallásóráról is elfelejtett elkérezkedni... a Tantihoz sem megy ma, akármit inkább, csak ezt az egyet nem.

Hálásan nézett vissza a kis parasztházra. Ez az egyetlen szilárd pont az ő egész mostani kavargó, nyugtalan életében. Visszakiáltott:

- Seholse találhat meg! Én jövök érte, mihelyt tudok! Vagy kettőtől-háromig, ha hamarabb nem, vallásórán egész biztosan!

Az apjához menet úgy iparkodott fordítani az arcát, hogy a réaliskolára ne láthasson oda. Nem akarta a bizonyosságot, mert jaj, hátha...

Csak egy keresztutcát kellene így a másik oldalra nézve áthaladnia és akkor holnap reggelig, nyugodt bizonytalanságban maradhat. Megkettőztette a lépteit, mikor arra a veszélyes pontra ért.

Hiába, hiába! *Muszáj* volt amarra is vetni legalább egy futó tekintetet.

A réaliskola padlásablakából, a főbejárat felett fekete zászló lengett.

XIII.

Karacs apa rosszkedvű lett, mikor a fia apródonkint előhozakodott délutáni terveivel.

- Ha te szívesebben vagy a barátoddal, mint velem, eredj - mondta dohogva és attól kezdve némán ült ebéd végéig az asztal mellett.

Olyan kedvesek voltak pedig máskor ezek az ebédek. Az apjának az volt az elve, hogy nem ad pénzt másféle ételért, mint amit otthon ingyen nem ehetik a falusi ember. Így hát csupa ismeretlennevű fogásokat szoktak rendelni. Tokot tartármártással, kecsagét nagyság szerint, Esterházy rostélyost, roszbiffet, egyéb földi jókat. Befejezésül az apja rokfortot vajjal, vagy kamembert, ő meg krémet. A krémevésben főleg az volt az izgató, hogy két icipici kis piskótát is adtak hozzá. Külön élvezetszámba ment kiválogatni, hogy milyet akar: vaniliát, mogyorót, csokoládét... volt tuttifrutti is, de ilyet sohasem volt eddig elegendő erkölcsi bátorsága kérni, elnevette volna magát, míg kimondja.

Lacinak úgy a szívébe préselődött ezeknek az ebédeknek az édes képe, hogy nagy korában soha többet nem mert tokot enni tartármártással, se krémet, nehogy valami brutális új tapasztalat egyszersmindenkorra kitörölje belőle e mindennél drágább régi emlékeket. És mindig meghatódott, valahányszor úgy hozta ki a sora, hogy kocsmaasztal mellé került s körülötte-mellette matrózbuzos vagy tornainges csemetéket látott áhítatosan boldog vidámsággal tokot enni, vagy kecsagét nagyság szerint. Elképzelte, hogy azóta a konyhában a krém is ki van készítve nekik, most rak mellé mindegyikhez a szakács vagy a konyhaleány két-két apró kis piskótácskát...

Ez a mai ebéd ellenben nem sikerült. Az apja pedig igazán nem tehetett róla, ő most is új örömet eszelt ki a fiának. Hadd érezze, hogy lassankint közeledik felé a nagyfiúság ideje.

- András, egy szép kemény-habos világosat a nagyságos úrnak - kommandirozott magamagának a bohókás öreg pincér, mikor meglátta őket.

- Stucniban, tette hozzá elmenőfélben szemhunyorítva, annak a jelül, hogy nem felejtette ám el multkor óta a nagyságos úr gusztusát még az apró részleteket illetőleg sem.

- Kettőt! - mondta Karacs apa rendreutasítólag. Mi lesz, András, öregsziünk, öregsziünk? Gyengül a szemünk, mi? Nem látja, hogy a *nagy fiammal* jöttem?

- Hogyne, nagyságos úr, hogyne, kettőt, hozom, már itt is vagyok - kiáltotta András boldogan és nem a könyökével tolt be a csapóajtót, mint rendesen, hanem belerugott egy nagyot lábbal. A söntésből is behallott a monológizálása.

- Marha jószág vagy András, mars, hinaus, tizenötödikén már itt se lássalak. Nem kapsz borraivalót András, mert nem tudtad kinézni a nagyságos fiatalúrból a fogyasztó vendéget. Hova tetted a szemed, András? Mi van veled, te András? Más részeg ember duplán lát, András fiam, te meg a dupla vendéget is egynek látod.

Milyen boldog lett volna ezért Laci, ha a délelőtt másképp folyt volna le. Hiszen eddig csak kis borospohárba töltött neki sört az édesapja, a maga söröspoharából a szalagig. És most önállóan, egész pohárral kap, elibe is külön kiteszik a furcsa kerek, söröspohár alá való talpat. Megnőtt, megnőtt! Nem issza meg ugyan még mindet, mert nagyon keserű, majd kicseréli az apja poharával a magáét, ha az apjáé már megürült - de nem is ez a fontos. Az a fontos, hogy mától kezdve egyenlő elbánásban részesül a nagyobbakkal, ha így haladunk, jövő ilyenkor tán már feketekávéét is külön fog kapni az eddigi kisfiús feketekávéscukor helyett. Két év múlva pedig meg már nyilvánosan is cigarettára gyújthat, mint elismert, fémjelzett gavallér.

András sugárzó arccal hozta a két poharat, de csak sörszagot hozott vele Lacinak, könnyebbülést nem. Laci szegény azzal kínlódott legfőképpen, hogy lenyelhesse valahogy a könnyeit s ríva ne fakadjon itt a vendégek, meg a félkalótya András bácsi szemeláttára világcsúfságnak. - Hogy lehet egy apa ilyen kegyetlen... megsértődik, mikor anélkül is annyi baj van az iskola, meg Dani körül...

Igaz, hogy az apja mindezt nem is sejti. Talán, ha megmondaná neki, megváltozna egyszerre minden. Igen, de hogy?

Nem olyan egyszerű dolog az. Sohasem beszélt ő még az apjával a maga belső ügyeiről. Megkaptátok az értesítőt? Mutasd! Mindenbül jeles, derék, úgy is kell! Vagy pedig: Igazán, ugyvót, te, nem lóditasz, mint a többi messzirőljött ember? Hehehe, majd szitütnék én köztetek, betyárok, ha én lennék annak a tik Öreg Szabó tanár uratoknak a helyibe...

Néha még meg is csóválta a fejét Karacs apa ilyenkor, de ennél beljebb aztán igazán sohasem ártotta magát a diákmiskulanciákba:

- Az én időmbe próbáltuk vóna eztet a tanárokkal - dohogta mosolyogva. - Hiszen ha csak egy füzetet arrebtettünk, oszt megzörrent a levelei vagy egy polajbászt leejtett valamék, oszt koppant egyet, nem nagyot, mán olyan hat fenekes járt írte, hogy csak úgy füstölt!...

Nagyon jól megvoltak így egymás mellett apa és fiú, de azért most mégis szó nélkül végig-ették az ebédet s közben borzasztóan szenvedtek mindketten. Nem szavakban élő, még jelekben is szemérmesen szegény mély szeretettel szerették egymást és ezúttal kimondatlan szavak hullái feküdtek közöttük. Mindketten visszahúzódtak, kiki a maga lelkének a lövészárkába és eddigi életük megrögzött szokásai úgy zárták el őket egymás elől, mint valami megkerülhetetlen drótakadály.

Már kint állottak az utcán, mikor Karacs apa megnémulása óta a legelső szavait eregette kemény nehezteléssel:

- De színházba azért csak elméltóztatol velem? - kérdezte keserű akasztófahumorról. Vagy az estét is a barátod társágában szándékozol eltölteni?

Ez úgy hatott, mint valami meglepetésszerű offenzíva első kézigránátrobbanása. Laci olyanformán érezte magát, mint akit négyen négyfelé húznak titokzatos, lebírhatatlan erők, de

akinek nem szabad engednie mégsem, míg az öntudata meg nem szűnt. Inkább a kín! Jaj, ezerszer inkább!

Egyik pillanatban Danit látta, akiről az apja olyan igazságtalan gúnnyal mondja immár a másodízben, hogy „a barátod”. Ott fekszik a Hernád parton, fejjel lefelé, beleakadva egy bolondos formájú korhadt fatörzs vízbenyúló görbe ágába... Másik pillanatban egy óralap táncolt a szeme előtt: mindjárt két óra, elkésik vallásról... épen most nem volna jó... Aztán az apját vette észre, itt mellette, egész megrokkantotta az ő vélt szerencsétlensége... borzasztó... pedig estig még azt is meg kell vallania neki, hogy ő se marad tovább diák, ha Daninak mennie kell... Negyediknek ott égett a lelkén a Sánta Ember ütötte friss seb, amelyet minden ideodalgatásával új fájásra cirógatott a réaliskola tetejéről lelógó fekete gyászlobogó...

Nem bírta tovább. Odaborult az apja búcsúképen felényújtott barna, csontos kezére:

- Idesatyám, zokogta fuldokolva, Öreg... Szabó... meghalt... és... Dani...

A többi könnyekbe fulladt.

Karacs apa zavartan simogatta a síró gyerek haját. Laci ritkán sírt, a szülei kis gyerekkora óta nem is látták még hasonló állapotban. Járókelők nézték őket, keservesen esett az is. Kínjában a kis kéksapkát vette fel gazduram, ami lesodródott valahogy a földre és mert bepiszkolódott, törölni kezdte a könyökével.

Ez a mozdulat és még inkább a gondoskodás maga, hogy rendbe kell hozni, ami nincs rendben, visszaadta az öreget önönmagának. Rögtön az ütődött eszébe, mit kellene a két színházjeggyel csinálni, ha ez a kisbolondfiú betegre ríjja magát.

- Eriggyma, - mondta szelíden és egy kicsit restelkedve, mert egy öregebb úriasszony visszafordult rájuk és megállt - eriggyma, gyermekem, le ne maradj órárul, ha nem kireckedtél.

Felemelte a Laci fejét, homlokon csókolta, esetlen apai gyöngédséggel.

- Nem haragszok én, erősítette barátságos-fájdalmas mosolygással, halladj csak dógodra, te tudod, hogy a legjobb. Ozsonyára ha visszajöhetsz, visszajössz, ha nem, nem. Én úgy ötórát beülök a kedvedir Megajihoz, odavárlak hatig. Azut meg itt tanálsz meg, ahun az imént ültünk. Jó lesz így?

Laci boldogan nézett fel az apjára. Semmisem intéződött el és mégis minden feloldódott benne. Tovább lehetett menni egy lépéssel és ez most mindennél háláraindítóbb volt. Kezet csókolta és trappolni kezdett, mert a szemközti órásüzlet kirakatában öt-perc-mulva-kettőt mutatott az állítólagos „pontos idő”.

Megint olyan könnyűnek érezte magát, mint akkor délután a himbálózó ágon. Életében először kisírhatta magát szíve szerint és életében először nem kellett miatta magyarázkodnia. Nagyszerűen esett rá ez a kis muszáj-stafétázás.

XIV.

És még nagyszerűbben esett, hogy jóval a cél előtt megkapta érte az első díjat. A dufart előtti háznál beleszaladt Daniba.

- Hova, hova? - lihegte boldogan, látva, hogy Dani elfele távolodik az átjárótól, holott ő is hivatalos volna a vallásórán.

- Orrom után, - felelte Dani bánatosan. - Nem vagyok én már diák többet, te még nem is tudod?

Fázósan rázkódott össze a szörnyű emlékezésre.

- Láttad? - kérdezte kimeresztett szemmel, mintha még mindig néznie kellene a rettenetes fekete zászlót.

- Láttam - felelte Laci nekisápadva. - De azért csak gyere velem órára.

- Nem bírok - nyögte Dani csüggedten. - Nem merek. És nem leszek magántanuló sem. Nem csak azért, hogy nincs rá pénzünk. Isten áldjon meg, Laci - tördelte és elnézett mellette messzire.

Laci keményen magához szorította a barátja karját.

- Ha te kimaradsz, Danikám, kimaradok én is.

- Ne beszélj bolondokat egyetlenegy édes egy komám, - mosolyodott el Dániel hálásan, de még mindig igen szomorúan. - Kár is volna, értelme sincs, meg lehetetlen is. Nem olyan könnyű kimaradni, mint te képzeled.

Laci közben az iskola felé húzta Danit és Dani gépiesen ment is vele eddig baj nélkül. Most azonban egyszer csak megroggyant a térde Lacinak és Dani is állva maradt menten.

Megpillantották a reált és a fekete zászlót a homlokzatán. Így közelről még iszonyatosabban feketéllett, meg vádolt. És ugyanebben a földrepaskoló pillanatban kénytelen volt Laci elismerni azt is, hogy igazsága van Dánielnek, nem olyan könnyű kimaradni, mint az elhatározás forró hevében képzelet az ember.

Tudniillik neki nem könnyű. Mert Dani szegény ma este hazamegy és azt mondja búsan hadbavonult öreg Daninéknak, meg az alig-falatnyi lelkem Tepertőnek, hogy azt mondja: - Holnaptól fogva Vitéznél vagyok kifutó. Vége a diáksornak.

Azzal már rendben is van minden. Szakasztott úgy, mint annakelőtte. Másnap-harmadnap felül Dani a háromkerekű biciklire, aminek egy nagy pléhskatulya van az elején és megy a postára, feladni egy ötkilós csomagot Abosra a jegyző úrnak vagy Szalonnára a főtisztelendő és nagyságos esperesplébános úrnak, aztán az állomásra karikázik kiváltani a Cotta'scbe Buchhandlung legújabb küldeményét, esetleg a Mészáros-utcába viszi el Baránszkyékhoz az ujonnan érkezett Revue des deux Mondes-ot... Egynéhány esztendő múlva ott áll már Dani a pudli mögött és szakértően ajánlja a különféle nagyságos asszonyoknak karácsony táján az ifjúsági iratokat.

- Kilenc éves a kicsi nagys'asszony? Akkor kérem, kezét csókolom, talán valami Maczkó-könyvet, Dörmögőt, Tányértalpu komát...

Még majdnem jobb is lesz így. Szegény Dani, mit csinálna feljebb, az ábrázolóval meg a kémiával, mikor már a másodikat is ismételnie kell?

Azonkívül Dani kénytelen is most ezzel. De hogy magyarázza meg ő, mit akar. Nem érti meg a Sánta Embert, meg a többi tanár úr, nem értik meg otthon és jószerint maga sem biztos benne, miféle szándék hajtja, merrefelé.

El az iskolából?... Istenem, hova? Magántanulónak? Mit ér vele, magára marad, annyi az egész. Homályosan sejti, hogy az iskola, a tanár urak, meg a többi fiúk, akik elől menekül, utoléri még egyszer, vagy előbb vagy később, ha hamarabb nem, az úgynevezett „nagy életben”, érettségi után.

Másik iskolába? És mi lesz ott jobb, abban a másik iskolában? Lesz egy másik Igazgató úr, lehet, hogy még sokkal szigorúbb, mint ez... másik Nick Carter... másik Sánta Ember... másik Öreg, Szabó... egy csomó másik többi fiú... másik Siccki-banda... másik Dani?

Biztos, hogy lesz egy másik Dani? És biztos, hogy az ottani fiúk jobbak lesznek ezeknél az itteni komiszaknál? Egészen biztos, hogy lesz ott egy Sánta Ember, aki...?

Alig tudta befejezni gondolatban: aki nem hazudik. Nem lángolt már benne olyan erősen a felháborodás, mint ma délelőtt. Aztán legvégül elrémült arra a hirtelen jött ötletre, hogy a másik Öreg Szabó még, él s azt is ők ölik majd meg ketten, az ismeretlen Danival, aki nem is olyan valószínű, hogy van egyáltalában a világon.

Vagy talán ő is inas akar lenni komolyan, mint Dani? Hát ez először is nem igaz. Sokat szenved a vérbeli diák az iskolában, de azért soha komolyan nem akarja otthagyni a padot, a leckét, az órát meg a vakációkat. Aztán meg... nagyon szereti Danit, de valahogy úgy, hogy Dani várja őt minden reggel a kapujuk előtt, ne megfordítva.

Lopva ránézett Danira. Egy nagyon kicsit haragudott is rá most, hogy mennyi baj van vele. Haragudott rá azért is, bár ezt nem tudta, inkább csak érezte homályosan, hogy nem bír ezekben a nehéz órákban olyan hűséges barátja lenni, mint az amilyen mindig volt neki s adósnak érzi magát.

Megérkeztek az iskola elé.

- Eredj be csak László, majd megvárlak idekint - mondta Dani egyszerűen és kezet adott mellé. - Szokjuk meg, hogy ezután, ha látjuk is egymást, egyikőnk idekint marad, másikőnk odabent ül.

Laci nagyon bús lett egyszerre, mert nem tudta már olyan meggyőződéssel befele csalogatni Danit, mint az előbb.

Hirtelen elhatározással nem is ment be a terembe, hanem a folyosón az ajtó előtt várakozott. A benti lármáról hallotta, hogy a káplán úr valamiért nem érkezett meg idejében és el akart tőle kérezkedni. Visszamegy az apjához, ott most a legbiztosabb és legmelegebb. Semmi kedve sem volt bemenni a fiúk közé. Ezek közé a fiúk közé, akik ma reggel úgy cserbenhagyták. Úgy volt velök, mint a Meredekkel. Itt maradnak, nem szökhetik meg előlük, de minden percért kár, amit nem muszájból tölt az ember egy fedél alatt velök.

A tiszteletes úr félig futólépésben érkezett.

- Temetésen voltam - lihegte. - Miért nem mész be az osztályba?

- Tiszteletes úr, kérem szépen, idebent van édesapám kocsival. Tessék szíves lenni elengedni.

- Ni hogy hemzseg az a sok zsidó egy rakáson - hunyorgott a káplán úr bizalmasan Lacira, mert a Laci mondókája közben szörnyű zsvaj lármája hömpölyödött feléjük a zeneteremből, ahol az izraelita hittant szokták tartani.

Lacinak ez is nagyon rosszul esett most. Igaz, hogy az izraelita hittan híres volt a hangosságáról és az is igaz, hogy ezen sokat elmulattak így egymás közt máskor a mértani rajzteremben békés, csendes kis megbotránkoztatások formájában ők ketten, az osztály meg a tiszteletes úr, de most... most valahogy élesebben hallott a Laci belső hallása és idegen mellékhangokat is észrevett. A rossz gramofon recseg így a zenei hangok mellé, ahogy ez a sokszor elhangzott megjegyzés bántóan a fülébe hasított.

- Tiszteletes úr, kérem, - emelte fel vakmerően a hangját - Szabó tanár úr órája előtt is szokott lenni idáig ekkora láрма, pedig ott együtt van mindenféle gyerek.

- Ejha, - nevetett a tiszteletes úr vígan - de nagyon véded őket. No elmehetsz, tiszteltetem édesapádat, el ne felejtsd megmondani neki.

Kezet nyujtott és be akart nyitni a mértaniba. Mégegyszer visszafordult hirtelen:

- Te Laci, miért nem voltál vasárnap templomban? Akkor is bent volt édesapád?

Lacinak lobbort vetett a képe. Érezte, hogy ez most nem jó téma másodiknak a zsidókérdés után. És egyszerre heves vágyakozás fogta el, hadd legyen még tegnapelőtt, hadd ne fogadta legyen meg a feltétlen őszinteséget és hadd füllenthesse el most az egyszer, hol volt vasárnap. Hadd legyen újra jó, csendes, enyhős, nyugodt, mozdulatlan békesség.

- Nem akarsz megmondani? - intett a tiszteletes úr barátságosan, mert nagyon szerette ezt az okos, tisztességtudó fiút - nem muszáj. Mondd azt, hogy a fejed fáj, vagy ne mondj semmit, azzal rendbe van.

- A Mihály-kápolnában voltam - vallotta be Laci töredelmesen.

- Mi a csudát? - ütötte fel a fejét tiszteletes úr és most egyszerre egész másképp csengett a hangja - hát mi vagy te, barátom? Pápista vagy, vagy református vagy? No hát ezt igazán nem tételeztem volna fel rólad, kedvesem.

- Igazgató úr orgonázott, - próbálta Laci magyaráztatni a jóvátehetetlent. Úgy szeretem hallgatni...

- Hát aztán? - csattant fel a tiszteletes egész nekibőszülve. - Ez nem tréfa, fiam, főképpedig nem színleltetés vagy hangverseny, hogy no most idemegyek, mán most meg majd inkább amoda. Miféle könnyelmű gondolkodás az ilyen?

Laci lesütötte a szemét és menni akart.

- Hogyisne, - ragadta galléron a tiszteletes úr - azt már nem. Ha te úgy, én is úgy. Lókhec befelé, ráfér egy félórányi komoly elmélkedés az ilyen hitehagyott templomkerülőre. Édesapád azóta úgyis elunt várni, úgy eltöltöttük, akarom mondani eltöltetted velem az időt, úrficskám...

Szinte jólesett Lacinak leülni egy kicsit, hiszen mindig talpon volt a Schalkház óta s annyi minden érte egy félórán belül. Ez a Mihály-kápolna-história különben is égette a lelkét eddig is. Csakugyan Igazgató úr orgonajátéka csalta be, de az is igaz, hogy nagyon megrugdalták a lelkét odabent. Csak úgy süttött a gyűlölet a prédikáló karinges pap szájából, mikor az eretnekekről beszélt: róla, az apjáról, a gályarab-prédikátor anyai őséről... El is határozta, hogy nem megy többet oda, ha még olyan gyönyörűen játszik is az orgonán Igazgató úr. Öt perc óta azonban végképen összezavarodott. Hát ők se különbek?

- Totyesz - kiáltotta jókedvűen tiszteletes úr, aki azonmód elfelejtette már a kellemetlenséget - potyszem, klapec, elfelelni kicsinyág mai lecku.

Zemlicska, aki raritásszámba ment a reformátusok közt s ezen az alapon majdnem kiváltságos lényként szerepelt vallásórán, készségesen felpattant és fújni kezdte a könyvet. Túlzás volt persze, ahogy tiszteletes úr utánozta a magyar beszédjét, két esztendő alatt olyan jól megtanult magyarul, hogy avatatlan fül akár palócnak is gondolhatta. No nem is haragudott érte Zemlicska, természetből szelíd fiú volt, tiszteletes úrhoz meg épenséggel ragaszkodott s kiérezte a tréfák alól a szeretetet.

- Gyakujem peknye, tótzember - ültette le tiszteletes úr néhány perc múlva és beírt neki egy irgalmatlan nagy jelest. Olyan vastagot, hogy majd kilyukadt bele a noteszlap.

Zemlicska elégtlenül mosolygott a jeles birtokában, tiszteletes úr örült, hogy egyetlenegyszer sem akadt meg Zemlicska, mialatt a három lapnyi leckét eldarálta, a gyerekek is örültek, mert

most már aztán óra végéig magyarázni fog a tiszteletes úr. Mindenki örült, szóval, a számár Laci kivételével, aki majdnem kétségbeesett rajta, hogy ma valami bosszúálló, kegyetlen ördög ilyen élessé varázsolta a fülét, már meg az hasított bele, hogy mit szurkapiszkálja tiszteletes úr örökösen, ezt a Zemlicskát a tót-voltával.

- Igazán olyan vagyok, akar a Piszpirádé - keseredett el szegény feje. Minden szire-szóra szűkölni kezd a szívemben a fájás... Bolondokházába valók az ilyen alakok, nem diáknak.

A Sánta Ember dugta most be a fejét a félignyitott ajtón.

- No csakhoggy megvagy, - kiáltotta oda Lacinak, azután a tiszteletes úr felé köszönt. - Meg tetszik engedni ugyebár, mosolygott kedvesen, ha Karacs Lászlót kikérem egy pillanatra az óráról. Nagyon sürgős ügy...

- Kérem, kérem - udvariaskodott tiszteletes úr s rögtön elbocsátotta foglyát széles, készséges, ajtófelé úszó katedrai kézmozdulattal.

XV.

A kisfiún nagyon meglátszott már a nagy lelki összetöröttség. A Sánta Ember szeretettel, gyöngéden nézte, ahogy ott állt előtte, iskolás szokás szerint kemény-mereven haptákolva.

- Csak még vagy öt percig kibírd Laci, - szólott hozzá szokatlanul szelíd hangon. - Mindenekelőtt ez a hölgy óhajtana veled beszélni - s egyik botjával a háta mögé mutatott.

- A tekintetes asszony küldte - somolygott a „hölggy” előszerénykedve a sötét sarokból s egy levelet nyomott a Laci markába. Most ismerte meg Laci, hogy a Meredek Tanyi kiscselédje, szegény a szokatlan, félelemgerjesztő fehér boltívek alatt egész megheppenve.

Vajjon mit írhat neki ilyen fontoskodva a Meredek? - tűnődött módfelett elképedve s zavartan forgatta kezében a különös iratot, ahelyett, hogy felbontotta volna.

- Tedd zsebre egy kicsit azt a fecnit, fiam - sürgette a Sánta Ember türelmetlenül, - nem érünk most rá levelet olvasni. Egy-kettő, gyorsan a tanári szobába.

Laci eddig észre sem vette, hogy Dani ott áll a Sánta Ember mellett. Nagy szorongása megszűnt hirtelen. Nagyon kedvére való háromságban érezte magát így. Valahogy az az ötlete támadt, hogy ők hárman az egész világ ellen fölvehetik a harcot és most már bizonyosan jó vége lesz a mai szomorú napnak is.

A zsidófiúk még mindig igen hangos szóval voltak. Kissé következetlenül - hiszen az imént arról beszélt, hogy sietni kell - benyitott hozzájuk a Sánta Ember.

- Másképen illenék várni a Messiást - mondta csendes hangon, mikor végre mindenki helyreült és elhallgatott.

Egypár gyerek tiszteletteljesen vigyorogni kezdett.

- Ne neved, Fischer, Elek Andor, te se neved, - folytatta szomorúan a Sánta Ember. Odafent az osztályban mindenki úgy viseli magát, ahogy a gusztusa diktálja, de itt a zeneteremben *mint zsidók* tisztességes, imádságos csöndben várjátok, aki eljövendő. A rabbi urat, meg a megígért Szabadítót.

A fiúk meghökkentek és a kiharancsolt csöndből áhítatos, ünnepélyes csönd lett.

- Pogromok vannak a világon, édes fiaim - sóhajtott a Sánta Ember - és lesznek is még nagyon sokáig. Zsidóember nem tehet mást, mint hogy szíveszakadtáig várakozik tovább. Húséges kézzel tartja, védi, őrzi a törvényt és vár.

- És a keresztyén ember? - süvített valahonnan hátulról egy padközi hang, kotnyeleskedve, impertinensül.

A Sánta Ember nagy erővel támaszkodott mind a két botjára, úgy felelt:

- A keresztyén ember - suttogta - szégyelli és tehetetlennek érzi magát, hogy a szeretete nem elég átfűteni ezt a hideg világot.

Betette az ajtót megint. Odabent nem csattant fel újra a lárma, legalább rögtön nem. Laci ebben a percben meg tudta volna ölelni a Sánta Embert. És úgy kérdezte tőle, mint aki legdrágább kincsét ajánlja fel ajándékba valakinek, akinek nagyon nagy hálával adósa:

- Tanár úr, kérem, nagy bűn az, ha egyik felekezet tagja a másiknak a templomába megy?

- Nagy, - felelete a Sánta Ember hidegen.

- Miért? - kérdezte Laci leforrázva és kishitűen, mert egészen más feleletet várt.

- Azért, mert szentségtörés azt feltételezni a mindenütt jelenvaló Istenről, hogy a *másik* templomban inkább ott található - mondta a Sánta Ember olyan hangon, hogy kiérzett a mondat végéről a pont.

Laci elpirult és megnyugodott. Eszébe jutott, hogy önáluk a Kovács-utcában valami postatanácsos szokott harmóniumozni, nagy lelkesedéssel, ügyetlenül. Eddig azt hitte, *az* a szentségtörés. Jól van, nem megy többé a Mihály-kápolnába. Ennek a Sánta Embernek a közelében kommandóra gyógyulnak meg a lélek sebei.

Jó meleg volt a tanári szobában. A Sánta Ember a „Szülefogadó”-sarok diványára ültette a két fiút, maga az egyik karosszékbe süppedt. Meghitt hangulat fogta körül őket egyszeriben. Laci elüldögélt volna így holnap reggelig, vagy akár míg meg nem kell egyszer halni, mindig.

- Miért nem voltál hittanórán, Dani? - törte meg a csendet a Sánta Ember. - Azért talán, hogy magántanulóságot ajánlottam? Az csak akkortól fogva gilt, amelyik délelőtt végleges formában bejelentet.

- Nem bírtam, - susogta Dani. - Nem bírnék többet padba ülni, kimenni a katedra elé... - folytatta összerázkódva az irtózattól.

- Mindjárt gondoltam, azért mondtam, hogy légy magántanuló. Szóval szót fogadsz, ugyebár?

- Inas leszek, tanár úr kérem szépen.

- Miért? Nincs elég pénzetek? Majd eljársz hozzám, Isten nevében minden délután. Az nekem hamarabb eszembe jutott, hogy szegények vagytok, mint a jó tanács.

- Én is taníthatom Danit, - szólt közbe Laci, aki boldog volt, hogy végre eszébe jutott a baráti segítségnek ez a módja. A nagy örömben elsikkadt számára, hogy ezt az ötletet is a Sánta Embertől plagizálta.

Dani azonban fejét rázta mind a két ajánlatra konokul.

- Inas leszek - hajtogatta konokul.

A Sánta Ember nem erőltette túlságosan sokáig.

- Hát akkor inas leszel, Dani. Legalább valószínűbb, hogy a helyedre találsz. Diákok közül, sajnos, nagyon kevesen ülnek igazán a nekik való helyen.

Lacin volt a sor megszólalni. Mintha elfűjták volna a délutáni habozását, szilárd elhatározottsággal jelentette ki:

- Ha Dani inasnak áll, én is annak állok.

- Egyelőre tudomásul szolgál, - biggyesztette le az ajkát a Sánta Ember. Indokok?

- Nem érdemes iskolába járni, ha Dani nincs ott. Ő az én egyetlenegy édes egy komám.

- Azért még nem érdemes Danit agyontömni tudománnyal, ha egyébként egy íze sem kívánja - vetette ellen a Sánta Ember. Ezt csak önző ember kívánhatja, nem barát.

- Hát elszakadjak tőle örökre?

- Szakadj el tőle, míg ő az üzletben van, te meg az iskolában ülsz, máskor még mindig eleget láthatod.

- De hisz akkor sohasem lehetünk együtt többet. Mire Vitéz úr zár, a realistáknak régen nem szabad az utcán mutatkozni sem, - panaszkodott Laci, bosszankodva, hogy az osztályfőnöke ennyire nem ismerős a praktikus élettel.

- Hát otthon? - firtatta tovább a tapasztalatlan fiatalember.

- Ugyan tanár úr, - fakadt ki Laci végsőkéig elkeseredetten. - Abban az én kis lyukamban. És a Me... a néni sem engedné meg, legfeljebb néha-néha.

- Úgy? - tündökölt maga elé a Sánta Ember - hát akkor nekem erre több szavam már nincsen is. Hangsúlyozom azonban, hogy *van* segítség, de tinektek kell kitalálnotok, lévén az igazi barátság igen találékony. Egyelőre tehát te is inasnak akarsz állni, jó. Ha félre nem értettelek, barátságból, puszta barátságból, ugyebár? Mert nem húz a könyvkereskedői pályára, remélem, semmi egyéb különös vonzalom?

Dani nem állhatta meg, hogy közbe ne kottyanjon:

- Hát azt meg már honnan tetszik tudni, hogy milyen inas akarok lenni?

- Istenem, - nevette el magát az új Sherlock Holmes - hát már elfelejtettétek, hogy *Vitéz* zár Laci szerint irgalmatlanul későn, mikorra minden realistának odahaza a helye? Hát grájzleros talán a Vitéz, mi? Ne felejts el ellenben válaszolni a kérdésemre, Laci fiam.

- Igen, hát igaza van a tanár úrnak. Dani miatt állok inasnak. Semmi másért és senki másért, csak Dani miatt.

- Hogy megmutasd neki.

- Hogy megmutassam neki. Meg, hogy együtt maradhassunk, azért is.

- Azzal az együttmaradással már végeztünk az elébb, amennyiben emlékezetem nem csal. Naivítás is olyat gondolni, hogy a kereskedők egy életen keresztül respektálják az inasaik meg a segédek érzelmeit és egyszerre fogadják fel őket, vagy egyszerre mondanak fel nekik. Maradjunk csak amellet, hogy Dani az egyetlen barátod és hogy meg akarod neki mutatni. Jó?

- Ahogy tanár úrnak tetszik akarni.

- Nézd, László, - komolyodott el a Sánta Ember - én nem akarok most neked hosszú tanításokat tartani. Majd rájössz a dolgokra magadtól, vagy rákényszerít az oldalnyilallás, ha más-kép nem megy. Csak annyit segítek, amennyi a mostani kigabalyodásokhoz elég, mert azt nem bírjátok egyedül, látom már. Nohát édes fiam, László, vedd tudomásul, hogy az igazi barátság nem terheli és nem alázza meg azokat, akik iránt érezzük. Numero cváj, arról is csak magad tehetsz, ha Danin kívül nincsen több jóbarátod.

- Ő vitt haza, mikor leestem, - vágott közbe durcásan Laci.

- Ha nincs az embernek, aki hazavigye, - mondta a Sánta Ember könyörtelenül - bizonyosan akad, elég, akit hazavigyen. Azt elhiszem, hogy Dani jóbarátod neked, az ellenkezőjét most fogod csak bebizonyíthatni először a mostani nehéz órájában.

- Ha kimaradok.

- Ha segítesz neki.

Nagy csend támadt. Laci jobban meg volt zavarodva, mint valaha, de úgy érezte, ez a zavar szükséges ezúttal és éppen azért nem kínozza az ember lelkét. Ugyanolyan hálát érzett a Sánta Ember iránt, hogy nem magyaráz, mint az imént az apja iránt érzett, hogy nem faggatta.

Hátradőlt a divánon és gondolkozott. Ez is szakasztott olyan jól esett neki, akárcsak a kora délutáni szívbőljövő viharos, édes sírás.

Kopogtatás tört be a jó, meleg csöndjükbe hirtelen.

- Mindjárt jövök - intett a Sánta Ember Daninak diszkrétan és eltűnt az igazgatói irodába vezető párnázott ajtón.

XVI.

- Nem maradok ki, Danikám - motyogta Laci csendesen, mikor már nagyon régóta gondolkozott és egyszer csak észrevette, hogy kettecskén üldölgének egymás mellett a fekete kanapé kényelmes öblében.

- Hála Istennek - sóhajtotta Dani boldogan.

- Örülsz neki? - ütődött meg Laci a sugárzó baráti arc láttára.

- Örülök, Lacikám - lelkendezett az egyetlenegy édes egy koma. Kunér íz volnék, ha nem örülnék. Egész nap azon voltam kétségbeesve, hogy megárt neked ez a ma délelőtt. Nem volnál te inasnak való, Laci lelkem.

- Vagy ki tudja.

- Ne mondj ilyet, magad se hiszed. Épúgy nem volnál inasnak való, ahogy én nem vagyok való diáknak. Ha úgy utálok a hazugságot, mért nem örülsz, hogy nem kell többet azt hazudnom, érdekes a geometria. Érdekes, akinek érdekes, én gyomromból utálok, ez az igazság.

Laci megragadta a drága fiú kezét.

- Ó, Danikám, Danikám... látod, erre nem is gondoltam.

- Meg arra, hogy hazugság volna neked odaállni a Vitéz pudlira *megé*, mikor az azért van, hogy *elibe* állj és parancsold, hogy melyik könyvért ugorjak - folytatta Dániel csökönyösen.

- Én csak arra gondoltam, Dani, hogy ha beállanék cserkésznek az örsödbe, akkor mindegy volna, hogy én iskolába járok, te meg inaskodol. Mennyivel különbek a te gondolataid...

- Hű, a tirimókussát, - rikkantotta el magát boldogan Dani - dehogy különbek, a jó Isten aranyozza meg az eszedet, dehogy! Hogy erre meg még én nem gondoltam eddig.

És ölelte, csókolta Dániel Lacit, mindegy volt hol, arcán, kezén, ruháján. Azon kapta magát, hogy ölében tartja egyetlenegy édes egy komáját és körül táncolja vele a szobát, akkurát, mint valami modern Kinizsy Pál.

XVII.

- Ne bolond, ne bolond! - hőkölt vissza a Sánta Ember, rájuk nyitva megint az ajtót. Úgy látszik, itt nem nagyon búsulnak az eltávozásomon. Akkor hát bocsánatot sem kérek érte. Különben Igazgató úr kopogtatott át értem az imént.

Leült újra szembe a fiúkkal.

- Talán bizony elolvastátok a levelet? - kérdezte derülten.

- Milyen levelet? - kérdezte viszont Dani tőle, de Laci sem eszmélt hirtelenében a Meredek levelére.

- Nem olvastunk mi levelet, - mondta nyíltszívűen, - csak elhatároztam, hogy diák maradok és cserkész leszek.

- Gratulálok - hajolt meg ültében udvariasan a Sánta Ember. - Gratulálok úgy is, mint reménybeli cserkésznek, úgy is, mint gondolatolvasónak. Mondanom sem kell, hogy szerintem is ez a legjobb megoldás s ez járt eszemben az imént, mikor hangsúlyoztam, hogy van megoldás, csak meg kell keresnetek. A nagy örömet azonban mégsem értem és rossz néven is veszem a levél elolvasása nélkül.

Megint azok az értetlen, tanácstalan gyerekszemek bámultak rá, amelyeket olyan jól ismert és úgy sajnált, mióta legelső óráját megtartotta mint tanár.

- Szabad nektek örülni *ma*? - kérdezte és szigorúan, szúrósan, mereven nézett rájuk.

A két gyerekre rázuhant a fekete zászló mázsás súlya ismét. Orvul és szemrehányóan, kétszer olyan rombolón, mint annak előtte.

- Nem azért mondom, hogy elkámpicsorítsalak megint, - védekezett a Sánta Ember - csak emlékeztetni akarok rá mind a kettőtöket, hogy ezt a tövist még ki kell vetnünk előbb a szívetekből s csak azután örvendezhettek.

Átmenet nélkül megint szilárd hittel remélte Laci, hogy a hármuk együtteséből csak jó származhatik. Szinte nem is fontos, hogy micsoda, de jó.

- Szabó tanár úr jobban érzi magát és azt üzeni nektek, hogy nem haragszik - csilingelte vagy kongta valami messziről ünnepélyesen, kegyelmet hirdetőn. A Sánta Ember hangján harangozta, érdekes.

Lacinak hirtelen a levél akadt a kezébe, ahogy zavartan végighúzta a kezét a kabátján. Belenyult a zsebébe érte és felszakította mohón.

Nem a Meredek írása volt, idegen férfiírás. De a tartalma, jaj a tartalma angyalok üzenetét tolmácsolta.

- Meg ne ijedj, nem Szabó tanár úrért tűzte ki a fekete zászlót az iskolánk.

Alatta a Sánta Ember neve. A Sánta Emberé, aki most itt ül velük szemben és mesélni kezd:

- Mialatt bent voltam nálatok, hogy hazaeresszelek bennetek, áttelefonáltak hozzánk a gimnáziumból, hogy az egyik hajlottkorú nyugalmazott kanonok-tanár úr Jászón visszaadta a lelkét Teremtőjének. Akármelyik iskolának van is halottja a városban, fekete zászlót tűz ki valamennyi, ez a szokás. Ezt ti biztosan nem tudjátok még, legalább is Igazgató úr azt felelte a kérdésemre, hogy se az idén, se tavaly nem volt még eddig véletlenül tanártemetés. Ugy-e, ti is tőlem halljátok most ezt legelőször?

- Igenis - sóhajtották a fiúk megkönnyebbülten.

- Körülbelül biztos voltam benne még délelőtt. Siettem utánatok, sajnos, elnyelt a föld mind a kettőtöket. Előbb a te kvártélyodra mentem Laci, az volt közelebb, de csak a könyveidhez volt szerencsém, épen, mikor ezt a cédulát írtam az asztalod mellett. Kicsi hijján fültövön vágta velök.

Laci fel sem mert nézni erre a megjegyzésre. Borzasztó, hogy minden bűne napvilágra kerül egy idő óta. És borzasztó, hogy nem ő tehet róla, ha minden tette új bajokat nem okoz.

- Nyugtalan maradtam, mert a kedves néni említette, hogy nem mész ma haza ebédelni. Rohantam Daniékhoz, ahelyett, hogy tüzetesebben megérdeklődtem volna, talán tudja néni-kéd, hol ebédelték édesapáddal. Dani járt ugyan otthon, de világgá ment, mire ezzel a két pókos csikóval odarugtathattam hozzájuk. Ezt különben te is tudhatod, Laci, hiszen öt perccel előttem rohantál el, ahogy a Dani édesanyjától értesültem. Megléptettétek velem száz tú hosszát, no de se baj, legalább arról az egyről értesültem Daniéknál, hogy reformátusok vagytok mind a ketten és kettőtől háromig vallásórátok lesz.

... Ha nincs az embernek, aki hazavigye, bizonyosan akad, akit hazavigyen... Milyen messzire elvisz két pókos csikó egy fáradt, beteglábú embert, ha a szeretet abrakolja.

Laci most értette meg, miért Dani az egyetlen barátja, mert most érezte meg, hogy a szeretet nem elfogad elsősorban, hanem ad. És nem úgy ad, mint gazdagember a koldusnak, hogy helyébe várja az instanciázókat, hanem nyitva van a szeme és keresi vele az ürességet a világon, hogy beléjük önthesse a maga telijét.

- Köszönöm, tanár úr, - csillant fel Laci szemében ma már másodízben a gyémántok gyémántja. Szerette volna pontosabban meghatározni, hogy mit köszön, de nem fért ki a torkán egyelőre több szó.

Igaz, hogy amilyen sok fából fűrő-faragó titokzatos lény ez a Sánta Ember, talán még arra is rájön magától, hogy Laci nem is a száz tú hosszát köszöni neki elsősorban, hanem azt a délelőtti kérdést, nyomban a telefonhív vétele után, hogy vajjon ismerik-e a másodikosok az iskolaközi szokást a fekete zászlóval?

Mégpedig azért ezt köszöni szépen leginkább Laci úgy a maga, mint a Dani nevében, mert ez neki semmiképpen nem jutott volna eszébe... mégha a többi töredelmet vállalta volna is gyöngédségből valaki iránt, akit mélyen és erősen a szívébe zárt. A többi csak gyöngédség, gond, figyelem, fáradtság... ez az első, ez a szeretet.

- Köszönöm, tanár úr - mondta Dani is sokkal kevesebb lelki kacskaringóval, de épen olyan szívből, mint fikciós természetű kisbarátja.

A Sánta Ember nem mondta, hogy nincs mit, azt se mondta, szívesen. Azt mondta inkább, mellőzésével minden udvariassági formának:

- Azt izeni Szabó tanár úr, hogy őmiatta senkinek ne történjék semmi bántódása. Ez legújabb hír. Igazgató úrtól hallottam az imént, hogy az irodájában voltam. Nemrégén jött vissza a kórházból... Amit tehát délelőtt tanácsoltam neked, Dani, a kimaradásról, bízvást tárgyalannak is tekinthető.

Dani mély lélekzetet vett. Börtönből szabadult emberek szívják ilyen mohón, nagy kortyokban a levegőt a tüdejükbe a szabadulás első percében.

Nem is felelt azonnal. S töredezetten, szakaszonként tört fel belőle percek múlva egynehány szó.

- Köszönöm... Szabó tanár úr... jóságát. És a tanár úrét is, hogy nem muszáj kimaradnom... Örülök is neki... nagyon, mert legalább megláthatja Laci... mi az igazi igazság... akkor is, ha nem muszáj...

- Szóval maradsz? - kérdezte Laci izgatott mohósággal.

- Nem, inas leszek - mosolygott Dani erre a nagy mohóságra mélabúsan. - Mondtam már az imént, hogy hazugság volna továbbra is diáknak maradnom.

És mikor Laci arcán egy kis kedvetlenség suhant keresztül, hozzátette ezt is:

- Majd csak megszokod, hogy az inasok is épolyan emberek, mint a diákúrfik. És majd csak megszokod azt is, hogy más diákok is szeretnek téged, nemcsak én.

Laci olyan arcot vágott, mintha antik szobortorzót viselne a feje helyén. Nagyon ünnepélyes kijelentést szándékozott tenni:

- Az inasok csakugyan olyan emberek, mint a diákok, - szónokolta torokból erőltetett hangon, majdnem színészi pózban - de azt igenis tagadom, hogy rajtad kívül még egyszer valaki egyetlenegy édes egy komámmá lehessen.

- Vagy ki tudja - jósolta most meg már Dani, igaz, hogy ő se sokkal több őszinteséggel, mint az imént László.

XVIII.

- Netalántán fel is oszlathatnánk az ülést, - vélte a Sánta Ember - mert még ki talál söpörni bennünket Svámbá a többi szeméttel, attól félek.

Dani felált rögtön, engedelmesen. Lacinak ellenben nagy-hirtelen a torkába szaladt a szíve és úgy dobogott, hogy majd elájult a nagy fekete kanapé sarkában.

- Valami bajod van? - érdeklődött ijedten a Sánta Ember és máris kászmálódott felfelé, hogy vízárt menjen a másik sarokba, ahol a mosdó csapja volt, meg a vizes üveg hat pohár között.

Dani persze megelőzte s így sohasem derült ki, hogy akarta a Sánta Ember a két botjával odavinni a pohár vizet Laciig. A kisiú ivott egy kortyot udvariasságból, közben is erélyesen rázva a fejét minden olyan feltevésre, hogy ő csak egy csöppet is rosszabbul érezné magát, mint az imént.

Igaza volt, semmi testi fájdalmat nem érzett. Csak mióta megérezte, mi a szeretet, megérezte azt is, hogy nem szabad a Sánta Embert így hazaereszteni. Nem szabad, hogy azt hihesse, ha csak egy percig is még: minden rendben van.

Megint sejtelve se volt persze róla, mit érez, miközben ez nyugtalanítja. Csak élte ösztönösen lelkében a szeretet második nagy csatáját az önzéssel, amikor már nemcsak adni próbál a szeretet magából valamicskét, amit az önzés olyan nagyon sajnál és fölöttébb szűkösen szeretne mérni, hanem oda vágyik tékozolni egész magát, őszintén, mit se tagadva le, maradék nélkül, mindenestül.

- Tanár úr kérem, - szólalt meg végre elszántan a gyerek és tiszta, nyílt, tengerszemtekintetét ráemelte az osztályfőnökére - miért nem tetszik mindig igazat mondani nekünk?

- Hogy értsem ezt? - kiáltotta a Sánta Ember és halálosan elsápadt arca úgy világított a nagy csillár tejüvege alatt, mint a panoptikum viaszbabáié.

- Miért tetszik néha tréfálni, néha kíméletből elhallgatni az igazságot... néha meg büntetésből... vagy a hatás kedvéért?... - tagolta Laci szakadozottan, az egész életét rátéve most már a Sánta Ember titokzatos, egyetlen, nagy, fájó életsebére.

Dani, aki sokkal, de sokkal egyszerűbb lélek volt, semhogy az ilyen jeleneteket el bírta volna viselni, indulatosan rántotta magára a kabátját.

- Tessék szíves lenni lekenni neki két olyan pofont, hogy kiugorjon mind a két szeme, - könyörgött összetett kézzel - és aztán menjünk haza. Háládatlan bitang ez, nem érdemel egyebet, tanár úr kérem szépen.

A Sánta Ember azonban nem osztotta Dani haragját. Mintha megérezte volna, hogy neki meg kell adni Lacinak a harmadik leckét is a szeretetből, némán lenyomta Danit a helyére és ismét Laci felé fordult:

- Az imént pogromról beszéltem a zsidófiúknak - rebegte tompa, ércnélküli hangon. - Oroszlengyelországban találkoztam egyszer egy csúnya, havasesős, téleleji estefelé ilyen megugrasztott csapattal. A menetjük végén öreg zsidóasszony tolt gyerekkocsiban maga előtt egy béna, vén zsidóembert, félkézzel. A másik félkezében rongyos kis batyu volt, de az kifogott rajta a súlyával és a vége egyre jobban beleért hátul a híg sárlébe... Szégyeltem magamat és tehetetlen volt velök szemben a szeretetem. Hiszen parancs küldött abba az irányba, amerről felől ők jöttek. Egyetlen, amit megtehettem: lehajoltam az öregasszony jobbkezehez és megcsókoltam. Ugy-e fiúk, elhiszitek ezt nekem?

- El - suttogta mind a két fiú, csaknem egyidőben, mélységesen meghatva, alig hallhatóan.

- Pedig nem igaz - hördült fel a Sánta Ember indulatosan.

- Négy napja meneteltünk már szakadatlanul, minden lépés külön brutális kint jelentett s azok szegények az országút másik oldalán mentették nyomorult életüket. Értitek? A lelkem kezét csókolt annak az asszonynak, ez a nyomorult hús - és most végigvágott tenyerével a Sánta Ember a béna lábaszárán - ez nem bírta és nem akart elcipelni tíz lépésnyire, hogy valóságosan is megtehettem volna... hát mi a hazugság? - mondjátok meg!...

Megkínózva görbült előre a fekete bőrfotelben.

- És az sem igaz, hogy csak a feltört sarkú lábam nem vitt oda hozzájuk. Ha ott vánszorogtak volna el közvetlen mellettem, akkor se történt volna semmisem. Úgy szoktattak gyerekkoromban, hogy nem szabad csókolózni a bacillusok miatt és én még az anyámnak adott csókokat is csak markiroztam. Oh, de borzasztó, hogy akinek csókkal van a lelke teli, annak a szája is elfintorodik, az élet válaszútján is, a bacillusok miatt.

- Aztán meg, látjátok, jöttek utánam mások, az a sok derék, kisalföldi parasztlegény, a bakusaim. Cipeltek a lelkükön egy csomó hazugságot, százszor nehezebbet a bornyujoknál, a százhusz élest is beleszámítva. Lehengerelne és szétmancsolna - úgy éreztem akkor - mindeztől az a teher, amivel a hátam mögött dagasztják az orosz-lengyelországi dágványt, ha megállok akkor és a szemök láttára csakugyan lehajolok megcsókolni az öregasszony kezét.

Laci összetörve hallgatta a Sánta Ember szavait. Mintha a hétpecsétetes könyv hetedik pecsétje hullott volna le a jelenlétében, úgy morzsolta össze a szeretet feltárt harmadik nagy titka. Mert legnagyobb a szeretet mégis csak olyankor, mikor már újra megint elfogadni képes, épen azért, mert megelőzőleg mindenét odaadta. Ellenállhatatlan erő sugárzott a Sánta Embertől, aki nem haragudott, hogy igazat mondtak a diákjai a szemébe és nem tagadta, hogy gyarló és esendő.

Dani nem is tudott neki ellenállni tovább. Odament hozzá és megcsókolta a kezét:

- Köszönöm szépen, tanár úr, hogy meg tetszett bennünket gyógyítani - mondta szelíden és hűséggel.

Aztán Laciban is megtört a dac.

- Köszönöm szépen, tanár úr - mondta és meghajtotta a fejét alázatosan.

Nem mondta tovább, mert nem állottak még olyan szavai készen garmadában, hogy tovább is mondhatta volna. De hogyha nagyobbacska fiú lett volna valamivel, akkor bizonyára megpróbálta volna eldadogni, hogy majd egyszer lesz egy fendrik úr, aki hasonló esetben valószínűleg is kezet fog csókolni az öregasszonynak. És az lesz majd az igazi.

Igaz, hogy erre furcsa válasz is érkezhett volna valahonnan, messziről.

Hogy mire az a fendrik úr megszületik és az orosz-lengyelországi országút közepéig eljut, talán nem is tologatnak már akkor gyerek-kocsiban béna öregembereket öregasszonyok s nem lesz kinek kezecskélni. Vagy talán magát az országutat is egyéb célokra használják már akkor, mint hogy fendrik urak és bakák vánszorogjanak rajta hetekhosszat.

- Vagy lesz, ahogy lesz, de az a fendrik úr bajosan Laci lesz. Legalább nem ez a Laci lesz, hanem egy másik, aki nem beszéltet ilyen sokáig egy szegény Sánta Embert. Ellenben megelégszik annyi meleggel, amennyi annak az életvitéből mondatlan kiárad.

- Teszem azt, ez a Dani...

... Hogy lehet hát mégis, hogy a Sánta Ember nem Daninak volt hálás a kézcsókért, hanem Lacinak az el nem mondott szavaiért, amelyeket nagyon jól megértett tökéletlen formájukban is?

Valószínűleg az képzett meg előtte, hogy ez a kínlódó kis lélek egészen magát tárja ki és kínálja oda a többi embereknek, azért jár annyi kinnal az odaadása.

Hogy hálás most már minden kicsiért, amit kap s tudja megköszönni a gondolatban adott kézcsókot is.

Noha tudja, hogy a valószínűleg adott kézcsókot semmi sem pótolhatja s ez a rátartóság nem hajlandó alkudozni benne a hazugság semminémű formájával, inkább meghal.

Nem jó gyerek.

Nem is rossz gyerek.

Gyerek.

A Sánta Ember boldogan mosolygott rá. Csakhogy végre megtalálta.

- No, de most már komolyan oszlassuk fel a gyűlést - mondta nagyot fújva és maga is a kabátja után nézett.

XIX.

Akkor éjszaka a Schalkházban aludt Laci, az apja szobájában, a sezlónon. Az apja kívánta így és ő rálett - „nagy nehezen, egyszerre”, ahogy mindjárt a színházban feleletképen, mondta, mikor az öreg kifejtette, hogy így okoznak legkevesebb embernek alkalmatlanságot.

Hajnaltájban felserkent rá, hogy szörnyű prüszkölések közepette mosdott Karacs apa. Már ő ilyen volt, lábujjhegyen járkált a szobában, hogy fel ne ébredjen a kisfiú, de nem kráknizni, azt bizony nem tudott.

- Alugyál még - mondta röstelkedve, mikor észrevette, hogy nyitva a Laci szeme, - alugyál, gyermekem, öt óra sincs, csak nekem kéne már fogatni apródunkint.

Laci behunyta a szemét megnyugtatóként, elaludni persze már nem bírt. Mikor aztán az apja búcsúcsókját a homlokán érezte, felült, hogy kezét csókolhasson.

- Ne kelj még fel egy darabig - gondoskodott körülötte az öreg - elég, ha hét óra után kezdel öltözni. Ki van fizetve minden, majd reggelit is küdenek fel a londonerrel. Apró kőcsigre, mire meg itthagytok öt forintot a nakkaszlin, itt ne felejtsetd.

Laci visszafeküdt engedelmesen, hallgatta az apja csizmájának egyre csendesedő kopogását odakintről, míg a távolság meg a szőnyeg el nem fogták. Kinyújtózott az ágyban... Istenem... gondolta, mennyi jó ember van a világon és mennyien szeretik példának okáért csak őtet magát is. Az apjáék, Dani, a Sánta Ember, bé Varga István... Igazgató néni... még, Uram-bocsá, miből lesz a cserebogár... a Meredek is. Mindenki, akivel életében idáig találkozott. Bé Varga István... ki hitte volna?

Tegnap este tudniillik bé Varga Pistáék mellé kerültek a színházban véletlenül. Első felvonás után vette észre. Igaz, hogy volt egy kis bonyodalom eleinte, Varga Pista szabadságos főhadnagy bátyja, meg Karacs apa kerültek belülről egymás mellé, nem ők ketten, de szünetben kacsintott neki Pista, hogy jöjjön ki egy kicsit az előcsarnokba.

- Cserélj apáddal - könyörgött kézösszetéve, majd szólok a bátyámnak én is. Okvetlenül beszélni szeretnék veled most rögtön, úgy-e megteszed?

- Mondd el itt, az a legkönnyebb, húzódozott Laci, aki sehogysem tudta elfelejteni a délelőtti történeteket és nem nagy kedvet érzett semmiféle beszélgetésre.

- Nem lehet - pirult el a kisfiú - majd csak ha a nézőtér elsötétült.

Mire bementek, a két nagy magától rájött, mit akarnak és a közbülső székeket hagyták szabadon a számukra. A „nézőtér” is „elsötétült” hamarosan.

- Laci - susogta bé Varga Pista könnyes hangon - bocsáss meg, hogy ma reggel olyan gyáva voltam... Én úgy szeretlek téged, mióta együtt járunk, mindig... de még megmondani se mertem eddig...

- Pszt... ne járjon a szátok - dörögte Karacs apa, miután már a függöny is felhúzódott - mer mingyá szitültetünk benneteket, kofák!...

Igy hát csak szemmel inthetett Laci a remegő gyerekek, hogy minden rendben van s mindössze a kezét szoríthatta meg hosszan, melegen.

Nem is fogta ma reggel sokáig az ágy Lacit, öltözködni kezdett, még hat óra se volt jószínt, serényen. Három elintézetlen ügye sürgette iskolábamenés előtt.

Lezarándokol a Rákóczi sírjához, ezt még tegnap elhatározta s nem enged belőle, akármi történjék.

Megköszöni a Meredeknek, hogy utánaküldte a Sánta Ember céduláját az iskolába és bocsánatot kér tőle. Nagyon nehezen fog menni, de meg kell lenni, ha törik, ha szakad.

Megvárja Varga Pistát a házak előtt, úgy, ahogy Dani szokta eddig övele és együtt mennek majd iskolába.

Rákóczi sírjára közvetlen elalvás előtt gondolt Karacs Laci tegnap este. Groteszk terv érlelődött meg benne, egészen az éjszakai sötétség munkája.

- Minden jóra jött - nyugtalankodott imádkozás közben - csak a Zemlicska ügy nem. Igaz, hogy Zemlicska nem is álmodja, hogy ő tulajdonképpen mártír, de hadd pusztuljon el minden hazugsággal egyetemben az életéből ez a hazugság is.

Elégtételt fog adni Zemlicskának.

Azt kénytelen volt apródonkint megtanulni Laci, hogy az ő útjai görbábban kanyarognak, mint például a Daniéi. Dani, ha történetesen Zemlicska miatt valaha is a fejét fájdtaná, úgy csinálná ezt, ahogy minden józaneszű tizenkétesztendő kisfiú: karoncsípné Zemlicskát és vinné magával, gyere fogócskázni, legyünk zentúl jóbarátok, hán?

Nem. Ezt ő még ma sem tudná ilyen egyszerűen nyélbeütni, a törtétek után sem. Azért gondolt a nagy fejedelemre.

Azt tanulták ömagyságáról, hogy őszintén szerette a tótokat és azok is őtet. No hát Laci ma reggel, jókor, mikor még nem okoz feltűnést, lesettenkedik a kriptályba és halkan eldudolja azt az egyetlen tót nótát, amit tud, tavaly tanulta egy kiránduláson három hatodikostól:

*Ta Suranska sigota,
Z Nitru sa zavira,
Tam Bercsényi generál,
Svoj tábor prezira.*

Aztán mindjárt holnap elkezd tanulni tótul. Hat hét múlva, vagy két hónap múlva tótul fogja megkérdezni Zemlicskától, hogy mit álmodott. Nagyot nevetnek majd, mikor a többi fiú nem érti, mit povedálnak, valahányszor ők úgy akarják és attól kezdve elválaszthatatlan jóbarátok lesznek Zemlicskával bizonyosan.

Ez mind nagyon szép tervnek látszott az este, de ma, a reggeli józan világításban sehogy sem akart valósággá válni.

Először is a lóndiner tiltakozott ellene.

- Hókhók, kapta el a Laci kabátja szárnyát, - hova szalad? Magának reggelit rendelt a papája, várjon, hozom azonnal.

Bizony csak le kellett ülnie és ott sütni a makkot vagy egy félórahosszat, míg a kávé meg a kifli nagynehezen előkerült.

A kriptály ajtaját meg zárva találta. Erre ugyan hamarabb is gondolhatott volna. Nem szokás azt kinyitni ilyen jókor reggel.

Úgy volt azonban az elégtételadással, mint a párbajkódexek - az nem tűr halasztást, akármit is mondjon a zárt ajtó. Nagynehezen megkereste a sekrestyést és meg próbálta értetni vele, mi a szándéka.

- Hogyisne - nevetett az gúnyosan - ugrok, szaladok a kulcsért, egyéb dolgom sincs, méltóságos uram, mint hajnalban a kriptát mutogatni magának.

Elkeseredetten ment vissza Laci a zárt ajtóhoz, megállt előtte és elkezdte dudolni a kuruc nótát. Még a közepénél sem tartott, ott termett a sekrestyés, most már aztán alaposan fel is paprikázva az egyre hangosodó nótázás miatt.

- Nem megmondtam már, hogy semmi járója itt. Elmenjen innen míg jó dolga van... ni csak!

Lacit nagyon felizgatta ez az értetlenség és hogy a szándékát nem hajthatta végre, de nem mert lármát csapni az idegen templomban.

Otthon a Meredek durcásan fogadta.

- Már meg ezután csak reggel jár haza a lumpolásból - mondta féltréfásan, de nem jól állott az arcához ez a keserédes hang. - Beugorhatott volna, hallja, tegnap, megmondani, hogy vacsorára se várjam, meg éjszakára se.

- Néni kérem, mondta Laci becsületes bűnbánattal, tessék szíves lenni megbocsátani érte, bizony megtehettem volna, elismerem, hogy hibás vagyok. És nagyon szépen köszönöm, hogy a cédulával el tetszett szalajtatni Lidiát az iskolába... És ne tessék rám többet úgy haragudni, néni kérem...

- Lehajolt, hogy kezet csókoljon neki. Sohase szokta eddig.

A Meredek csak nézte, mint valami valószínűtlen vizicsudát. Aztán elkapta az orra elől félig nevetve, félig bosszankodva a kezét, csókolatlan:

- Ugyan menjen, ne komédiázzunk itt. Holnap megint előlről kezd, úgyis tudom...

De azért látszott az arca ráncai közt, hogy egy kicsit meg van indulva mégis.

Laci rosszkedvűen szedte össze a könyveit. Semmi se sikerült úgy, ahogy eltervezte. Jaj, csak Varga Pista is el ne induljon valahogy önélküle...

Nem, még ideiében érkezett. Láta az egyik ablakban egy rövidke pillanatra az árnyékát. Állva és sétálva itta a kávéját, mint iskolábamenés előtt a legtöbb álomszuszék kurtanadrágos fiú, felbukkant, meg eltűnt komikus sziluettje azon a faldarabon, amit az ablakon keresztül kilátszott az ebédlőjükből.

... ha nincs aki hazavigyen, bizonyosan akad, akit hazavigyél... jutott eszébe hirtelen és elszorult a szíve. Ebben a pillanatban szinte hallotta, hogy dörögnek az ágyuk körülötte mindenütt széles a világon. Háború van, ölik az emberek az embertestvért szerte, rakásra és a lelke rendezkedett is befele már is a nagy világégés folytatására. Mert ott fészkel a kelletlenség a sekrestyés lelkében, meg a Meredek Tantiéban és kuvikolta veszettül, hogy nem intéződött el tegnap tulajdonképpen semmi sem.

És ott fészkel a kelletlenség az ő lelkében is, hogy mutasson fügét a sekrestyésnek, csak épen hogy nem merte megcsinálni. Ösztökélte, hogy vágja be az ajtót Tantiára és mondja azt neki, te, szipirtyó. Csak nem akarta épen ma, mikor hibásnak és lekötelezettnek érezte magát.

És százszor jaj, ott fészkel a kelletlenség a lelkében, hogy nincs igaza a Sánta Embernek, vagy kezet csókol valaki az országúti vándornak, vagy nem, de igazság nincs több, hanem csak egy.

Kuvik, kuvik, kuvik.

XX.

És hogyha akkor bé Varga Pista helyett a cselédjük szaladt volna ki papucsban a kertajtó elé megmondani neki, hogy Pistának hirtelen megfájdult a torka, láza van, nem mehet ma iskolába, akkor igazán is hiába történt volna minden, ami eddig történt.

Mert hiszen, ami igaz, igaz, csakugyan nem intéződött el voltaképpen semmisem.

Karacs apa, igazgató úr, Nick Carter, a fiúk, Svámbá, igazgató néni ugyanazok maradtak, akik tegnap, tegnapelőtt voltak. Öreg Szabó tanár úr sem változott, legfeljebb ezentúl húzni fogja a féllábát haláláig.

A Meredekkel minden valószínűség szerint össze fognak veszni, ha ma nem, holnap újra. A sekrestyés se nyitja ki kivételesen sem a kriptályt az ő úri kedvéért ezután sem.

Dani kimarad és könyvkereskedő inas lesz, mintha Öreg Szabó tanár úr csakugyan meghalt volna és nem a Sánta Ember simítja el a dolgot, hanem Igazgató úr húzza rá a paragrafust előírás szerint.

Mindenekfelett pedig hazugságban maradt a Sánta Ember. Magyarázgatja, szépítgeti, de tagadni nem tagadja maga sem.

Nem intéződött el semmisem és hiába hallgatnak el a világ négy sarkán a bömbölő ágyuk, hiába ülnek össze zöld asztalok mellé minden hájjal megkent ravasz és bölcs diplomaták, mire Laci megnő, új erőre kap a rombolás dühe s tovább dül az örök háború.

Elindul Laci a többi Lacival és elégtételt vesznek bolondátartott ifjúságukért. Valami szép, hivalkodó nevet adnak majd neki és áthárítják egymásra a felelősséget érte. De akárhogy is kendőzik, a Lacik csatája lesz az az apákkal, a Meredekekkel, igazgató urakkal, igazgató nénikkel, Siccki bandákkal, sekrestyésekkel, Danikkal és mindenekfölött a Sánta Emberekkel. Világháború lesz, örök harc.

- Miért nem értetted meg a bánatomat?

- Miért locsoltad le a harmadik hasábfát, hogy hideg legyen?

- Miért akartál mindenáron rendet és fegyelmet?

- Miért szalajtottad hozzám az öreg Svámbát, ha nem nyugalmat hozott, hanem újabb keserű szenvedést?

- Miért hagyatok cserben, azonnal, mihelyt nagy bajba kerültem?

- Miért nem eresztettél be oda, ahova olyan nagy vágyam támadt egyszerre bejutni?

- Miért nehezítetted meg a veled való barátkozást?

- Ha Siegfried vagy, miért esett falevél a hátadra, ha Achilles vagy, miért járja nyíl a sarkadat? Ha te akarsz lenni a mi Sánta Emberünk, miért nem bírsz el a valóságokkal, miért kell neked is az életet meghamisítani körülöttünk és magad körül? Akármilyen szép formát tudsz adni neki, miért hazudsz?

És így tovább, végtelen variációkban. Megkapná a magáét Vadász nagyságos asszony a csészéért, tiszteletes úr meg főtisztelendő úr a zsidófiúkkal egyben, még Svámbá is talán szegény feje.

Patakokban csordogálna a vér a földön. Mert a Svámbának szánt ütésnek az volna az ürügye, hogy értetlenek az ilyen szolgálattelkek, mint Svámbá, nem lehet velük komoly ügyekben sikeresen fogózni. Sulyánszky Pali csészéje mögött a hittérítőkkal majdnem egyidőben gyarmati katonák és zsákmányra éhes kalandorok slisszolnának be a csokoládébőrű testvérek közé... Háború volna, háború, újra megtelnének a börtönök és a hősitemetők.

Kuvik, kuvik, kuvik.

XXI.

Igenám, de nem a cseléd jött ki, hanem bé Varga Pista sajátmaga.

Kiperdült az ajtókon, szelesen, áradozva.

- Drága, drága, drága jó Laci... kiabálta magánkívvül.

Elhallgatott a kuvik. Elhallgatott örökre.

Olyan nagy boldogság volt úgy menni kettesben, egymás mellett. Épen olyan csordulásig telt igaz öröm, mint Danival együtt lenni és mégis egészen más. Talán mert hogy most ő ment a járdán kívül.

Bár úgy érezte, hogy azért még mindig Dani poroszkál legeslegkívül. Milyen furcsa - ketten mennek és hárman vannak mégis. Mert Dani, az egyetlenegy édes egy koma, Vitézzel alkudozik azóta s nem is jön többestöbbet iskolába, mégis ittmarad, itt lépeget közöttük örök harmadikként. Csudás kenyér ez a barátság: mennél többfele osztja az ember, annál több jut belőle egynek s annál nagyobb darab neki magának.

Oldalról méricskélgni kezdte Varga Pistát. Gyöngé, gérbic, de hátha mégis bevennék a cserkészcsapatba őt is - remélhetőleg fülne hozzá a foga... Mert test szerint is hármában Danival, az volna csak aztán az igazi!

Tegnap óta harmadszor érezte magát ilyen könnyűnek Karacs Laci. Milyen jó volt, mikor az apja nem faggatta. És milyen jó volt, hogy a Sánta Ember nem mondott meg neki mindent előre.

De, édes jó Istenem, milyen mindennél jobb most a jó barátot elkísérni az iskolába. Nem csinálni semmit, még karonfogni sem vagy beszélgetni vele. Csak menni, menni mellette hűségesen.

- Add ide a pakkod - mondta neki feleúton. - Majd én hadd vigyem egy darabig, jó?

Bé Varga Pista nyeszlett kisgyerek volt, hamar elfáradt. Hálásan fogadta a baráti ajánlkózást.

Jó pár kilót nyomott a pakk, mert az ilyen Varga Pista-féle kisserkék minden nap magukkal cipelik mindenüket. Még a rajztömböt is, meg a fejes léniát, akár van rajzóra aznap, akár nincs.

De Laci jószívvel hordozta ezt a terhet. És olyan könnyűnek érezte most magát, mint tegnap estefelé a diványon fejtörés közben vagy korán délután, mikor végigrajcsurozott a Fő-utcán kisért szemmel.

Vagy méginkább azon az emlékezetes legelső napon, fészék után mászva.

Megérezte, hogy nem intéződött el ugyan semmi, de nem is fontos. Maradt a világ lényegében olyan, amilyen volt, de ő már nem a tegnapi Laci többé. És ez a fő.

Megérezte, hogy minden jóságának és rosszóságának száraz és friss fedőlevele alatt kész a kipattanásra a jövő bimbója.

Megérezte, hogy *küldetése* van s hogy máris abbafárad.

- Vége. -

HOGY LETT A SÁNTA EMBER OLYAN, AMILYEN.

A zupa.

Olyan haragosan találta letenni az Atya a findzsáját az asztalra, hogy kicsi hijján levált az alja. Repedés mutatta félig-köröskörül, hogy milyen kicsi hijján.

Hogy is ne! Ezek a diákok se tudnak mást, mint az embert mérgesíteni. A legkevesebb, amivel könnyíthetni a mérgünkön, hogy lecsapunk az asztalra, hadd zörögjön, csörömpöljön rajta minden, amit Erzsike néni a reggelihez odarakott.

Hát nem lehet mondani, csörömpöl is aztán az ilyen tányérféle és egyéb asztalnemű. Akasztófavirága-diáknépség, ki felijed a tányérjából, ki meg - aki megelőzőleg éppen nem az evésbe felejtkezett - azt se tudja, merre sunyítson. Mert az ilyen csörömpölés régi tapasztalat szerint mindig a legrosszabbat jelenti. Imé, akárcsak villámcsapás után nyomban az égzengés következik, ehen reccsen egy nagyot a piros bőrhuzatos karosszék, kisvártatva megjelenik az ebédlőajtóban teljes terebélyességében az Atya, egyet szuszog, egyet köhent, aztán vésztjósító kedélyességgel nyomban in medias res bocsátkozik:

Mán begint deb akar a szája begyógyulni valamelyiknek. Pedig begbondtam mán elígszer, hogy csak akkor szóljatok, ha a Csokonai-szobor begkérdézi, hogy bi a vílemínyed ídes-öcsém.

Megilletődött csend követte ezeket a szavakat. Ha nem lett volna viharral vemhes a levegő, azt mondhatnám, nagy megkönnyebbülés vett erőt a társaságon. Lám ni, hát ez a baj, konstatáltuk a csörömpöléstől mostanig tartó bizonytalanság idegfeszítéséből némileg felocsúdva. Hiszen akkor csak László Jóska szorul.

László Jóska elkényeztetett úri fiú volt köztünk, aki még hazulról kávéra van kaptatva. Nem nagyon ízlik neki az internátusi koszt amúgysem. Tegnap múlt egy hete meg még hozzá keménymagos levest reggeliztet velünk az Atya s László Jóska azóta olyan keserves arccal járkál a világban, mint akinek végképen nem jutott dinnyeföld. Tart is olyan lázító beszédeket reggelizés közben, hogy már az alsósokon is bizonyos forradalmi hangulat tapasztalható.

Ma reggel aztán kenyértörésre kerül a dolog végképen - úgylátszik. László Jóska vigyázatlanságból-e vagy egyenesen készakarva, nem tudom, de olyan hangosan méltatlankodott, hogy az Atya a nyitott ajtón keresztül a másik szobában is meghallotta:

- A hízóknak adjon melegvizet, ne nekünk!

Talán hallatlanná tette volna az Atya ezt a tiszteletlen kifakadást is, ha a kisebbek helyeslő morgása közbelépésre nem bőszíti. Így azonban, bár méltóságán alulinak tartotta meghallani egy diák akármilyen tartalmú szavát, ami nem leckefelmondás, vagy jelentés, a lázadás csirájában való elfojtása végett mégis csak odadöcögött az ebédlő ajtajához. Elmondta a főntebb előadottakat és akkor várt egy kicsit. Csend követte a szavát, mondom, mélységes csend.

Szörnyűséges volt a tekintet, ahogy most megjárta rajtunk a megsértett Világrend. Beléreszkedett a legártatlanabb is közöttünk. Belésápadtam jómagam is, pedig nekem még ízlett is a keménymagos leves, annyira nem tartoztam László Jóskaék táborába.

A várt kitörés helyett ellenben egy egészen szelíd, mondhatnám kispolgári józanságú kérdőmondat következett:

- Belyikőtök bondta a zupára, hogy melegvíz, édes gyermekeim?

Nem lett volna értelme a köntörfalazásnak. László Jóska olyan gyorsan állott fel, hogy felborult a szék a háta megett.

- Én mondtam, igazgató úr kérem szépen.

Az Atya jóindulatú, csodálkozó arcot vágott a láttára.

- Te mondtad? Hát mir mondtad? Kérdezte a Csokonai-szobor? Mii?

Talán megtört volna László Jóska, ha a Csokonai-szobortól meg nem vadul. Mert kerékbe törhetnek egy hatodikost, máglyán megégethetik, lófarkán végighurcolhatják az erdőtől a vasútig meg vissza, ha jólesik, de azt nem hitethetik el véle soha, hogy az ő véleményére legfeljebb a Csokonai-szobor kíváncsi. László Jóska is megszegte a fejét most már dacosan, még jobban kipirult, most már nemcsak a szégyenkezéstől és azt felelte nagy csöndesen:

- Nem kérdezte igazgató úr kérem szépen.

Az Atya még ártatlanabb arcot vágva nézett erre egy nagyon nagyot. Úgy, mint aki már le is mondott róla, hogy megértse ezt az egész érthetetlen balgaságot.

- Deb kérdezte? Hát akkor bír mondtad, ides egy öcsém, hogy belevíz?

László Jóska dacosan vállat rántott:

- Azért mondtam, igazgató úr kérem szépen, mert az.

Rövid, kínos szünet következett most. Engedelmes, jó fiú voltam, emlékszem rá, behúnytam hirtelen a szememet, hogy ne lássam, ami következni fog. Csak azt sajnáltam, hogy a fületem nem dughatom be feltűnés és nyakonütés veszedelme nélkül.

Ezúttal is csalódtam persze. Az Atya szelíden fejet csóvált erre a hallatlan merészségű kijelentésre:

- Énnye Jóska, énnye. Mán hogy melegvív, aszondod, nem pedig, zupa. Hát ha mán ennyibe vagyunk, hát holnap reggel reggelizzünk együtt, te fráter.

*

Elképzelhetetlen izgalom ülte meg az ebédlőt másnap reggel, mikor egyszer csak kétfelé vágódott az irodaajtó és az Atya hangja besüvöltött a szokott félhangos zsongabongásba:

- László Jóska! Vár a reggelid.

Megvallom, első pillantásra megirigyeltem László Jóskát. Ezüstre volt neki terítve, olyan kristálypohárral, amelyik csak félig látszott ki az aljából, gyönyörűség volt arra még ránézni is. László Jóska csak a szélire mert leülni a széknek s reszketett a kezében a pohár, mikor a szájához emelte. Tétovázni azonban nem lehetett, mert az Atya kínálása úgy dörgölt, mintha vezényszó lett volna:

- Parancsolj, Jóska. De rögtön ám, mégpedig fenéig.

- Szép, tiszta meleg víz volt a nagy pohárban. Két kanál is épen elegendő lett volna belőle, hogy felforduljon tőle akármilyen edzett jógyomor. De hát mit volt mit tenni? László Jóska egy hajtásra megitta az egészet.

Az Atya nagyon nagy jóakarattal figyelte az aktust és mikor már visszatette Jóska a parádés kristálypoharat az ezüst-aljába, szép csöndesen megkérdezte tőle:

- No, mit ittál, édes jó gyermekem?

Jóska bíborvörös lett és lesütötte a szemét, úgy susogta:

- Melegvizet.

Az Atya pillantása ezúttal igazán atyai volt. Felengedett tőle a Jóska szíve is, a miénk is. Szinte felesleges volt köztünk a szó, ami az eset tanulságát volt hivatva végérvényesen leszögezni:

- No látjátok, fráterek. Hát akkor ne mondjátok máskor a zupára, hogy melegvíz! Oszolj!

Csatát vesz a cukros.

Ha a cukros ember odaáll az iskola kapuja elé, a szemközti házban a vénkisasszony előre, vagy hátra viszi az órát. Mert mutat, amit mutat, de igazándiban egy óra lesz öt perc múlva. Mire kipakol a cukros, már csengetnek is és ez az a kis láрма, melynek szele nagy ordítózás viharját aratja és ez az ordítózás, melyet a cukros minden Wagner-muzsikánál jobban szeret és többre becsül.

Szeretettel simogatja meg a szeme a cukorglazuros gesztenyepirét. A középkori lovag nézett így végig csillogó fegyverzetén, mikor már a közeledő ellenség lármája döngette a dobhártyáját... Hát itt a pillanat - gondolta kéjes izgalommal, melyben az izgalom volt a több. És itt vagytok ti is, ó vért, ó dárda, gondolta tovább még mindig kéjes izgalommal, de már kék volt a nagyobbik fele.

A következő pillanatban megjelentek az ellenséges diáksereg előcsapatai. Harminc szempár vizslatott körül a mindig érdekes világban és harminc szempár szinte egyidőben találta e mindig érdekes világban a gesztenyepiréket a legérdekesebbeknek. Vagy a fizika nem mond igazat hőtani részében, vagy én bizonyosan elolvadtam volna, ha cukor vagyok ebben a pillanatban.

A cukros is ember, gyöngé, gyarló, nem szervező talentum, tömegekre szuggesztív hatása nincs, az ikszlábú alkotmány (asztalnak nevezzem?) rozoga és gyöngé, a tömeg egyre szaporodik, már a második emeletről is lejutottak az osztályok; ötven fillérből visszajárna húsz és folytassam-e még a bonyodalmakat? Ha ismerné Goethét, e percben meghajolna e germán óriás szelleme előtt. Valóban könnyű vízfordásra bírni a seprűt, de mi lesz aztán, ha nem akarja abbahagyni? Ráfizetek, - rémüldözött ilyenkor szegény feje és ilyenkor meg szokta bánni, hogy kősziklának hitte az emberi szenvedélyt, amelyre palotát építhet. Sziklának szikla, de le is szokott zuhanni és házastúl, mindenestül agyonlapít.

Többszázfőnyi ordító és dulakodó csapatban ott ordított és dulakodott Katona József próba-idős segédorsvezető is és cserkészbüszkeséggel mondhatom, nem az utolsók közt. Hiába. Akinek meg se kottyán a Csillebércre mászni, annak a mellbősege és aki hatszázadszor üvöltötte el nemrég a „Fiúk fel a fejfel”-t és minden nevezetesebb mozzanatát életének háromszoros huj-huj-hajrával szokott üdvözölni, annak hangszalagjai föltétlen előnyt biztosítanak számára mindenütt, ahol üvöltözni kell. Ami pedig a dulakodást illeti, nincs az a tyúkszem, mely ellent tudna állni az egyhelyben, de szabályszerűen kidolgozott cserkészmenetnek, a könyökével viszont megint csak az dolgozhatott eredményesen, aki a másodosztályú próba keretein belül anatómiát tanult és tudja, hova kell döfni, hogy jobban fájjon. Végül a cserkész takarékos, mindig van tehát neki tíz-húsz megtakarított fillérje cukorra.

Katona Jóska, mondom, átdolgozta magát a földszinti és elsőemeleti osztályok eleven sővényén és ott állott az első sorokban. Szemmel már beérte a cukros gesztenyéket.

Síkos, ragadós gluzúr van a gesztenyéken: rajtuk ragadt hát a Pista szeme. És vitte a hírt befelé, az idegek telegráfvezeték a két fényes galambposta, be egészen odáig, ahol Pista esze volt a király és a Pista szíve a királyasszony.

- Jelentem alássan, valami édes.

- Már meg valami édes, - vont össze a szemöldökét erre a hírre a hatalmas király, óh ti akasztófára valók. Az imént meg valami fényes volt. Tegnap ilyenkor a másik pernahajder andalítót hallott. Egyéb hírt sem tudtok hozni a külvilágról. Jaj, de jó puha! Milyen meleg! Ma reggel is azért írták be Jóskát az osztálykönyvbe, mert a dunnája puha, az ágya meg meleg.

- Ugyan ne zsörtölődj örökké édes férjem, csendült most meg a királyasszony hangjának finom színezüstje, hát talán meghaljon a kedvedért az a kis öröm is, ami még megmaradt ezen a világon? Örülünk neki, hogy olyan édes, kedves kis vitézeim, „égő szempárja” Katona Jóskának, vigyétek szét egész birodalmunkba a kellemes örömhírt.

Nosza megiramodott száz és száz irányba az idegek telegráfvezetékei a gyorsposta az örömhírral. Megtudta Jóska ínye és csak úgy folyt a nyála a nagy vágyakozástól. Megtudta a lába és megindult, hogy egész közel jusson a cukorhoz. Megtudta a keze és ugyan kaparászott a zsebében, hol az egypengős. Megtudta minden porcikája és Jóska úgy érezte meghal most mindjárt, ha szájába nem teszi a gesztenyes cukrot.

És ha akkor közvetlen a Jóska közelében megfújták volna a harci trombitát, nem hallotta volna meg szegény Jóska. Ha a háta mögött gyöngye hangon megszólalt volna az édesanyja, akit pedig olyan nagyon szeretett, és azt sikoltotta volna felé: Jóska, gyere és nyujtsd a karodat, lásd, úgy elestem, Jóska tovább nézte volna megbűvölten a babonás cukrot, földbegyökerezett lábakkal és az egypengőse után kaparászva.

Ilyenkor szokta a királyasszony elaltatni okos és éber urát. Ott ült a Jóska esze félrekókkadt fejjel a trónján, lebillent a koronája és a Pista szíve az úr. Érzései és szenvedélyei. Vagy talán még az sem. Hanem az az édes, fényes, andalító és illatos, puha és meleg, aminek a hírét épen meghozták a kis koboldok. Például ez a gesztenyes cukor.

És ha Katona Jóska csak Katona Jóska lett volna ebben a pillanatban és nem lett volna próbaidős segédőrsvezető *cserkész* is, sőt elsősorban épen az, akkor ez a történet szomorúan mindjárt véget is érne. Akkor Katona Jóska elővenné az egypengőseit, elvenne az asztalról egy gesztenyes cukrot, szájába tenné. És senki sem hinné nekem, ha azt mondanám: valami összedűlt, valaki meghalt, gyertek, sirassuk és temessük el.

Hát nem így történt.

Lássátok cserkésztestvéreim, ha ezt a civilek is elolvassák, azt mondanák rá, hogy amit most ideírok, lélektani lehetetlenség. De azért mégis csak így történt.

Katona Jóska zsebbedugta az egypengőst és szomorúan, de kongó cserkészmenetben hazafelé indult. Csak piros arca és szeme szögletében könnycsepp mutatta, hogy valami nagy és keserves történet vele odabent.

Megint a kis koboldok ártották bele a dologba magukat.

Mert hát azok is cserkész-koboldok voltak. Élesebbek, finomabbak, mint civil társaik. Jaj, hát tudjátok, ők örökösen megfigyeltek: formát, színt, hangot és azok árnyalatát. És sok mindent megláttak, meghallottak, amit mi közönséges emberek még csak nem is sejtünk.

- Oh, én elátkozott, kincse az ördögöknek. Véren, könnyen, verítéken és nyálon rablott jószág. Hogy fénylik a napon ez a glazúr rajtam és hogy itt ragadnak miattam ezek az égő diák szemek. A tied is, Jóska.

És Jóska azt hitte, kérdezett a gesztenyétől valamit. Hiszen felel is rá.

- Hát persze, hogy persze. Én az a cukor vagyok, ami a szegény emberek keserű kávéjából hiányzik. Azért vagyok verejtékszagú. Azt panaszojját rajtam az anyai könnyek. És amit a kis

hugod olyan hiába kíván meg a kirakat üvegén keresztül. Annak a nyála csurgott le rám. És amit külföldről kell idehozni, hogy elég legyen. Innen rajtam a vérszenny foltja.

Mikor erre Jóska elkapta szemét a cukorról, hát látja ám, hogy a cukros ember is zokog. Pedig másoknak úgy látszott, vigyorog és a cukrait kínálja.

- Óh én szegény elátkozott királyfi, kiáltotta Katona Jóska felé. Itt állok, ép, erős ember - két kezem mennyi hasznot hajthatna másutt és ideláncolta a diákgyermekek butasága. Mért hallgattok a csábításaimra és mért nézitek ezt az átkos kincset. Ha szó nélkül haladnátok el mellette hazafelé, megtörne a bűvölet és holnap már nem állanék ide...

A kis koboldok ennek a hírének is elvitték a király elé. És hiába altatgatta, símogatta a királyasszony elbűvölten heverő urát, az mintha most ocsúdott volna fel hosszú ájulásból, felegyenesedett és harsogó hangon, villámló szemekkel adta ki a parancsait:

- Most már elég volt! Vigyétek hírül a Jóska szájának, meg ne kóstolja azt az ételt, ha vér, könny és verejték öntözték. Izenjétek meg a kéznek: utána ne nyúljon. Mondjátok meg a lábnak, forduljon vissza és vigye el a gazdáját mentül messzebbre ez átkozott vidékről.

Ezt látták úgy a körülállók, hogy Jóska nem vett gesztenyét, hanem zsebetette az egypengőst és hazafelé indult. És ezért volt Jóska cserkész, mert haza tudott menni.

Katona Jóska cserkész volt és haza tudott menni.

A cukros ember először utána bámult, azután a cukrait. Most is úgy nézte őket, mint középkori lovag a fegyverzetét. De rémület vert tanyát a tekintetében, akárcsak a középkori lovagban, mikor behorpasztotta vértjét a legelső puskaökö.

Ádám, mint gimnazista.

Az ember tragédiájának 16-ik, apokrifus, eddig ismeretlen, a londoni vásárt megelőző jelenete. *A hetedik Sánta Ember önképzőkori pályadíjnyertes műve.*

A színen elején Ádám és Lucifer, mint diákok egy gimnáziumi épület második emeletéről néznek le a sürgő forgó gyermekcsoporra.

LUCIFER:

Igaztalan vagy, látod. Nézz körül:
A sok gyerek játszik, sikong, örül.
Az érettebbek is csoportba állva,
Derült arccal, vidáman élvezik
Szabadságuk, ha csak tíz percre is.
Merő verőfény, éden itt az élet
S a munka az, mely édené teszi.

ÁDÁM:

Te és az optimizmus! Kínozol?
Hisz szenvedek, hisz vergődöm, hiszen
Pokol már éltem, jobban nem lehet.
Mi kell? Elégedj meg hát ennyivel.

LUCIFER:

Ej Ádám, Ádám szégyelhedd magad!
Reményt akartam élted bús egére
Szivárványként övezni annyi sok
Árnyék, lidércfény, szenvedés után
Elhozlak im e helyre, mely a földön
Még enyhe, tiszta, boldog, sugaras:
Az ifjúság mocsoktalan honába
S te szenvedsz itt is és panaszkodol?

ÁDÁM:

Légy átkozott! Oh, mert reményt nem adtál,
Sőt, ami élt keblemben is: kitepted.
Hisz eltikkadva sívár harcaimban
És elcsüggedve annyi csúf bukáson,
Csak az vigasztalt: embertársaink
A létért küzdve válnak ördögökké,
Tavaszkoruk szent, boldog és derült
És azt látom már innen messziről,
Hogy vásár járja s harci torna itt is.

LUCIFER:

Tudod mit, Ádám? közéjük vegyülünk,
Ott majd belátod tévedésedet,
Vagy én belátom, hogyha tán csalódtam.
Innét magasból a kép elmosódott.

- Lemennek az udvarra. -

LUCIFER:

Török-magyar. Csatáznak a fiúk,
Karmolják egymást és ütik: se baj,
Tanáraik ha látják, ők se bánják:
Megedzi őket s lelkesíti is.

ÁDÁM:

Török-magyar? játék? de mondd, mióta
Lobog játékközben gyermekszemekben
Gyűlölködés? Ez nem játék: egyéb is,
Halld, mit rikoltoz?

EGY KIS FIÚ (társához):

Jobb vagyunk latinból
S null-hétre vertünk, ronda bé szakasz!

LUCIFER:

Elismerem: baj, ámde hathatós
Segítség a szent versenyérzetet
Fölkeltenünk.

ÁDÁM:

Tudom, tudom, de fáj,
Mert ez bizony már bűnös küzdelem.

LUCIFER:

Fiam, hisz itt a harc még öntudatlan.

EGY KIS DIÁK:

Latin-magyar jó, más minden jeles,
Fialka János van csak ellenem,
Kettese egy van csak, de torna prima,
Vajjon ki kapja a harminc forintot?

A TÁRSA:

Te biztosan, te mindig jól felelsz,
Fialka nem léphet nyomodba sem.

- szünet; egy nagyot nyel. -

De súgjál ám majd, hogyha tán kihívnak.

EGY NAGYOBB DIÁK:

Ez itt az első puska, mit kezembe
Vettem hat év multán. Mondd, mit tegyek?
Tanulok lopni, csalni, mint a többi,
Számítok eztán én is, mert muszáj,
És mint idáig, majd csak megleszünk,
De egy kicsit már megvetem magam.

A TÁRSA:

Neked könnyű, de én beteg vagyok,
Mert bentlakos vagyok. Csatár a „főnök”,
Midőn a harmadik klasszist tapostam,
Tudatlanságom szánva „megtanított”:
Elvitt lumpolni s elvitt máshová is
Tizennegyedfél esztendő koromban.

EGY HARMADIK:

Tudjátok, hogy nincs Isten? én tudom.
Tabán úr mondta, aki most matúrál.

AZ ELSŐ:

Ezt nem hiszem, de majd utána nézek.

A MÁSODIK:

Én elhiszem, nekem mondták sokan,
Különben is világos, hogyha érett
Ésszel bíráljuk a dolog mivoltát.

ÁDÁM:

Menjünk, menjünk, tovább nem hallgatom.

LUCIFER:

Gyerünk ki, ott nincsenek annyian.

ÁDÁM:

Most teljesen hatalmadban vagyok,
Úgy látom, nincs is ellened segítség,
Egy lenge tündér eddig, bárhová
Vezettél, elkísért, és bátorítva
Ha buktam küzdelmem közt, felsegített,
Itt, úgy látom, már ő is cserbehagy.

- Ezalatt a kapuba érkeztek, ahol több osztálytársuk álldogál. A másik oldalon egy kis
növendékleány siet a felsőbb leányiskolába. -

ÁDÁM (majdnem önkívületben):

Álomkép, vagy valóság? Éva! Éva!

(Lucifert megragadva.)

Te, nézd e kis lányt: nem tündérkirálynő?
Hogy megcsapott a láng... hogy perzsel, éget!
Jaj, el ne röppenj!... jer, gyerünk utána.
De mozdulj már, vagy kőből vagy talán?

LUCIFER (félre):

Baj van. (fenn) Belátom én is: életünk,
Igen, barátom, jól mondtad, nagyon jól,
Ifjúkorunknak átkos tömlőce.

ÁDÁM (türelmetlenül):

Ejh, hagyd, bolondság, érzem, hogy nem úgy van.
Badarságot beszéltem, jobb az élet
Annál, mint most milyen, már nem lehet,
Hiszen nem a tudás, ládd, itt a fő
Egy lépcső ez csak, hogy magasbra hágjunk
És torna, mely jövőendő harcra edz.
Hogy csalni kell? csalog, mert van kiért,
Török magasra, úgy, ahogy lehet.

LUCIFER:

Van-é? talán a lány, ki messze szállott?

ÁDÁM:

Elérem még, ha elszállok nyomába.

- Utána megy, megszólítja. -

Kisasszony!

- A kis lány megretten és még jobban siet, szinte fut. Egy utcasarkon eltűnik. Ádám visszajön, a többiek nevetik. -

ÁDÁM (Luciferhez):

Mint az álom, elsuhant.
Már szól a csengő, el nem érhetem.
Nem Éva volt? de hogy lelem fel akkor?

EGY FIÚ (Ádám vállára ütve):

Ne búsulj hé, 'sz libuska volt a' még,
Bár meg kell adni: formás kis libuska,
Beh nagyszerű kis lány lesz még idővel,
Két-három év csak, s nem fut el, ha hívod.

ÁDÁM (szinte reszketve Luciferhez):

Oh, hát a fényes, tiszta napsugárt is
Lehetséges sárral pocskra kenni?
Oh, hát e céda népség azt se tartja
Szentnek, mit még illetni sem szabad,

Szentségtörő, gyalázatos kezekkel?
Hanem lábbal tapodja és röhög
Felette? Hát nem eszményét imádja
A lánykában, kihez szonettet ír,
Hanem sóvár szemekkel bántja meg?

EGY FIÚ (Luciferhez):

Na hát öreg kimulattad magad?
Én már nem voltam ágyba egy hete.
De szó, mi szó: a „Sánta ördögéknél”
Kitünően lehet mulatni, mi?

EGY MÁSIK:

Azt meghiszem. Te, oly csunyán berugtam,
Hogy az botrány.

A FIÚ:

Hász' úgy diákos az!

EGY KIS DIÁK (arrafelé sétál társával):

Milyen gazság. Ha nem szólsz senkinek,
Elárulom: ma éjjel a szobában
Vagy hat matúrás, köztük „főnök úr” is
Puskát csinált az érettségire.
Annyit neveltünk reggel: mind kövér volt.

- Az osztály Ádámmal és Luciferrel együtt bemegy az osztályterembe. -

ÁDÁM:

Elkészültél?

LUCIFER:

Lumpoltam felkelésig.
Te tudsz?

ÁDÁM:

Tanultam majd hat órahosszat,
De rengeteg sok lecke volt feladva,
Táncoltak már előttem a betűk,
Fejem zúgott, nem bírtam fenn tovább
És most mint egy emésztetlen tömeg
Kóvályog bennem a könyvnélküli,

A sok latin szó, évszám, képlet, a
Tömérdék írónév, könyvcím s szülőhely,
Érzem, maholnap összeroskadok.

EGY TÁRSA:

Elég bolond vagy, mért magolsz örökké?

ÁDÁM:

De hogyha nem tanulok, elveszítem
Jótéteményemet és a bentlakást.

A TÁRSA:

No nem szükséges gyötrened magad,
Hisz úgyszólván már mindenből felettél,
Történetből nem, azt meg majd kisúgják,
Latinból ott a puska, nos s a német?
Ha nem figyel rád, jól kilesheted,
Antigonét meg „bé lehet tanítani”
Praesens a pont második betűben
És múlt idő: a harmadik, ha tintás.

ÁDÁM:

Hisz ez csalás!

A DIÁK:

Az öcskös meglehet,
De hát a cél az eszközt szentesíti.

- A tanár bejön és veszi az osztálykönyvet. Lapozza, felnéz. -

TANÁR:

Futó, hol voltál tegnap délelőtt?

FUTÓ:

Bejött apám, tanár úr, véle voltam.

TANÁR:

Oh, ez nem ok! No és te Karmazsin?

KARMAZSIN:

Csak egy cipőm van s azt tegnap fejték.

TANÁR:

Ha nincs miben: ne járj gimnáziumba.
No és Balázs miért nem volt jelen?

LUCIFER (igazolványt visz):

Beteg voltam.

TANÁR:

Jó, rendbe van, mehatsz.

LUCIFER (bent Ádámhoz):

Pedig „saját kezem keresztvonása.”

TANÁR:

Dehát dologra. Senki sem hiányzik!
Akkor jöjjön Balázs, Fehér felelni.

(Ádám, Lucifer, kimennek s felelnek.)

Balázs úr egy kissé bizonytalan,
Nehézfejű, de szép, hogy úgy akar.
A szorgalmat tudom becsülni benne.
Hanem Fehér bizony gyarló nagyon
A szószedet hiányos, a tudása
Az - még hiányosabb. Így nem lehet
Jelesre és stipendiumra várni.
De persze lumpolt, látom a szemén
S úgy szédeleg, mint légy az őszi dérben,
Rendes diák olyan friss, mint Balázs.

LUCIFER (a padban):

Ja, hát az ész, meg még egy dézsa friss víz!
Ládd, mit sem ér a nagy becsületesség.

TANÁR:

(Irni akar, nem fog a tolla, tintás lesz a keze. Kitörve.)

A tintatartó telve léggel ismét
S a tollam újra tintás szárhegyig,
Ki tette? Álljon fel, ha mersze is van!

(Csönd.)

Lám: néma csend. Hát majd beszélek én.
Szeptemberben, mint helyettes tanár
Nagy rettegés közt indultam közétek,
Oh mert a tervek úgy zsongtak fejemben,
Mint kaptár méh, ha útrakész a raj.
Az ifjúságnak én nemcsak tanára,
Barátja is szerettem volna lenni.
Remegtem, hogy majd gúnyosan fogadnak,
Nem úgy történt: az első óra szép volt,
Magasztos volt s én úgy, mint eltökéltem,
Az ifjúság barátja lettem egyre.
De én előttem szent név a barátság,
Barát akartam lenni s cimborát
Kerestek bennem s úgy bántak velem.
Elég az ugratásból, jó fiúk,
Velem többé már senki sem komázik
S ha gyűlöllek szemétnép, a te bűnöd,
Magadra vess!... Oh, álmokképeim.

ÁDÁM (nyögve):

Vezess, vezess más útra, Lucifer,
Mert ezt a kint már nem bírom tovább...
Hitélet, erkölcs és tudás gyalázva
E helyen, hol hazugság a király.
Megalkuvást nem ösmerő karakter
Vagy meghajol, vagy törni kényszerül
S keservesen csalódik az, ki hisz,
Ki a rútat széppé akarja tenni.

LUCIFER:

Jőjj hát az élet sürgő áramába
Talán majd jobb lesz nyíltan küzdened:
Arcátlanul, szemérmetlen, de nyíltan
S életrehalálra.

ÁDÁM:

Vigy, hová akarsz.
De hogy jutunk ki, míg az óra tart?

LUCIFER:

Kegyes csalással.

ÁDÁM:

Oh, még ezt is így?

LUCIFER:

Hát bíz diák vagy s így gyarló fölöttébb,

Emberré lenni van mód birtokodban?

Nincs. Csalj tehát! Elő a keszkenődet!

- Ádám az orrához szorítja kendőjét. Kimennek. Lucifer magyarázólag mutat Ádámra. -
Az orra vérzik: Kísérem tanár úr!*

* Ez a szomorú költemény 1908-ban készült. Azért olyan sötét a vége, mert akkor még Ádám - föltétlen martaléka Lucifernek - nem kerülhetett derült és tiszta cserkészfiúk hatása alá.

A SÁNTA EMBER ROVOTT MULTJÁBÓL.

Vicc-akadémia.

I.

Tágas s különösképen igen magas helyiség a torna- és vívóterem. A szellőztető ablakon bekukucskáló fej igen parányinak látszik innét alulról nézve. Megfordítva is ugyanaz lévén a helyzet, megjárná, akinek onnét letekintve kellene megmondania, mi történik idelent kedden este öttől nyolcig s a felelettől függne az élete.

Mert ugyan mit láthatna, istenteremtette, s abból, amit látna, mit következtetne a valóra, kérdem. Száznolcvan cögert látna egy gomolyagban: egy csomót a bordázott falon, ismét egynéhányat súlydobással szórakozva, gyűrűhintázókat, mászórúdon versenyző hat-nyolc fiút, földön hempergő egyedeket, akikről nem lehet megállapítani, hogy kerültek a fűrészporba, maguk jószántából-e, vagy hátulról, orvul belehengergetve. Ezt látná a szellőztető ablakból mindenki, aki alátekintene s a logika örök törvényei szerint legfeljebb azt következtethetné, hogy a tornacsarnokban kedden este öttől nyolcig tornaóra van, még pedig minden valószínűség szerint szabadtorna.

És nem lenne igaza.

Nem lenne igaza az imígy következtetőnek, mert ha szabadtorna van, miért kiabál a terem közepén kidagadt nyakerekkel órahosszat egy Ferenc József-kabátba öltözött civilbagázs? Miért karikázik szilajon, erős öleléssel szorítva magához egy vívómaszkos, kétségbeesetten tiltakozó cögert? Miért veri közben a lehetetlenségig lehangolt zongorát dühös buzgalommal egy másik cöger? És végül miért áll mindehhez vigyorogva sorfalat két oldalról vagy nyolcvanegynéhány?

Azért, szerelmes brátim, mert nem *Turnen* van, még csak nem is *Fechten*, órarend szerint. *Tanzen* van. Öttől hatig az elsőéveseknek, hattól hétig a másodéveseknek, héttől nyolcig - könnyű az eddig elmondottakból kitalálni - a harmadéveseknek. A középén ágáló öreg civilruhás úr a repülő-táncmester, aki hétfőnként elindul Krakkóból, szombaton már Wiener-Neustadtban ropja a legújabb tánckreációkat s közben minden intézetben megrendezi a tradicionális francia négyest. Mi a második állomása vagyunk minden kedden. A sorfal, amely vigyorogva nézi a vívómaszkos áldozatot, tulajdonképpen „schön Anglās”, a vívómaszkost két perccel ezelőtt fedezte fel a bosszús öreg a sorfal háta mögött s most megtorlásul bosztonoztatja.

Az új főhadnagy egykedvűen cigarettázik a zongorához támaszkodva. Nem tetszik neki az állapot, de tehetetlen vele szemben. Azért van ugyan iderendelve, hogy az öreg civil parancsaihoz katonai fedezetet nyújtson, de érzi, hogy a szubordinációnak immár a látszatát is csak addig bírja megőrizni, míg nem avatkozik közbe. Hiszen a kiérdemült „illemtanár” már az ő kadétkorában elvesztette minden tekintélyét, ezen segíteni semmiképpen sem lehet. Legjobb megőrizni azt a tévhitet, hogy a felsőbb hatalom is a cögerek pártján van s szemet húny és fület dug a táncórakon történtek felett.

Eddig az új főhadnagy is úgy gondolkozott, mint a többi főhadnagyok ilyenkor. Éppen második cigarettára akart gyújtani, mikor szegény vén mester abbahagyja a „séta jobbra” taglalását, elfordul és kínosan, zihálva köhögni kezd, zsebkendőt vesz elő kapkodva s mintha - lehet, hogy csak káprázat, de mégis - vércsepp látszana a zsebkendőn. Az új főhadnagy

lesüti a szemét, töpreng egy kicsit, aztán sípot kerít elő s erősen beléfúj. Azonnal vége a lármanak, mintha késsel metszették volna ketté.

- Vergatterung.

Izgatott lótás-futás, közben tizenöt-húsz cögert a mászórúdról, gyűrűhintáról, bordás falról, honnan külön falkába terel és a terem közepére gyűjt az érthetetlen viselkedésű főhadnagy.

- Ruht.

Mindenki kényelmes állásba helyezkedik, de persze láрма nélkül. Az új főhadnagy rejtelmes ember, az „einzelarrest”, különösen büntetésfeladattal súlyosbítva, nem jó mulatság, mindenképen ajánlatosnak látszik az elővigyázat.

Különösen, a különállítottak érzik magukat kényelmetlenül. Mert mit lehet felelni példának okáért az ilyen kérdésre:

- Mi keresnivalójuk volt maguknak a táncórán a tornaszereken?

Cögling Auerbach is ott tüsténkedik a tettenkapottak seregében. „Dreifache Auszeichnung”-os, sőt „Klassenerste” is. Azaz, magyarra téve e szavak: két stráfa és gombja van a gallérján, ami csak kitűnő előmenetelűeknek dukál s ő állítja glédába az osztályát, valahányszor annak, mint külön egységnek glédába kell állama. Cögling Auerbach roppantul kínosnak találja a helyzetet, hiszen ki feleljen az indiszkrét kérdésre, ha nem ő. Gyorsan, hadarva megpróbálja az eset óvatos körülírását:

- Herr Oberleutnant, ich melde gehorsamst... igazán nem rosszindulatból történt...

Auerbach ezt azért mondja, mert ki akarja kényszeríteni a főhadnagyból a szokásos „donnerwetterteufelnocheinmalt”. Egy-egy kitörés sokszor a teljes feszültséget eloszlatja, a maradék „két napi szigorított reggeli torna” úgyszólván szóra sem érdemes. Az új főhadnagy azonban nem azért gyanús idejövetele óta mindig, semhogy erre a jelentésre a rendes módon reagálna. Érdeklődő arcot vág és finoman mosolyogva ezt kérdezi:

- Hát miből történt?

Miből történt? Könnyű ilyesmit kérdezni annak, aki már főhadnagy, de mit feleljen rá az ember, mikor még csak cöger. Itt volna, teszem azt, a „fiatalos meggondolatlanság”. Nagyon jó kifogás, de nem az „osztály eszé”-nek való. Elsáppadt hát Auerbach és szinte nyögve mondta ki az egyedül lehetséges választ, amely még innen van a nyílt függelemsértésen:

- Viccből, Herr Oberleutnant, akarom mondani, tréfából.

- Tréfából? Viccből? No az egészen más. Az lényegesen enyhíti az egész eset súlyát.

Auerbach megkönnyebbülten felsóhajtott. És megkönnyebbülten sóhajtott fel mindenki, a középen is, a zárt osztágban is. Pedig a főhadnagy még csak most kezdte a helyzetet komolyan mérlegelni. Csöndesen, mintha csak hangosan gondolkoznék, potyogtatta a mondatait egymás után. Logikusak voltak a mondatok, de a tartalmuk egyenesen félelemgerjesztő:

- Konstatálom, hogy nagyon rossz vicc volt. Pedig egy leendő tisztnek ehhez is értenie kellene. Társaságban a szellemesség egyenesen kötelező. Nemde?

A buzgóbbak még bólintottak is, ahogy egy kis szünetet tartva felpillantott. Ez felvillanyozta őt egészen, szinte nekividultan folytatta a morfondírozást:

- Nem, hát ez valóban nem maradhat így. Maguknak különbséget kell tudni tenniük jó viccek és rossz viccek között.

Gondokba merült arca egyszerre csak felragyogott.

- Megvan! Jövő vasárnap nem kapnak kimenőt, hanem lezárt, névre szóló borítékban ki-ki egy-egy példány régi vicclapot. Fliegendét, Meggendorfert vegyesen. Kettőtől hatig bőven lesz idejük gondosan átolvasni, ügyebár? És megjelölik majd a vicceket. A kifejezetten jókat vörös ceruzával, a csapnivalókat, mondjuk, késsel. Most pedig, uraim, folytathatnánk talán a kvadrillt.

És folytatták. A monarchia történetében talán egyedülálló eset volt ez akkor. Szegény táncmester legalább is bajosan emlékezhettek még egy másik olyan órára, amelyen a francia négyes valamennyi figuráját bemutathatta volna egy csendes, kuláns, mindenre kész cöger társaság előtt.

Az volt a legbosszantóbb a históriában, hogy ha leírva láttam volna valahol, nem állíthatom egész bizonyossággal, hogy kék jelzést használok az értékelése közben.

II.

Keddtől vasárnap elég messze van, így tehát némileg menthető azoknak a cögereknek az optimizmusa, akik kimenőre mégis átöltöztek s bementek cugszfűrer Wegscheiderhez a századirodába a kimenő-lapjaikért. Véges az emberi elme, hátha a főhadnagyé is véges, gondolták, csak hát persze rosszul gondolták.

Cugszfűrer Wegscheider szánakozó vállvonítással fogadta őket.

A főhadnagy úr Bécsbe utazott ugyan, de elutazása előtt tizenhét éves növendék kimenő-lapját kiválogatta és magához vette. Az önöké is valószínűleg azok között lehetett, mert itt nincs a többivel.

Jaj, ez fölöttébb nagy baj volt pedig. A kimenő-lap, egész esztendőre szóló rubrikával ellátott, vászonra húzott hivatalos nyomtatvány okvetlenül szükséges volt, hogy a városba eresszék a kapuőrök a cögert.

Lehorgasztott fővel, tanácstalanul állottak ott a századirodában. Még Wegscheider is megszánta őket, pedig Wegscheiderrel hadilábon állott a társaság. Roppant kíméletes, majdnem gyöngéd modorban folytatta tovább kegyetlen mondanivalóját:

- Ellenben volna itt tizenhét névre szóló lezárt boríték. Valami Fliegendék, azt mondta a főhadnagy úr...

A cögerek elkeseredett arcot vágtak. Tudjuk, tudjuk.

Wegscheider el is mosolyodott egy kissé s úgy folytatta:

- No hát akkor öltözzenek át s menjenek be a második bé-be. Szóljanak a többieknek is. Mihelyt a kimenősök békén hagynak, beviszem és kiosztom.

III.

Aki sohasem próbálta, elképzelni se tudja, mekkora bánat és keserűség tizenhét darab cögernek háziruhában végignézni, míg ötszázegynéhány waffenrokkos, fehérkeztyűs „kimenős” elfelügyeli a második bé folyosóra nyíló ablakai előtt. Meg sem próbálom tehát az elképzeltetést s folytatom ott, ahol már megint lehet. Két-három perc telhetett el az utolsó ajtócsapódástól számítva. Már a leglustább kimenős cöger is megmutathatta az aláírt lapját a

kapuőrségnek, már az is a város felé tarthat azóta. Rettenetes lassan telik az idő. Teremtő szent atyám, mikor lesz még esti nyolc óra!

Lassan, óvatosan nyit be cugszfűrer Wegscheider s úgy osztja ki a borítékokat a szanaszét ülő fiúk között, szinte nesztelenül, mindenkinek külön-külön megérintve a vállát, figyelmeztetésül, hogy ott van már a padon, előtte, felbonthatja.

Derék, figyelmes ember cugszfűrer Wegscheider, megérti a más bánatát, nem akar kegyelet-sértő lenni. Azonkívül polgári iskolai tanár Wegscheider, póttartalékos s a főhadnagy úrtól még kedden este értesült az esetről. Azt is tudja, mi van a borítékban. Bennmarad, le is ül egy pad szélére, várja a „drámai kifejtet”-et, úgy látszik.

Az pedig jóideig várat még magára. Senki sem nyúl a borítékhoz, senki sem kíváncsi a Fliegende-viccekre. Ráérünk, hiszen sohasem lesz talán többé esteli nyolc óra.

De hát cugszfűrer Wegscheidernek is van ide je bőven. Inspekciós szolgálat következett rá, egész vasárnap az iskolaépületben kell maradnia. Minden jel arra mutat, hogy kibőjtöli a retinenseket.

Végre a legkíváncsibb, vagy a legtürelmetlenebb, vagy a legelszántabb megúnja, hogy megállott az idő. Lustán felbontja a borítékot s kelletlenül kiveszi a neki szánt porciót. Nagyot ásít.

Aztán hirtelen, átmenet nélkül nagyot ordít. Felugrik a helyéről, kirohan. Belülről hallani, ahogy lázasan trappol felfelé a lépcsőn, három fokot is véve ugrásnak. Három másodpercnyi időközökben a többi tizenhét szuiundián kiáltozással követi a jó példáját.

Öt perc mulva üres az iskola.

IV.

A borítékból az előre útált Fliegendék helyett az aláírt kimenő-lapok kerültek elő egy gépírási cédula kíséretében. A cédulán mindössze ennyi szöveg: „Lássák, ez példának okáért egészen sikerült vicc.”

Lovagiasság és szerzetesség.

Az ujságokban sokat olvasni kibékíthetetlen ellentétekről, de nem veszi az ember egészen komolyan az ilyesmit. Nagyot harap a kiflijéből, miután a szóbanforgó cikket elolvasta, iszik rá egy korty kávét és megnyugszik abban a gondolatban, hogy ez csak aféle szólam. Ellentétek hiszen vannak, odahaza is néha, a hivatalban nemkülönben, de egyáltalában nem kibékíthetetlenek. Még a nemzetek közötti ellentéteket is kibékíti vagy az idő, vagy az oldalnyilallás (mely utóbbinak a diplomáciában cifrább nevet adtak ugyan, ez azonban bennünket valahogy bolonddá ne tegyen).

Igy gondolkozik az ember ujságolvasás közben, mert gondol ide, gondol oda, ahelyett, hogy a kadétiskola fürdőhelyiségeire gondolna. Pedig abban a szempillantásban megvilágosodnék az elméje s nemzetközi vonatkozásban is alábbadná a kártékonyan túlzott optimizmust.

A fürdőhelyiségekben nevezetesen igazán vannak kibékíthetetlen ellentétek. Ha sehol a világon másutt nincsenek is, itt vannak. Nyilvánvaló jeleképen annak, hogy másutt is akadnak bizony, legfeljebb álszenteskedőbbben kendőzvé magukat, nehezebben leleplezhetőek. No de

gyerünk vissza a kadétiskola fürdőhelyiségeibe és ismerjük meg a kibékíthetetlen ellentéteket a maguk kiáltó őszinteségében.

Nem véletlenül használok ezt a jelzőt. Ezek az ellentétek valóban kiáltoztak. Még pedig milyen visszhangzóan kiáltoztak, Uram Isten! A tihanyi echo fénykorában sem adta tovább egy hexaméternél; az egész csuda nem igen tarthatott tíz-tizenöt másodpercig. A fürdőhelyiségek kiáltozása ellenben hétfőn este kezdődött és egész héten keresztül folytatódott a következő szombat estéig. Akkor is csupán azért hallgatott el, hogy újult erővel megkezdődhessék ismétlen.

Hétfőn este fürdött tudniillik a második bé. És hétfőn este állott rendelkezésére a tiszt kabin az ezredesné őméltóságának is. A tussfürdőt a kádfürdőtől pedig mindössze egy fehérre mázolt deszkafal választotta el, amely még hozzá nem is ért fel egészen a plafonig. No hát ebben a berendezkedésben gyökereztek az előbb említett kibékíthetetlen ellentétek.

Próbálták már a bajt eliminálni százféleképen. Próbálták például úgy, hogy a második bét eltették csütörtökre hattól-nyolcig és a harmadik cé került helyükbe hétfőn este. Ezredesné őméltósága azonban úgy találta, hogy a harmadik cé még veszekedettebbül ordít, mint a második bé. Mert igaz, hogy a második bébeliek hangja épen most mutál s a diskántba átcsapódó basszust nem valami nagyon kellemes multság víz közelében élvezni, amely elem tudvalevőleg kitűnően vezeti a hangot, de az is bizonyos, hogy a harmadik bé megállapodott basszusa meg egyenesen a halálra emlékezteti különösen a félősebb nőket, olyan baljóslatú, oroszlánüvöltéshez hasonló a morgása a csapok és a lefele permetező vízsugarak között.

Azután maga az ezredesné őméltósága hurcolkodott hétfőről szerdára. Valamelyik alantas tiszt tenniszpartnere azt az álhírt hozta neki, hogy az első á kivételesen jómagaviseletű osztály. Az illető főhadnagy úr, ebből is látható, sokkal jobb tenniszjátékos lehetett, mint amilyen pszichológusnak bizonyult. Feltéve ugyanis, (bár meg nem engedve) hogy magaviselet dolgában az első áisták csakugyan toronymagasan kiemelkedtek a többi osztályok átlagos színvonalából, a tantermekben, órák és ismétlések idején, elhamarkodott következtetés azt hinni róluk, hogy nem bolondulnak meg fürdés közben sem, mikor a melegvíz párája ködbeburkolja a tetteseket, a hangot viszont ötszöröse növelve visszhangozza a tágas terein és a hatalmas bazén. Ezredesné őméltósága azzal a tanulással pártolt vissza a neki mégis megfelelőbb hétfő estére, hogy egészen mindegy az, első áisták visonganak-e az ember fülébe, vagy harmadik céisták morognak. A második béisták idéetlen hápogása legalább változatos és aránylag még a legerőtelenebb.

Jóllehet látszólag megnyugodott tehát ezredesné őméltósága, mindazonáltal továbbra is hűségesen továbbvitte a fürdő kiáltozásait a „békepalotába” úgy, mint eddig s ott tovább is folytatta úgy, mint eddig. (A tisztalakásokat rejtő épületet nevezték békepalotának, talán épen a belőle időnkint kiszüremkedő békétlenség hallatára a kadétek, a nőtlen tisztok meg a városbeli civilakosság.)

Ezredesné őméltósága minden hétfőn este migrént kapott és azért méltatlankodott hangos szóval, hogy ezredes úr őméltósága teremtsen rendet, hiszen elvégre iskolaparancsnok. Ezredes úr őméltósága ilyenkor hallgatott, mélységesen és kitartóan, mert tudta, hogy minden szava egyenlő volna ama bizonyos kis hócsomócskával, amelyet a néphit szerint egy kismadár lába szokott megmozdítani a havasok tetején s amiből a völgyig házakat pusztító lavina nő. Annál erőteljesebben kiabált azonban másnap, megbeszélésen az á, bé és cé iskolaszázadok szerencsétlen parancsnokaira. Szerdán ez a kiabálás a századirodákban ismétlődött meg, ahol is az osztályfőnök-tiszt urak kapták fejüket a válluk közé, hallván, hogy ami pedig fürdés-közben történik, az Ázsia, zendülés, fegyelemhiány és függelemsértés. Csütörtökön a szoba-parancsnok harmadévesek szorultak, szerencsére még aznap továbbadván a nyert leckét a kameradschaftkommandánsoknak, úgy, hogy pénteken már egy egész légió cögert rapportra

lehetett stimmelni, nem is szólva a suttyomban kiosztogatott és a hálóterem éjjeli szekrényeinek a tetején végrehajtandó térdetmélyenhajlításokról ötvenszer-százszor egymásután. (Gewehrübungenkel egybekötve természetesen.) Hogy ezek a pénteki rapportok is meglehetősen zajosak voltak, talán felesleges megemlítenem. De milyen ártatlan láрма egy mégolyan érces, ám egyetlen férfihang ahhoz a zsinathoz képest, amely szombaton a délelőtti szünetben szokott kitörni a cöglingsz kaszinó helyiségeiben és azok előtt, mikor a tegnap esti parancskiadás értelmében már az ajtón fehérlik a második bé számára Czekelius őrnagy úr hirdetménye ezzel a kegyetlen kitéttel: - A fürdőhelyiségekben történtek miatt X. Y, Z (és még egy nagycsomó) második bé osztálybeli növendékeknek további intézkedéséig a kaszinó és kántin termeibe való belépés az intézetből való különbeni eltávolítás terhe mellett tilos.

II.

Csak természetes ezek után, hogy legközelebbi hétfőn ezredesné őméltósága migréneen kívül már gyengébbfajta idegrohamot is hozott haza a fürdőzésből. Vasárnap a kimenős második béisták különböző cukrászdákban azt az egyértelmű határozatot hozták, hogy ezentúl aztán csakazért is lármázni fognak. Három-négy hét múlva, a megtorló intézkedések állandó szigorítása következtében már olyan pokolivá fajult a koncert, hogy ezredesné őméltósága komolyan foglalkozott azzal a tervvel, talán legjobb volna a városi fürdőt igénybe vennie.

Szerencsére, mielőtt erre kerülne a sor, a második bé osztályfőnöke, Jehlicska főhadnagy úr influenzát kap és az új főhadnagyot jelöli ki helyettesítésére a bé-század parancsnoka. Ugyanazt az új főhadnagyot, aki kevészel azelőtt az á és cé századoknál is hírhedtté vált vicedakadémiát megalapította.

III.

Az új főhadnagy álnok ember és már szombaton gondol arra, hogy hétfőn fürödni fognak a második béisták. Wiederholung-órán tehát vitát provokál. - Mult vasárnap voltam bent először a városban, veti oda könnyedén, eddig elfoglaltak a hurcolkodással járó gondok és egy bécsi utam.

- És hogy tetszik főhadnagy úrnak a mi kis fészünk? - kérdi az osztályelső cögling Auerbach gyanútlanul sőt kellemesen érintve a főhadnagy társalkodó kedvétől. Akkorára már az utolsó padbeliek is odatódultak, látván, hogy a vásár szabad. - Csinos hely - folytatja a főhadnagy a témát, de őszintén szólva kellemetlen hangulatot áraszt.

- Máris? - vetette közbe cögling Askenázy. Hát még ha évekig itt kellene tartózkodnia főhadnagy úrnak. - Téved - fordul a főhadnagy a közbeszóló felé, - én nem magam miatt érzem kínosan magamat, mert arra nem volt semmi okom, hanem egyesegyedül maguk miatt.

Minden cögger fészkelődni kezdett. Ez érdekes.

- Felháborító - folytatta a főhadnagy nemes haraggal - milyen semmibe se veszik magukat odakint a városban. Egyáltalában nem úgy kezelik a cögger társaságot, mint leendő tiszteteket. Még azok is megvetéssel nyilatkoznak róluk, akik belőlük élnek.

Néhányan tiltakozni próbáltak, de a főhadnagy nem igen adta be a derekát.

- Maguk ezt nem tudhatják, - mondta csöndesen - mert nem bolond az a cukrász, vagy kiszolgálóleány a szemükbe mondani a véleményét, hogy aztán csödbbe kerüljön, vagy felmondás

legyen a sorsa a maguk bojkottja miatt. Ellenben vegyék tudomásul egyik ilyen édesen mosolygó leányka őszinte kijelentését, amit előttem tett: igen, főhadnagy úr, mondta dühösen, szomorú és lealázó sors ez nagyon. Így vasárnaponként dedós kisasszonynak érzem magam a sok tejfölösszájú cőger között. Szörnyen kiskorúak és egészen zöldek.

Leírhatatlan izgalom fogta el az osztályt ezekre a szavakra.

- Melyik cukrászdában volt az? - Botrány. - Na hát! - kiabálták összevissza. A főhadnagy egyetlen energikus mozdulattal csöndet parancsolt.

- Nem erről van szó, uraim. Annyira nem erről van szó, hogy én majdnem gyomorrontást kaptam, de kötelességemnek tartottam valamennyi cukrászdában, meginni egy-egy csésze kávé, csak hogy az önök utólagos detektív-ügyességét kiparírozhassam és informátoromat megvédelmezhessem az önök esetleges inzultusaival szemben. Arról van szó, hogy megkérdezzem önöktől, mi lehet ennek a tragikusan magasfokú lenézésnek a magyarázata?

Most hosszú és keserű szóváltás keletkezett. Egyesek a lakosság cseh érzelmeivel hozakodtak elő. A megvetés az osztrák hadsereg leendő tisztjeinek szól őszerintük. Mások sporadikus jelenségnek tekintik az egészet. A kisasszony valószínűleg csalódott a cőgerekben, egy harmadik verzió szerint ennyi az ügy merituma mindössze. Ismét mások rosszul leplezett irigységre gyanakodtak, voltak egyesek, akik ellenkezőleg a megkülönböztetett respektus csálhatatlan jeleit vették észre a maguk részéről eddigelé és ismételten.

A főhadnagy szelíd konoksággal ingatta a fejét mindenféle találgatásra.

- Nem gondolnak arra, - kérdezte jóindulatúlag - hogy annak a kis cukrászleánynak igaza is lehet?

Meghökkent csend támadt hirtelen.

- Hát főhadnagy úr is... ellenünk van? - dadogta cőgling Auerbach fájdalmas kiábrándultsággal.

- Dehogyan vagyok ellenük, - vágott vissza a főhadnagy gyorsan - hiszen akkor most nem beszélgetnénk ilyen barátságosan. Nekem egyáltalán nincs az ügyről kialakult véleményem. Inkább csak a maguk nevében, quasi a megbízásukból vetem fel a kérdéseket. Mi adja jelét magukon annak, hogy nemsokára tiszték lesznek? Az egyenruha? Bah, olyat némely civil-internátus is adhat a diákjaira.

- A férfias magatartás, főhadnagy úr, - mondta cőgling Pacher nagyon komolyan.

- Minden bizonnyal - bólintott rá a főhadnagy barátságosan. Ez már kétségbevonhatatlan jele volna az önök tisztszerű viselkedésének. A gyöngébb nem védelme, például. A Minnedienst, ahogy a középkor lovagi költészete emlegeti. Gyöngédség és figyelem a hölgyekkel szemben. Udvariasság, sőt önfeláldozás a vérem kiomlásáig, ha arra kerül a sor.

- Úgy, úgy - nyelték a gyerekek a szót és kipirult az arcuk, a szemük is felcsillant.

- Én nem védelmezhettem meg magukat a cukrászleánnyal szemben, - folytatta a főhadnagy különös konzekvenciával - mert eddig még nem voltam szerencsés cőgereket hölgyek társaságában szemügyre vehetni. Elvégre önök tagadhatatlanul olyan korban vannak, mikor kizárólag csak a viselkedésükből következtethetni rá, kamaszok-e még, vagy már megférfiásodtak. Az, hogy tizenhat-tizenhét esztendősek, se nem involválja, se ki nem zárja eme két lehetőség közül egyiket sem - értik ugyebár, mit akarok ezzel hangsúlyozni?

A cőger-társaság összenézett. Ilyen fajta szempont merőben új volt előttük, de csöppet sem unszimpatikus.

- Hétfőn adódik számomra először lehetőség a második bé lovagias vagy gyerekes magatartásáról bizonytságot szerezni - fejezte be a beszélgetést a főhadnagy. Önök talán nem is tudták eddig, miért akar a tisztikar vérrel-bottal csöndet teremteni a fürdőzők közt? Kerül, amibe kerül, de mindenáron és feltétlenül?

Mély csönd. Lehetett értelmezni így is, amúgy is. A főhadnagy tapintatos ember volt és *emígy* értelmezte.

- Persze, persze. Hiba volt, hogy a tényt magát követelték, a motiválást viszont agyonhallgatták önök előtt. Hölgyek fürödnek önökkel egyidejűleg. Uraim! Védelemre szoruló, finom, érzékeny idegzetű hölgyek, akiket a legkisebb hangosan kiejtett szó megborzongat és idegessé tesz. Istenem, hát bizony ez kellemetlen, de ki vitatkozik egy nővel? Hiszen épen ez a Minnedienst.

A wiederholung-óra hátralevő másik felében lényegesebb fejlemény ezen kívül aztán nem is történt, legalább is erre az ügyre vonatkozólag, tudtommal, nem.

IV.

Kedden reggel a második béisták kávé helyett csokoládét kaptak. Két kiflivel és tejszínhabbal. Ezredesné öméltósága óhajtotta ezt így, aki a differenciát saját pénztárából előre ki is egyenlítette az Ökonomieoffizier úrnál.

Ez a differencia tekintélyes összegre rúgott ugyan, mindazonáltal meg sem közelítette azt a differenciát, amelynek hálás elismerésül akart szolgálni. Nem célozok részletekbe bocsátkozni, mindössze még csak két szóváltásnak betűhív lejegyzésére szorítkozom. Egyik hétfőn fürdés előtt, másik ugyanaz nap fürdés után játszódtott le az új főhadnagy és cögling Auerbach közt.

- Az a határozat, hogy csak nagyon csöndesen fogunk beszélgetni fürdés közben - mondta Auerbach még vetkezés közben, büszkén, sőt hivalkodva.

- Ilyen hiába foglalkoztak maguk középkori studiumokkal? - szörnyűködött a főhadnagy résztvevően. Hiszen a lovagság elképzelhetetlen a szerzetesség nélkül! Édes fiam, jegyezze meg, a tuss alatt csak ordítani lehet, vagy megnémulni egészen, mint a karthauzi barátok.

- Ez igaz - tűnődött Auerbach és a többi cöger is, aki közben odagyűlt hallgatni a szót. - Habt acht!

A meztelen bokák kómikus hangot adva verődtek össze a megszokott vezényszóra.

- Szájat befogni! - szónokolta Auerbach. - Fürdés alatt egy mukkanás sincs. A határozatot épen magának a határozatnak valódi értelmében saját felelősségemre idemódosítom. Ruht, ohne Schritt bevonulni a zuhanyok alá!

Fürdés végén viszont az új főhadnagy szólította meg cögling Auerbachot.

- Maguk többnyire basszus vagy tenorhangon beszélnek már, - mondta különös mosolygással, - de néha megcsuklik a hangjuk a régi gyerekessé. A lovagiasságuk is ilyen természetű?

Auerbach elpirult, hallgatott, de aztán elszántan felvágta a fejét és nyílt tekintettel nézett a főhadnagy szeme közé.

- Főhadnagy úr, - felelte érces basszushangon - ha nagyon vigyáznék magamra, az én hangom már sohasem csuklanék el, garantálom. Azt hiszem a többiek is így vannak vele valahogy.

- No és? - sürgette amaz könyörtelenül.

Auerbach elmosolyodott.

- Nagyon vigyázni fogunk magunkra - ígérte szerető szemmel. Akár annak a cukrászleánynak is megmondhatja főhadnagy úr.

- És nem is kell mellé annyi csésze kávé inni, vágott közbe cögling Askenázy kissé szemtelenül, de nagy jóindulattal.

S mély tisztelettel nyitotta ki az új főhadnagy előtt a fürdőterem szárnyas ajtaját.

V.

Most veszem észre, hogy alapjában véve az ellentétek sehol sem kibékíthetetlenek. Úgy látszik, még a kadétiskola fürdőhelyiségeiben sem. Csak legyen, aki, helyesebben mondva, *ami* kibékítse őket.

Valami furcsa fény, kölcsönösen minden érdekelt fél tekintetében. A második béisták, ezredesné öméltósága és az új főhadnagy szemében egyaránt.

Cögling Stadler kesztyűje, meg a Schilleré.

Jobb memóriájú olvasóim bizonyára emlékeznek még rá, hogy a fürdő-affér egyik kellemtelen következményeképpen Czekelius őrnagy úr néhány második bés cögert bizonytalan időre kitiltott a cöglingsz kaszinóból, no meg a kantinból is. Aztán kibéültek az ezredesné öméltósága és a második bé, hogy hogy nem azonban, a kitiltást elfelejtette visszavonni Czekelius őrnagy úr. Így a tilalom érvényben maradt. Tekintettel azonban arra, hogy az iskolaparancsnokság felől a legenyhébb zefírszellők mostanában épen a második bé felé fujdogáltak, az inspekciós tiszt urak egyszerűen szemet húnytak az eset felett, úgy hogy egy bizonyos idő múlva a kitiltott individuumok egészen elszemtelenkedtek s csak azokon a napokon maradtak távol a számukra elveszett paradicsomból, mikor Czekelius őrnagy úrra került az inspekciózás sora. Egyébkor úgy sürítették ki s be a kaszinóba és úgy feszítettek a kantin asztalai mellett, mintha ezt a két helyiséget egyenesen nekik és kizárólag személyes használatukra rendezte volna be a császári és királyi katonai kincstár.

De hát persze, meg vagyon írva, hogy a fák nem nőhetnek az égig, egy viharral vemhes napon ebbe a felelőtlen életmódba is beleütött a villám. Mondanom se kell, hogy Isten, az igazságos Bíró ostorául magát Czekelius őrnagy urat választotta ki, hogy vele a már kibírhatatlan arrogáns társaságnak alaposan nyaka közé szedjen.

Nem vethet pedig a társaság a saját szemére semmit, mintha nem vigyázott volna eléggé. Igen ám, de előre nem látható esetekben mit ér a vigyázat és óvatosság, még ha karöltve szokott is járni ez a két erény. A péntekesti Schulkommandóbefél közhírré tette annak rendje-módja szerint, hogy iskolainspekciós tiszt szombaton: Fialkovszky ezredes, vasárnap: Czekelius őrnagy és a cögerek ennek értelmében be is rendezkedtek. Fialkovszky ezredes rendkívül szeretetreméltó és nagymértékben élemedett bácsi lévén, nem is fiainak, hanem egyenesen unokáinak tekintette a cöger társaságot s dehogy bánta, ha a kitiltottak akár személyenkint két-két példányban vannak is jelen. Vagy nem tudta, vagy nem szorgalmazta, hogy van-e a kitiltottaknak valami listája, vagy ami legkómikusabb volt, maga Stadler második bé jelentette neki feszes haptákban, anélkül, hogy botrány keveredett volna belőle:

- Ezredes úrnak alássan jelentem, bizonytalan időre ki vannak tiltva: Zögling Stadler, Zögling...

Hogy ki a másik, azt már nem tudhatta meg Fialkovszky ezredes, mert a cögereket e kijelentésre - szerinte - teljesen indokolatlan nevetőgörcs fogta el s cögling Stadler jelentése beleveszett ennek a ragadós nyavalyának a lármás zürzavarába.

A kitiltottak azzal az eltökélt szándékkal billiárdoztak a kaszinóban és lumpoltak a kantinasztal körül, hogy a Fialkovszky-Czekelius konstellációt alaposan ki fogják használni s szombaton rekompenzálják magukat a vasárnapi muszáj-hétszüksztendőért is. Lehetséges, hogy veszett jóakarataikban talán túlságosan hangosak is voltak, elég az hozzá, az inspekciós tiszt jónak találta rájuk nyitni az ajtót, mert szabadabb ugyan a vásár ezeken a helyeken, mint az iskola egyéb területén, de ami sok, az ugyebár, mégis csak sok.

A kaszinó, meg a kantin exterritoriális terület lévén, nem sok teketóriát csináltak biz ott még az inspekciós tisztekből sem. Nem haptákoztatott és nem jelentett senki, ment a mulatság a maga medrében, mintha csak az execirplaccon lettek volna, ahol szintén kicsibe veszik az időközben odaténferegett feljebbvalókat, még szalutálás sem dukál nekik, folyik az épen esedékes beseftigung, mintha semmi se történt volna.

Ez egyébként kedélyes és kellemes állapot, de lehet azért kedélytelen és kellemetlen hátulütője könnyen. Amint hogy ezúttal sem esett különben.

Benyitott az inspekciós tiszt minden nagyobb feltűnés nélkül és elgyönyörködött az ott látható jelenetekben lelke csendességére meglehetősen huzamos ideig. Nem lett volna ez magában véve valami nagyon nagy baj, hiszen egy-két hangos kurjantáson kívül semmi szívetszomorító mellékkörülmény nem zavarta meg a megszokott harmóniát.

Más volt az igazi baj.

Ez az inspekciós tiszt egyáltalában, nem búsult hona állapotján.

Ennek az inspekciós tisztnek csak egy csillag ragyogott az aranygallérján, nem három.

Őrnagy volt, nem ezredes.

Czekelius volt, nem Fialkovszky.

Cseréltek.

Elvégre joguk volt hozzá. Miért ne cseréltek volna, ha ez a sorrend jobban megfelelt privát életük időbeosztásának?

És miért jelentették volna ezt be előzetesen a cögereknek, ugyebár, mikor se Isten, se ember előtt nem tartoztak vele?

Hát ezért mondom én, hogy jó, jó, ha a kantinban nem kell haptákolni, jelenteni, de viszont néha az okozza a bonyodalmakat, hogy nem kell.

II.

Cögling Stadler felhasználta a kedvező alkalmat, míg Czekelius őrnagy úr tragikus, kimért hetvenötcentiméteres léptekkel közelebb ment a kantinasztalhoz s egy ugrással kinn termett a folyosón.

- Ki volt az? - süvöltött utána egy kemény, kommandóhoz szokott hang. - Állj! Nem érti mit vezényelek, cögling? Állj!

Ha a kintinban nincs gyakorlati szabályzat, miért lenne a kintinajtóban? - vitatkozott magában cögling Stadler s célirányosabbnak tartotta megállás helyett fokozni az ügetés tempóját. Félperc s már el is tűnt a tantermek tömkelegében.

Czekelius bosszúsan próbálkozott valami olyas mozdulatfélével, amilyen (csak persze lényegesen javított kiadásban) a futólépés. De ez a kísérlet inkább csak afféle reflexmozgás volt nála, néhány métert maga után hagyva meglassúdott s eredeti tempójával folytatta útját. Vissza se ment a kintinba, tudta jól, hogy harapófogóval sem bírja kivenni a többiből, ki ez az agártermészetű cöger, aki ilyen rekordot javítva iszkol előle. De meg másként is hiába térne vissza. Akármilyen gyanúsak is tűnt fel előtte az imént egy pillanatnyira néhány pofa s akármilyen kíváncsi volna is rájuk, hogy kik azok és miért gyanúsak, ó, teremő Istenem, ne hagyj el, hol járnak már azok azóta... De nini: mi az a fehér a folyosó fekete-vörös téglapadozatán, három lépésnyire az orra előtt?

Egy félkesztyű.

A megugrott cöger ejtette el fejvesztett menekülés közben. Hoch, elljen, szetreaszka, zsivió, evviva, most már horogra akad az ifjú, a félkesztyű igen hamar rá fog vallani. Bizonyosan valamelyik kitiltott förmlich ermánt, vagy épenséggel fervárnt cöger ijedt meg és vett egerutat nem is annyira az inspekciós tiszt, mint inkább a cöglingsz kaszinó háznagya láttára.

Öt perc mulva a félkesztyű már ott feküdt az új főhadnagy kezeügyében a második bé osztály termék tanári asztalán.

III.

Az új főhadnagy, mérnökari tiszti minőségében épen lóismét adott elő a második bében, mikor Czekelius őrnagy úr megprezentelte a félkesztyűvel. Persze nem a lóismének köszönhetette ezt az ajándékot, nem is a mérnöki tudományának, hanem egyesegyedül annak, hogy mint a második bé osztálytisztségének, tartozó kötelessége volt a tettes kikutatása és méltó megfenyítése egyaránt.

Alig húzta be maga után az őrnagy úr az ajtót, már megkezdte a második bé az alkudozást.

- Fátyolt reá. Herr Oberleutnant...

- Szóval tegyük úgy, mintha semmi se történt, vagy minden teljesen kikutathatatlan volna? - kérdezte az új főhadnagy udvarias és bajtársias megértő kacsintással.

- Igen, igen, valóban - erősködött a második bé.

Az új főhadnagynak ráncbaszaladt a homloka. Kedélye azonban a régi víg maradt, mosolygása is a régi derült.

- No jó, nem bánom. De feltételeim vannak.

- Üres lapot kap, főhadnagy úr.

- Köszönöm, azt hiszem, nem szükséges. Pontosabban fogalmazva nem is feltételeim vannak, csak feltételem.

Csodálkozó, kérdő tekintetek, különben néma csend.

- Kesztyűért kesztyű. Handschuh helyett egy másik Handschuh, a Schilleré. Nemrég tanulták. Ki emlékszik még rá annyira, hogy el is merné szavalni?

Kismérvű, rövid időbe telt huzalkodás után két vállalkozó szellemű cőger is akad. Az új főhadnagy megteszi szavalónak egyiket és sűgónak a másodikat. A szép költemény elgyönyörködteti a gyerekeket s közben feltartóztathatatlanul halad a végkifejlet felé.

- Den Dank, Dame, begehrt ich nicht! - üvölti a szavaló s hozzáfűzi, ezúttal már majd csak hogy nem a maga természetes hangján:

- Und verlässt sie zur selben Stunde.

Az új főhadnagy kedves mozdulattal felemelte a félkesztyűt s odaadta Auerbachernak, az osztályelsőnek:

- Tessék! - mondta. Felvettem Czekelius őrnagy úr, a törvények és előírások, az iskola-parancsnokság és minden ehhez hasonló oroszán és tigris közül. Parancsoljanak!

- Éljen! - riadt fel szerető szemmel, örvendező szívvel tüntetni a népszerű osztálytiszttel mellett az egész második bé.

- Igazán olyan ez az osztály, mint valami szeszélyes hölgy. Az imént törvényt tipranni voltak szívesek, most éljeneznek - szólt közbe az új főhadnagy, jókora adag megvetéssel a hangjában. - Den Dank, Dank, begehrt ich nicht - tette hozzá és Pferdevézen ide vagy oda...

- Verlässt sie zur selben Stunde.

IV.

Másnap az első évesek egyedül abtrétoltak iskolaparancsnoksági parancskiadás után nyomban. A második- és harmadévesek még végig kellett, hogy hallgassanak egy szeparát-schulkommandóbeféltnél is.

Nyílt titok, hogy ilyenkor majdnem mindig magasabb évfolyambeli cőger dunkibadugásáról van szó, amelyet a függőlegem elve értelmében alantass fülek sohasem hallgathatnak meg, mert hova lenne a mindennél fontosabb tekintély.

Ezúttal sem volt ez egyébképen.

„Megbüntetem cőgling Stadler másodéves növendéket, dörgött benne ezredes úr őméltósága, mivel nevezett kitiltásának hatálytalanítását be nem várva, megjelent a cőglingsz kaszinó és a kánton helyiségeiben, formális megintéssel. Javulási időtartam 3 hónap.”

Szokatlan szöveg csak ezután következett.

„Miután azonban fentnevezett cőgling férfias kiállásának szép tanujelét adta az által, hogy a teljesen eredménytelennek bizonyult házi vizsgálat megejtése után, tehát, midőn már teljes biztonságban érezhette magát, önként jelentkezett s sajátmaga kérte megbüntetését, kivételképen megengedem neki, hogy a javulási időtartam alatt is szabadon látogathassa úgy a kaszinó, mint a kánton helyiségeit.”